Digitized by Google

LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS
AT URBANA-CHAMPAIGN

867L96
Odo.o

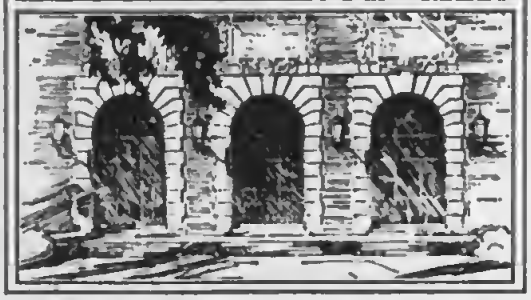

Digitized by Google

The person charging this material is responsible for its return on or before the **Latest Date** stamped below.

Theft, mutilation, and underlining of books are reasons for disciplinary action and may result in dismissal from the University.

University of Illinois Library

JUN 19 1978

MAY 29 1978

L161—O-109

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Libre de Doctrina Pueril

TEXT LULLIÁ DEL SIGLE XIII

Digitized by Google

Digitized by Google

18651
504
DEP

LIBRE
DE
Doctrina Pueril

DEL B. MESTRE

RAMON LULL

TEXT ORIGINAL

directament trelladat d'un m.s. quatrecentista

AB PROEMI, ILLUSTRACIONS Y NOTES

den

M. OBRADOR Y BENNASSAR

Arxiver mallorqui.

BARCELONA

GUSTAU GILI, EDITOR

Carrer de l'Universitat, 45

MCMVII

Digitized by Google

TIRATGE D'AQUESTA EDICIÓ

En paper de tina, verjurat, rústica. . . . 500 exemplars.

Id. id., enquadernació especial. 100 »

En l'estampa de les Filles de Colomar—Campana, 2.

PALMA DE MALLORCA

Digitized by Google

867L96
Odo.o

PROEMI

ENCARA que per altre motiu no fos si no per l'acorat desitx de correspondre y mostrar viu agrahiment a la favorable rebuda que va obtenir, ara fa dos anys, l'edició del *Llibre de Amich e Amat*, me seria molt agradable tasca la de fer imprimir y vulgarisar en consemblant forma aquest altre llibret lulliá de la DOCTRINA PUERIL, may estampat abans d'ara en son antich text genuinament original y autèntich.

Si aquella esquisida joya del anacoreta de Randa y Miramar, precursor y capdevanter dels nostres mistichs y ascètichs, trobá tan bona y falaguera rebuda y tot un exam de devots admiradors qui en la seua plaent lectura s'adelitaren, es de creure y d'esperar que meresca igual bon aculliment aquesta altra curiosa obreta del meteix autor, reveladora d'un novell aspecte del seu enginy, fecondíssim, inagotable.

447493

Cap altre llibre—dins el *mare magnum* immens de la producció lulliana—més adequat que aquest ni més fet aposta per iniciar qualsevol primerench lector; per servirli, diguem-ho aixi, d'aperitiu y d'introductori. Obrint aquest compendi doctrinal y esmentant sos cent capitols d'en un en un, se sentirá el lector placevolment conduit, com un infantó per la mà; just si seguis un viarany obert y planer, net de pedruscada y reclaus, y sense l'enuig d'esbraonadors empits ni perilloses travelades.

Llibres y llibres a farfallons varen brollar de l'inestroncable ploma del *illuminat doctor*, tractats y més tractats que, per penetrar-hi bé y veure-hi clar y entendre d'una manera cabal y certa tot quant l'autor hi volgué rahonar y demostrar, reclamen y presuposen no poca preparació, de part del lector, que si no está gayre avesat a les intrincades y ossudes fórmules de l'argumentació silogistica, o no té aregat l'enteniment y l'imaginació adomdada a les metafisiques subtileses y boyroses abstraccions del rahonament especulatiu, s'hi trobará confós y esgarriat, dins aquella complicació entrunyellada d'idées y de conceptes, de postulats y definicions, d'esquemes y simbols y significances y figures alegòriques que l'autor emprava y posava a contribució, precisament per aclarir y fer més bo d'entendre el seu sistema, simplificar el mecanisme ideològich y assentar els fonaments de la seua filosofia.

Mes no sempre la voladora fantasia del filo-

sof poeta ni la seua vigorosa imaginació constructiva s'encastellaven fins als ennuvolats cims de la més alta especulació. També en sabia, y n'havia esment quant era hora, d'emprar les més clares rahons y les paraules més *desplanades* (usant el seu propri mot) per nodrir l'enteniment y mostrar saviesa als ignorants y als humils; y llavors escrivía llampant y plà, en estil y forma accessibles a jovencells y fadrins, a la gent popular indocta, poch afectada de silogismes ni de llatí; y usant la llengua vulgar magnificada y repastada al raig de la seua ploma, revestía sos conceptes d'una diàfana claretat que los feya ben entenents, fins a les més desvalgudes y frèvols intel·ligencies.

Mostra y exemple vé a esserne aquesta *Doctrina;* un dels llibres que més a la primeria En Lull va escriure, per nudriment o educació de son fill, quant encar'era aquest de pueril edat, segons ja ho indica'l titol y clarament se desprèn de distints endrets de l'obra. El criteri educatiu d'En Lull, notable y mereixedor de curiós estudi per certs punts de vista molt personals y per lo que s'adevantá a les idèes y usances pedagògiques del seu temps, li inspirá la forma y manera de compondre aquest llibret doctrinal, com el primer que posás en mans de son fill y dels infants de la seua edat, per tal que lleugerament y abans poguessen entrar en ciencia, sabessen amar, coneixer y servir Deu, consentissen de grat a bons nudriments, coneguessen aquest món, y aquesta co-

Digitized by Google

neixença los inclinás després a triar y seguir cristianament una honesta regla de vida.

Convinçut partidari En Lull del sistema educatiu esperimental y prátich, aixi com de les ventatges qu'havia de reportar la seua aplicació, establía abans de tot que «al comensament deu hom mostrar a son fill les coses qui son generals en lo mon, per que sapia devallar a les especials»; y a fi de que la ensenyansa fos, ja des del principi, ben assimilable y acomodada al tendre enteniment del infant, aconsellava, unint al consell l'exemple, que hom li mostrás a *confegir* (a llegir y escriure) *en vulgar* (1), y de lo que confegis, en fos feta després *construcció* (traducció) *en llati*, car d'aquesta manera li sería el llati més avinent y més bo d'entendre. Amb això ja's veu si hi vé de ben lluny,—del sigle XIII quant menys,—l'idea pedagógica tan preconisada y aconsellada actualment, y ab tant bon dret reclamada, de donar a les escoles de primeres lletres l'ensenyament en la propria llengua nadiva dels infants, en la nostrada llengua materna.

Per atènyer son propòsit y no fer obra teòrica y verbalista, sinó positiva y de veritable profit, componía En Lull «abreviadament, com pus planament podía, aquest llibre e daltres al seu amable fill» (2), comanant-li per endavant

(1) V. el *pròlech* (pag. 1) y les notes esplicatives.

(2) Més avant va escriure per ell y li dedicá el *Libre de Entenció*, y encara alguns anys després, l'*Arbre de Filosofia desijada*.

y a tò d'escusa o disculpa, que no'l menyspreás ni'l tingués en poch «per so car grossament era recomtat», vol dir, en estil ben nuu de tot conceptisme ornamental y a l'usança casolana: advertint *(cap. 2, 8,)* que no l'escrivía ni l'endreçava «a exalsat enteniment, ans era fet per so que'ls enteniments dels infants poguessen esser exalsats a entendre aquest mon e Deu», a mostrarlos la via y obrirlos el portelló de la ciencia divina y humana.

La sèrie dels cent capítols justs y cabals en que va distribuir l'autor el contingut d'aquesta *Doctrina,* presenta dues seccions o parts: la que podríem anomenar especialment *catequística* o religiosa, y comprén els capítols 1 a 67, y l'altra qui's conté en els subsegüents y la completa y arrodoneix, tractant diversitat de punts o materies qui pertanyen a l'instrucció moral y profana del jovent, una volta imbuít y adoctrinat en les veritats dogmátiques.

La primera part, seguint igual pla y la distribució meteixa que encara avuy, després de sis sigles, solen tenir els compendis o catecismes de la Doctrina cristiana, es un petit model d'esposició simplicissima, discretament adequada a son especial fi y objecte. Ab concisa forma, sovint imatjada, amenisada enginyosament per ferla més assequible, y en llenguatge familiar, afectuós, ple de claretat, esplica el pare a son «amable fill» y li mostra els *Articles* de la Fe, els *Manaments* de la lley de Deu, els *Sagraments de Sancta Esgleya,* els *Dons del Sant*

Esperit, les Benaventurances, o com diu ell, *Benuyranses,* els *Goigs de nostra dona Sancta Maria,* les *Vertuts* teologals y cardinals y els *Peccats mortals;* acabant aquesta part catequística amb uns capítols sobre la *salvació* y la *damnació* reservada a cadascú, segons si com a bon feel haurá servada la lley, o com a pecador l'haurá desobeída y trencada, adomdant-se o contrastant a les bones o les torçudes inclinacions de son franch arbitre.

En la segona part, esplanació complementaria de la primera y que en alguns dels exemplars manuscrits vé encapsalada ab l'epigraf DE MORALITATS, volgué l'autor suministrar a son fill les més elementals y primerenques nocions de l'Historia sacra y profana, de les Lletres y Ciencies més ensenyades en aquell temps, de les Arts lliberals y de les mecániques o oficis *(mesters),* y d'altres diversos punts que, al seu parer, convenía incloure dins un pla general d'educació del jovent en tots els ordes de vida.

Per això començava esposant-li successivament *les tres Ligs:* la lley natural, la vella (jueva o mosaica) y la nova (evangèlica o cristiana), completant aquesta part ab dos curiosos capítols més, sobre mahometans y gentils, ahont ja s'hi transparenta el viu afany de conversió dels infeels, com un dels propòsits que l'acorat zèl religiós d'En Lull va alimentar y perseguir, tot el temps de la seua vida. En tal afany de proselitisme y predicació torna insistir encara més endavant *(cap. 83, De convertir los errats),*

Digitized by Google

apuntant els medis que més pertinents y fructuosos li semblaven pera arribar a la desitjada conversió d'heretges y gentils a la vera lley; y entre aquells medis senyala el de fundar monastirs, ahont els futurs missioners aprenguessen els llenguatges d'aquelles gents, per anarles a predicar y trèure d'error: idea qu'En Lull meteix lograva, poch temps després, veure instaurada y afavorida, ab la fundació del col·legi de Miramar; axí com aconsellava que fos mostrada la seua *Art de trobar veritat* y llegit son *Llibre de Demostracions:* ja que passada y finida l'era apostòlica dels miracles y minvada la devoció religiosa d'en temps primer, no volien els infeels admetre «raons fundades sobre auctoritats» y era mester que la certitut de la cristiana lley y la falsetat de la qu'ells seguíen los fos racionalment demostrada.

Obrint després a son deixeble el canzell de la ciencia humana, li parla breument y en la compendiosa forma que dins un pueril cervell s'hi podia encabir, de *Gramatica, Logica* y *Retorica,* y tot seguit, de *Geometria, Arismetica, Musica* y *Astronomia:* les sèt arts y ciencies que a les hores integraven els coneixements y estudis més generals *(trivium* y *quadrivium),* la saviesa enciclopèdica o comuna en aquell temps; l'informa després, en consemblants termes y mesura, de la ciencia de *Theologia;* dels començaments y les varies branques del *Dret;* li esplica la formació y l'organisme de la materia *(sciencia de Natures)* segons la teoria llavors en

voga, dels quatre primordials elements; ressenya a curts trèts els títols y el contingut respectiu dels més divulgats llibres del *philosop* (Aristòtil); y en el subsegüent capítol, un dels més llarchs, dedicat a la ciencia de *Medicina,* apunta curioses indicacions, que més llargament esplanava en altres obres y tractats, sobre malalties y complexions, cures y remeys, enginys y sistemes y procediments que empraven els metges o *phisicians,* atents de vegades, més que al goriment y a la salut del malalt, al profit y guany de l'art de metgia.

Notable y digne de particular esment es el capítol dedicat a les *Arts mecaniques* o manuals, ahont la veu del bon sentit, inspirada en un criteri d'economia social previsorament utilitarista y práctich, encareix la conveniencia y l'immediat profit dels *mesters* (oficis), dignificant la condició y l'estament dels qui los professen *(maestrals),* enfront del senyoriu nobiliari, orgullós y desenfeynat, y de l'ambiciosa, estéril y petulant burguesia. Des d'aquest meteix punt de vista sociològich, imbueix a son fill la noció de les potestats civil y eglesiástica, representades en les persones dels *Princeps* y dels *Clergues y Prelats;* li esplica la rahó d'esser y la finalitat de la vida monástica y ermitana; les facultats potencials de l'*ánima,* l'organisme y funcionament sensitiu del *cors humanal;* li parla de la *vida* activa y contemplativa, y de la *mort,* corporal y espiritual; l'amonesta contra'l mal jaent a la *hipocresia* y la *vana gloria;* li

pondera, ab fervents y efusives frases, la benfactora influencia consolatriu de l'*oració,* (un dels capítols més bells del llibre); el posa en guarda contra'ls perills de la *temptació* y els de la creencia fatalista o venturera, tan incompatible ab la divina justicia com ab lo franch voler humanal; escriu curiosissims consells y máximes d'excel·lent y ben orientat sentit pedagògich, esposant son modo de veure sobre *nudriment* dels infants; afegeix a les precedents nocions históriques un altre capítol recomtant *les sèt edats* del món; tracta finalment dels *àngels,* de la vinguda del *Antecrist;* y per inspirar a son fill l'horror als eterns cástichs y penes, y el més viu anhel de la perdurable gloria que haurán els bons, fa en els dos derrers capítols, del *Infern* y del *Paradís,* una imatjada y alegòrica descripció, trasumpte feel y lluminosament sugestiu d'aquells antichs retaules y pintures ahon l'ingenua fantasia dels artistes mitjevals simbolisava y afigurava ab los més gráfichs aspectes y escenes de la vida humana, la truculenta rigor dels cástichs, penes y torçons que patien els infernats, y la xalesta y gojosa benaventuransa de que gaudien els bons, que en morirse anaven al cel, a fruir per tota una eternitat de la companyia y beatífica visió de Deu y de Nostra Dona, d'ángels y sants, com a «guardó» y recompensa dels afanys, miseries y mesquineses d'aquesta breu vida terrenal, treballosa y turmentada.

No diuen l'historia ni la llegenda quin fruyt

y profit en treya del adoctrinament patern el tendre deixeble, aquell fill en qui l'exaltat afany del propagandista de la fe somiava tal volta un successor de les seues apostòliques empreses. No sabem si, quant fou gran, elegí vida activa o contemplativa, ni quina de les tres carreres se determiná a seguir, la *jusana,* la *mijana* o la *subirana,* que son pare li mostrava y descrivía *(cap. 87),* deixant-li discretament la llibertat d'elecció. Anys després, ausent ja En Lull de Mallorca, renunciades o venudes les seues rendes y possessions, just reservant a sa muller y maynada lo necessari per viure, y entregat de tot en tot a l'ascètica pobresa y a la consecució de sos generosos ideals, li revé encara en llunyanes terres la recordança entranyable de son car fill, y escriu per ell y li dedica'l llibre *de Entenció,* y més endavant li tramet l'*Arbre de Filosofia desijada.*

Poques y vagues noticies en son romases del fogar, vida casolana y la descendencia d'En Lull. Sols un parell de breus documents coetanis han conservat el nom de son pare *(Raim. Lulli)* y el de sa esposa Na Blanca, filla d'un F. Picany. De quants foren ni què nomien els fills haguts de son matrimoni, casi res s'en deya ni s'en sabia concretament, fins que'ns ho vingué a revelar, ara fa dèu anys, la troballa de son derrer testament (1), otorgat a Mallor-

(1) Qui tingué la sort de trobarlo, entre'ls documents y papers del arxiu del marqués de Barbará, fou

ca, als 26 d'Abril de 1313, dos anys abans de sa mort, y en el qual instituía y designava com a hereus son fill *Dominicus* (1) y sa filla Magdalena, esposa del cavaller En Pere de Sentmenat *(de Sanctominato)*, al qui conferia el càrrech de marmessor, juntament amb altres.

Encara que'ls més antichs trellats manuscrits d'aquesta *Doctrina* no diuen quin any ni ahon la escrivía En Lull, es possible inferir y determinar una y altra circunstancia, ab probabilitat de no errar, posant esment a alguns passatjes textuals, a les referencies que hi fa l'autor y a les citacions d'altres obres seues.

La forma anònima ab qu'ell meteix s'hi designa al començament («un hom pobre pecador, menyspreat de les gents, colpable, mesqui, indigne que son nom sia escrit en est libre») es la que similarment emprá en els llibres del *Gentil*, de *Contemplació*, de *Demostracions* y casi tots els demés de sa primera época. De la compulsa de certs endrets se desprèn que com

el nostre amich y colega, D. Francesch de Bofarull, y el presentá y doná a coneixer, acompanyat d'altres escriptures y curiosos inventaris molt interessants pera l'historia del lullisme, a la R. Academia de Bones Lletres, de Barcelona, publicant-lo dins ses *Memories* y després en tiratge apart (1896), ab reproducció fototípica.

(1) En tres formes diferents *(Domingo, Domènech* y *Domenge)* tradueixen del llatí aquest nom els documents en vulgar. La primera s'es conservada especialment com a nom, y les altres dues subsisteixen encara actualment, com a patronímichs o llinatges familiars, a Catalunya y Mallorca.

Digitized by Google

l'escrigué, vivía encara la seua esposa *(cap. 48, 5 y 6)*; qu'ell no s'era desexit completament de la vida de familia ni de la possessió dels bens temporals *(53, 3)*; que son fill era encara d'edat prou tendra per ja haver de triar estat, professió o ofici; y observant que a un altre endret *(83, 7)* se llamenta y plany de que no hi hagués negú qui fundás y establís monastirs per que hi fossen mostrades llengues als frares missioners, no semblará infundada la conjectura de que la *Doctrina* fou escrita abans de la fundació de Miramar (1276). D'altra manera, no hauría deixat En Lull de ferne especial y laudatoria menció, com la feya en el *Blanquerna*, escrit immediatament o poch després de la *Doctrina Pueril, (cap. 100, 11)* y ahon alabava la pia munificencia del Rey de Mallorca En Jaume II, per haver feta y afavorida la fundació d'aquell monastir, provehint-lo de heretats y rendes (1). No'ns allunyarem, donchs, gran

(1) «...avía un clergue qui era d una illa sobre la mar, la qual es dita Mallorques, e recomptá que aquella illa es d un noble rey molt savi, lo qual ha nom En Jacme rey de Mallorques. Aquell rey es molt bé acostumat de bones custumes e ha gran devocio com per predicacio fos honrat Jesu Christ enfrels infeels: e per ço ha ordonat que .xiij. frares menors estudíen e aprenen la lengua arabica en un monastir nomenat Miramar, lo qual es assignat e fundat en un loc molt covinent: e hals provehits per ad açò de lurs necessitats: e que con sapien be lo arabic vajen ab licencia de lur general preicar...» etc. *(Libre de Evast e Blanquerna*, cap. 72.)

cosa de la més probable exactitut, si admetem una data compresa entre'ls anys 1273-75 com aquella en que degué esser composta y escrita a Mallorca aquesta *Doctrina*.

De la estima en que la tenía el seu autor y de lo profitosa que li semblava, en son mostra y testimoni les cites y recordances que'n fa dins altres posteriors obres. Cada vegada que li ocorría inculcar la necessitat de que fossen preses les veritats dogmátiques o de fe com a estaló y fonament de tota saviesa, recomanava que fos llegit y mostrat aquest doctrinari compendiós, y que l'emprassen també per ensenyar els minyons de llegir y escriure. Axí'ns recompta que «com Blanquerna hac .viij. anys, son pare Evast més lo a studi, e feu li mostrar segons que s conté en lo libre de *Doctrina Pueril*, on es recomptat que hom al començament ha a mostrar a son fill en vulgar e donar li doctrina e conexença dels articles de la fe, e dels .x. manaments de la ley, e dels .vij. sagraments de Sancta Esgleya, e de les .vij. vertuts, e dels .vij. peccats mortals e de les altres coses quis contenen en lo dit libre». *(Blanquerna, cap. IV.)*—Y més avant, quant vé que la abadessa Natana ha de reprendre y renyar una monja tan ignorant y pererosa *(cap. XLI)* que casi res en sabía d'articles ni manaments, ni de virtuts y pecats ni de les demés parts de l'instrucció catequística, li encarrega y comana que sovineji la lectura de la *Doctrina Pueril*, «on totes estes e moltes altres bones coses son

escrites». A lo qual, sigles després, hi afegia per son compte el prevere lullista mossèn Bonlabii, al estampar a Valencia el *Blanquerna* de l'any 1521, una postilla marginal dient: «Nota bé de ací la necessitat y utilitat gran que poden haver molts del libre de *Doctrina pueril:* lo qual no té res puerill *(sic)* sino lo nom tant solament; y diuse axí, per que desde puericia lo deuen aprendre y saber tots los homens.»

Més espressivament l'alabava encara y en ponderava el profit, en la *epistola proemial* de l'edició susdita, ahon l'anomena *Doctrina Pueril major.* Aquest calificatiu dona lloch a suspitar l'existencia de qualque altre text més compendiós o abreviat; y corrobora aital suspita l'observació de que en alguns vells catálechs o repertoris d'obres lullianes hi figura, ademés de la *Doctrina puerilis,* un'altra *Doctrina puerilis parvula.* No n'hem arribat a veure d'aquesta cap exemplar manuscrit ni imprès, y conjecturam que podría esser, en tot cas, un estracte o resum de la lliçó antiga, reduída a la primera part, o eliminats alguns dels capítols de la segona, no tan comprensibles als nins de més poca edat, als infantons de primeres lletres.

El primitiu text original y genuinament autèntich de la *Doctrina Pueril* se pot bé encara calificar d'inèdit, ja que may s'es divulgat ni posat en lletra d'estampa, fins al present. Lo únich qu'en corría y s'en coneixía d'aquesta obreta lulliana, era la transcripció, malament modernisada y farcida de corrupteles, que a

Digitized by Google

Palma de Mallorca va imprimir En Pere Antoni Capó, l'any 1736, en un volumet en 8ª, y ahon fa llástima y pena el veure l'esfondrada ruina del antich text, deplorablement afollat, a escuses de donarlo com a «*traduit a llengua usual mallorquina per un devot dexeble, à utilidat de los miñons de Mallorca*». L'únich interés que des dels punts de vista filològich y literari puga tenir aquella edició, es la d'esser una patent y espressiva mostra del grau de vil decadencia, miseria y apobriment a que s'hagué de veure arribada la nostra llengua materna, a mitjan sigle XVIII, en plena corrent de castellanisació mal pahida y de barroquisme. Y tampoch havia de servir per donarne literariament del text primitiu idea molt ventatjosa, la traducció castellana que en igual format y sobre la edició de Mallorca s'en estampá a Salamanca—*imprenta A. Villarroel, (1742)*—probablement per iniciativa o gestió de Fra Bartomeu Fornés, lullista mallorqui, a les hores catedrátich de l'Universitat salmantina, y que en aquella ciutat meteixa publicá pochs anys després (1746) el seu *Apologeticus*.

Aqueixa absoluta falta d'edicions estampades abans del sigle XVIII, no vol dir que no circulás aixi meteix, durant els anteriors, y fos conegut, el text original més o menys correcte del doctrinari lulliá, ja qu'en corrien y s'en llegien vulgarment nombrosos trellats manuscrits, que ab major freqüencia que no altres llibres de R. Lull, trobam en molts d'inventa-

ris y registres d'aquella época. Y més general y comuna seria estada encara probablement la lectura y divulgació de la *Doctrina Pueril* com a llibret escolar y manual d'instrucció catequística en l'edat mitjana, si la rancorosa ploma del inquisidor Fra Eymerich,—més atenta a la lletra que a l'esperit dels llibres lullians,—no'l hagués enclòs a-n aquest entre la vintena que'n censurá com a hereticals y ahon hi senyalava proposicions suspectes d'heterodoxia. D'aquell centenar famós que n'inscrigué a dins el seu *Directorium,* en corresponien quatre a la *Doctrina Pueril,* y això bastá segurament o fou part per que minvás la voga o difusió que pogués tenir, y fins y tot pera que'ls desafectes a les doctrines lullianes se retraguessen d'adoptarla com a *vade-mecum* o catecisme. Lo qual no obstá, més avant, per que quant s'en estamparen les edicions mallorquina y castellana, deixassen de sortir, com efectivament hi sortiren, ab les més propicies y laudatories censures de definidors competents, y afavorides de més a més ab la concessió d'indulgencies de molts dels prelats d'Espanya.

El text autèntich que aqui en donam, es directament copiat sobre'l manuscrit del sigle XV, que's conserva a la Biblioteca Episcopal de Barcelona (avuy en el Seminari Conciliar), y l'hem pogut compulsar amb altres dos posteriors (del s. XVII), pertanyent l'un a la Biblioteca Provincial de Mallorca, y procedent el segon de la Cartoxa valldemossina. D'altres

m.ss. primitius, entre ells un de provençal, y d'una versió llatina que també hem tenguda a la vista, en trobará el lector breu noticia a l'acabament, dins les «Illustracions y Notes».

Aquí sols indicarem que, pera aquesta edició manual destinada a major divulgació y comuna lectura, hem seguida una norma consemblant a la que adoptárem pera la similar edició del llibre de *Amich e Amat,* que tan benvolent rebuda tingué la sort de trobar, y meresqué de la crítica bibliográfica les més encoratjadores alabances. Si alguna esmena hi hem introduída, es estada encara ab l'intent de facilitar més y més la lectura y cabal comprensió del text, y d'evitar als menys versats en la conexença dels nostres antichs autors els entrebanchs que generalment solen oferir les edicions crítiques.

Tant de bo que aquesta, per la novetat y l'importancia del text qu'inclou, trobi el bon acullíment a que en tal concepte es acreedora, y refermi el propòsit editorial de donar a coneixer y divulgar, en una sèrie de breus volums—que's podría dir BIBLIOTECA LULLIANA PARVA—les més curioses y assequibles obres del fecondíssim escriptor, pare y patriarca de la nostra antiga Literatura.

M. O. B.

A Mallorca—Dbre. 1906.

Digitized by Google

℣ Deus honrat, gloriós Senyor nostre, ab gracia e benediccio vostra comensam aquest libre qui es dels comensaments de Doctrina Pueril.

¶ DEL PROLECH

Deus vol quens cuytem e treballem en ell a servir, car la vida es breu e la mort sacosta a nos tots jorns, e per assò perdiment de temps deu esser fort ahirable. On, al comensament deu hom mostrar a son fill les coses qui son generals en lo mon, perque sapia devallar a les specials; e fassa hom configer a son fill; e dassò que configerá, enaprés cové que sia feta construccio en aquell libre meteix, lo qual sia trelladat en latí, car enans entendrá lo latí.

2. On, com assò sia enaxí, per amor de assò un hom pobre pecador menys preat de les gents, colpable, mesquí, indigne que son nom sia escrit en est libre, fa abreviadament com pus planament pot, aquest libre e daltres al seu amable fill, per tal que pus leugerament e enans pusque entrar en la sciencia, en la qual sapia conexer e amar e servir son gloriós Deu.

3. En lo comensament cové que hom fassa apendre a son fill los .xiiij. articles de la fe catholica, e los .x. manaments que Deus doná a Moyses en lo desert, e los .vij. sagraments de Santa Esgleya e los altres capítols conseguents.

4. Covinent cosa es que hom a son fill mostre a cogitar en la gloria de paradis e en les penes infernals e en los altres capítols qui s contenen en aquest libre; car per aytals cogitaments se acustuma hom en amar e en tembre Deu, e consent a bons nudriments.

Digitized by Google

¶ Dels .xiiij. Articles.

Cap. 1. De un Deu.

FILL, tu sapies que articles son creure e amar veres coses e meravelloses.

2. Lo primer article es creure en un Deu, lo qual es comensament de tots comensaments e senyor benfactor de tot quant es.

3. A creuret cové un Deu esser tan solament, en lo qual no ha negun defalliment, ans es compliment de tots acabaments.

4. Aquest Deu es invisible als teus ulls corporals, e es visible als ulls de ta anima, e es digne de tota laor e de tot honrament.

5. En Deu es bonea e granea, eternitat, poder, saviea e amor, vertut, gloria e perfeccio, justicia, larguea, misericordia, humilitat, senyoria, paciencia. En Deu ha moltes vertuts semblants a aquestes, e quescuna destes vertuts e ensems son un Deu tan solament.

6. Ubligat est a creure aquestes coses, e per assò est creat e vengut en aquest mon, que en un Deu ten solament creegues e adors

e ams e temes: e si assò no fas, les penes infernals tapellen hon vajes sostenir treballs infinits.

7. Amable es Deu, car es tot bo: gran es Deu, car tot quant es torna en ell: durable es Deu, car no ha comensament ni fi: temable es Deu, car tot poder es en ell e totes coses sap.

8. Fill, ama Deu per so quell tam e quet fassa agradable a les gens.

9. La vertut que has en veser, en oir, en odorar, en gustar, en palpar, tota la has de Deu.

10. Ama veritat, per tal que la divina veritat not sapia mentider.

11. Menysprea la gloria daquest mon, que poch dura, per so que sies posseydor de la gloria que no ha fi.

12. La tua anima sadolla de la perfeccio de Deu, car nuyla altra cosa no li pot donar compliment.

13. Fill, ama justicia; car si no ho fas, justicia te jutjará a sofferir foch perdurable.

14. No sies còbou a Deu de so quet ha donat, car més te pot donar e tolre que altre.

15. Ages misericordia, si vols quet sia perdonat.

16. Humiliat a Deu qui exalsa los humils e devalla los ergullosos.

17. No ages vergonya de honrar, servir e obeyr a Deu, car honrat senyor es, e ama paciencia per so que no cayes en la ira de Deu.

18. Fill, si creus en un Deu, a complir te cové totes estes coses damunt dites e moltes daltres semblants a aquestes, si vols esser agradable a Deu.

Cap. 2. De Trinitat.

Obligat est, amable fill, a creure en la santa Trinitat de nostro senyor Deu, la qual trinitat es un Deu qui es en trinitat, so es a saber, Pare e Fill e Sant Esperit: e creure en un Deu es lo primer article, e creure en lo Deu Pare es lo segon article, e creure en lo Deu Fill es lo terç, e creure en Deu Sant Spirit es lo quart.

2. Deus Pare engenra de si meteix Deu Fill, e de Deu Pare e Deu Fill ix Deus Sant Espirit; e lo Pare e lo Fill e lo Sant Espirit son un Deu tan solament.

3. Infinidament eternal e ab tot compliment engenra lo Deus Pare Deu Fill, e ix Deus Sant Espirit de Deu Pare e de Deu Fill.

4. Lo Pare es un, e lo Fill altre, e lo Sant Esperit es altre, e totes aquestes tres persones son un poder, una saviea, una amor.

5. Fill, so quet dich de la Santa Trinitat de Deu e de la sua unitat, es axí e encara molt mils que not pusch dir: e si tu en est mon per lum de fe assò creus, en l altre segle ho entendrás per lum d enteniment illuminat per la divinal intelligencia.

6. ¿Sabs per que tu, fill, no pots entendre e est obligat a creure so que no pots entendre de la Santa Trinitat? es car la unitat e la trinitat de Deu es major que lo teu enteniment, e car yo not ho dich en manera que tu ho pusques entendre.

7. No descrees tot so que no pots entendre; car si ho fas, tu vols fer major ton enteniment a totes coses. ¿E saps per quet parle en axí suptilment? per so que ton enteniment s acustum a exalsar e endressar ton voler en amar Deu.

8. No menys preus, fill, aquest libre per so car grossament es recomtat; cor jens es fet a exalsat enteniment, ans es fet per so quels enteniments dels infants pusquen esser exalsats a entendre aquest mon e Deu.

Digitized by Google

Cap. 3. De Creacio.

Creador es faedor qui ha fet lo mon de no res. On, en lo comensament creá Deus lo cel e la terra, e fo lo primer dia dicmenge, en lo qual creá los ángels, e en aquell dia caegren los demonis del cel, per so car volgren esser semblants a Altisme, e confermá Deus los ángels en estament que no poguessen pecar.

2. En lo dilluns creá Deus lo cel, en lo qual estan los ángels devant Deu.

3. En dimars creá Deus la mar e la terra e les erbes e los arbres e les sements.

4. En dimecres creá Deus lo sol e la luna e les esteles per illuminar la mar e la terra.

5. En dijous creá Deus aucells e besties.

6. En divenres creá Deus home, lo qual hac nom Adam; e con fo adormit, trach una costa don creá fembra, so es Eva; e de Adam e de Eva som tuyt exits.

7. En aquell dia meteix, mes Deus Adam e Eva en paradís terrenal, e fo senyor de totes les besties e de totes les plantes e de totes les aus e de tot so que terra leva ne sosté.

8. En lo .vij^e^ dia Deus reposá, a demos-

trar que Deus avía dat al home tot so qui era covinent e creat, e per allò lo .vij^e dia fo dia festival e dia de loar e donrar e de contemplar Deu, a demostrar que en aquell dia con lo mon comensá, covenc a fenir lo compliment de nostra reempcio.

9. Fill, si vols aver salvacio, a creure te cové que Deus es creador de tot quant es, e que tot quant es tornaría a no res, si Deus no ho sostenía; e sens Deu, so que es no sería.

10. Veyes, fill, Deus con grans coses ha creades, axí com cel e mar e la terra, e veges quantes coses ha creades, e esguarda con les creatures que ha creades son belles e profitables. On si en les creatures ha tant de be, obri los ulls de ta anima, e veges con gran e noble es lo creador qui totes coses ha creades.

11. Tots los reys qui son ni tots los homens daquest mon no porien crear una flor ni una bestia. No puría hom crear nula creatura; nula creatura no puría vedar al sol son moviment ne a la pluja son devallament.

12. Daquelles coses qui son al home pus necessaries ha Deus donada major abundancia, axí com de terra e daer e daygua e de foch e de sal e de ferre e de pa, e de les altres coses semblants a aquestes.

13. Creades ha Deus ales als aucells per so que pusquen volar, e hals donada ploma per so que sia lur vestiment, e a besties ha creades ungles per so que sien lurs sabates, e als arbres ha creades fulles per so que pusquen los fruyts madurar, e als peys ha dada la mar per so que pusquen nadar, e a cada creatura ha creades Deus aquelles proprietats que los son mester.

14. Deus ha creat a hom lo cavall per cavalcar, e lastor per cassar, el moltó per menjar, e la lana per vestir, e lo foch per calfar, e lo bou per arar, e les altres creatures ha creades Deus a servir home.

15. Con serás, fill, a la taula e aurás devant tu les viandes que deus menjar, remembra quantes creatures veurás, les quals Deus ha creades, e entín com les coses que menges ta Deus fetes adur de diversos lochs.

16. Deus ha creats tos ulls per so que ab los ulls lo veges en les creatures quil representen als ulls de ta pensa, e Deus ha creada ta memoria per so que ab aquella lo remembres, e Deus ha creat ton cor per so que sia ta cambra hon lo tengues e lams, e Deus ha creades tes mans per so que fasses bones obres, e ha creats tos peus per so que per les sues ca-

rreres vajes, e ha creada ta boca per so quel lous el beneesques.

17. No poria dir, fill, tantes creatures com Deus ha creades, ne no sabria dir la senyoria quet ha donada sobre elles, ne tu no pories entendre lo gran deute en que tu est esdevengut, per lo gran benifet que tu has reebut de ton Creador.

18. Remembret com Deus te pogra fer pera o fust o bestia, sis volgués: entin com te pogra fer contret o jueu o sarrahí o demoni o alcuna altra cosa a la qual fora mellor cosa no esser que esser.

19. A considerar e a pensar te cové, amable fill, totes les coses demunt dites, per tal que en aquest mon faces obres per les quals sies agradable als sants de gloria e a Deu.

Cap. 4. De Recreacio.

Recreacio es recobrar so que avia perdut nostre Senyor Deus en son poble, e recreacio es tolre al demoni son poder, lo qual avia sobre nos altres.

2. En peccat e en error cahec, fill, tot

lomenal linatge per nostro primer pare Adam e per nostra mare Eva, qui foren desobedients a Deu senyor de gloria; e per assò covench quel peccat fos vensut e sobrat per aquell qui es pus contrari a peccat que neguna altra cosa.

3. Con Deus ¡beneyt sia ell! hach creat Adam e Eva els hach mesos en paradís terrenal, ell feu manament a Adam que de tots los fruyts menjás enfora dun; car si daquell menjava, segur fos de mort. El demoni en forma de serpent vench a nostra mare Eva e conseyáli que ella feés tant que Adam menjás del fruyt que Deus li avia vedat; e car Adam menjá daquell fruyt e fo desobedient a nostro Senyor Deu, per assò cahec esta mort e est trebay que tu vous en nosaltres, e fo feta discordia entre Deu e lumenal linatge.

4. Si Adam no peccás ni passás lo manament de Deu, nul home no morira ne agra fam ne set ne calor ne malautia ne treball; mas per loriginal peccat, sapies, fill, que tuyt cayguérem en la ira de Deu, e Adam e Eva foren gitats de paradís en aquell dia en lo qual hi foren mesos.

5. Tots aquells qui murien anaven en foch infernal, destrò que plach al subirá Pare que

son fill presés carn de nostra dona Santa Maria per gracia de Sant Esperit: on adonchs lo Fill de Deu per gracia e pietat vench en una donzella verge qui es apellada nostra dona Sancta Maria, la qual fo del linatge de Daviu.

6. En aquella donzella lo Fill de Deu fo encarnat e nasqué ella estant verge, sens que no fo corrumpuda ne perdé sa vergenitat: de la qual donzella nasqué Deu e home ensems, so es, nostro Senyor Jhesu Christ, en lo qual son dues natures, so es asaber, natura divina e natura humana: les quals dues natures son una persona tan solament.

7. Aquest Jhesu Christ vench en lo mon per recrear lo mon e per exalsar lumanal linatge qui era caygut, e lo qual fo exalsat ab ver ajustament de natura divina e de natura humana e ab lo treball e passio que sostench per amor de nosaltres.

8. Fill, a creure te cové en aquest Senyor Jhesu Christ de que yot parle; car si nou feyes, no series recreat ne seria levada de tu la colpa la qual te fo donada per lo primer pare, en la qual son los jueus e ls sarrayns e ls altres infeels, per so car no creen en laveniment ne en la passio de nostro Senyor Jhesu Christ.

9. Si tan mala cosa es peccat e esser des-

obedient a Deu, que per un peccat ten solament fom tuyt en la ira de Deu, e per aquell peccat a delir, lo Fill de Deu ne volch esser encarnat e a la humanitat quen pres li covench sostenir angoxes e treballs e greu mort; guardat, fill, de peccat, car per peccat es hom desobedient al Altisme, e Deu es enamich dom con hom fa peccat. E per la desobediencia e per lo peccat van los peccadors en foch perdurable a sostenir angoxes e treballs e perdre la eternal gloria de nostro Senyor Deu.

Cap. 5. De Gloria.

Gloria es, fill, continua e franca benuhiransa sens nuyl cessament, e es en aquell qui dona gloria: la qual gloria es donada per nostro Senyor Deu qui glorieja en la gloria e dona gloria als sants de gloria. On si tu, fill, vols aver gloria, a creure te cové que Deus sia glorificador dels benuhirats de paradis e que aquells sien gloriejats en la sua gloria, e que Deus los glorieja en sa gloria metexa.

2. En axí com lo foch qui ab sí metex sescalfa, en axí lo divinal Rey de gloria ab sí me-

tex dona gloria als ángels e als sants qui son en gloria.

3. Si Deus en aquest mon dona a ton cors benuiransa daquestes coses corrumpables temporals qui no son gloria ne han gloria, ¡quant més, fill, lo Rey de gloria, qui es gloria, pot donar a sos amichs en paradís gloria!

4. Sapies, fill, que la gloria de paradís es veer Deu e amar Deu e adorar e loar Deu: e cascun dels sants de paradís es gloriejat en la gloria del altre.

5. No crees, amable fill, que en gloria hom menuch ne beva ne jaga hom ab fembra; car totes estes coses han defalliment e sutzetat, e aquestes coses se covenen ab aquest mon qui es sutze e corrumpable e ple de defalliments.

6. ¿Veus tu, fill, lo cors mort del home just, lo qual podrex en terra con hom lo soterra? aquell cors resuscitará al dia del juy, e será pus resplendent quel sol, e no morrá, e aurá més de gloria que no es tota la gloria qui es en los homens daquest mon.

7. Si tu, fill, menys prees la gloria daquest mon per so que ajes la gloria daquell altre, tu aurás gloria qui durerá aytant com la gloria de Deu: e donchs, remembra e entin com per

Digitized by Google

menys prear poca gloria qui poch dura, pots gonyar gloria qui durará aytant com la gloria del Altisme.

8. ¡Ah, fill, e con en gran malediccio son aquells qui per una poca de benuyransa temporal perden la celestial gloria que no ha fi, e van en turments perdurables a esser sotsmesos a infenits treballs!

9. Si tu, fill, entres en gloria, on que sies aurás gloria e atroberás gloria. ¿E sabs per que? per só car en tots los lochs de gloria es lo glorificador el senyor de gloria.

10. Aquells qui son en gloria, aytant amen com entenen, e aytant entenen com amen, e tot so han que amen e entenen. On si tu, fill, en aquest mon no pots aver tots los delits daquest mon que entens, guardat que no perdes a ton voler la gloria que lo teu enteniment no pot entendre.

11. Si tu, fill, no daves la tua má per un diner nel teu cap per dos, guardat que no perdes la celestial gloria per la gloria daquest mon: e si tu per la gloria daquest mon menysprees la gloria del altre segle, mit lo teu dit en lo foch, e assage si sempre lo hi porás sostenir una hora; e si no pots, guarda com porás sostenir lo foch infernal perpetualment, lo qual sostenen

los dampnats; car aquell foch te covendrá a sostenir, si menys prees la gloria de nostro Senyor Deu.

Cap. 6. De Concepcio.

A creure te cové, fill, en la concepcio de nostro Senyor Deu Jhesu Christ, la qual es lajustament quel Fill de Deu feu ab natura humana, qui fo ajustada ab natura divina per gracia de Sant Esperit en lo ventre de nostra dona Sancta Maria gloriosa.

2. En lo comensament, con plach a nostro Senyor Deu ques volch humiliar a recrear lo seu poble, tramés lángel Sent Gabriel a nostra dona Sancta Maria. Aquell ángel gloriós aportá saluts a nostra dona Sancta Maria, de nostro Senyor Deu, e dixli: *Ave Maria, gratia plena, dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, et benedictus fructus ventris tui: Spiritus Sanctus superveniet in te et virtus Altissimi obumbrabit tibi.*

3. Aquestes saluts digues, fill, sovint a la Verge gloriosa; car lo major plaer e lo major honrament que hom li pot fer, es que hom la salut per aquelles saluts metexes que lángel

Sent Gabriel li aportá de nostro Senyor Deu. E encontinent que la verge Maria consentí a les paraules que Sent Gabriel li dix de part de nostro Senyor, concebé ver Deu e ver hom e fo ahombrada de Sant Esperit.

4. En aquella concepcio fo la obra de totes les tres persones divines; mas la persona del Fill s encarná tan solament, a demostrar la diversitat qui es entre lo Pare e lo Fill e lo Sant Esperit.

5. Lo Fill de Deu es aquell qui es una persona ab la humanitat qui fo presa de la carn pura e de la santificada sanch de nostra dona Sancta Maria.

6. Ensemps, fo fill, ajustada la anima el cors de Jhesu Christ ab la natura divina; e la sua anima el seu cors ensemps foren en lo ventre de nostra dona; e en aquell temps meteix que y foren. hach lo cors de Jhesu Christ tots sos membres e tota sa forma; e en aquella saviea e en aquella vertut e en aquell poder en que fo Jhesu Christ con fo creegut e hach perfeta edat, en aquella metexa saviea e ab aquell poder e vertut fo, encontinent que fo ajustada ab lo Fill de Deu.

7. No t meravells, fill, d estes paraules que yo tramet a tu escrites, de la concepcio del

Fill de Deu, car obra fo miraculosa, la qual fo feta sobre natura per lo poder divinal qui pot fer totes coses.

8. Ubligat est, fill, a creure aquestes coses que yot dich de la concepcio del Fill de Deu, e obligat est a cativar ton enteniment, per so que sies exalsat per lum de fe: car enaxí com naturalment som tuyt ubligats a murir, enaxí per la nostra fragilitat e per la subirana obra del Altisme som tuyt obligats a creure so que no podem entendre del aveniment del Fill de Deu.

9. L aveniment del Fill de Deu Jhesu Christ fo denunciat ans que fos, per los sants profetes e per los sants pares, als quals fo revelat per divinal espiracio.

10. Obri, fill, los ulls de ta pensa e veges lo gran honrament quel Fill de Deu ha fet a tot lumanal linatge, en so que volch pendre la nostra natura e volch esser una persona metexa ab aquella.

11. Remembret la bonea, granea, eternitat, poder, saviea, amor e les altres vertuts qui son en nostro Senyor Deu, e veges con meravellosament e manifesta son manifestades en la concepcio e en la encarnacio del Fill de Deu.

12. Con lo Fill subirá celestial age tu tant

honrat en so que ha presa natura humana semblant a la tua, amable fill, yot don de consell a tu, et prech et man aytant com pusch, que totes les tues forces metes en conexer, amar, honrar, loar e servir nostro Senyor Deu Jhesu Christ, per tal que tes paraules e ta vida e tes obres a Deu de gloria sien agradables.

13. On, si tu vols esser honrat, honra lo Fill de Deu qui tant ta honrat: e si vols amar, ama Jhesu Christ qui tant ta amat; e si has treball ne tristor, consolat en aquell qui, per tu, humanitat ha ajustada a deitat.

Cap. 7. De Nativitat.

El novè mes quel Fill de Deu fo encarnat, volch náxer de nostra dona Sancta Maria, de la qual nasch Deu e home e sens dolor e sens corrupcio de nostra dona Sancta Maria.

2. Sapies, fill, que nostra dona Sancta Maria era pobra fembra daquestes riqueses temporals; mas rica era de vertuts, e nada fo donrat linatge: e per assò, con plach al Fill de Deu que nasqués, nasch en pobre loch, so es a saber, en lo presepi on menjaven les besties.

3. Si los fills dels Reys e dels grans barons nexen en palaus e en cambres e en draps daur e de seda, lo Salvador del mon nasch en l estable e en la paya que les besties menjaven.

4. ¡Ah, fill, e con breus foren los draps on lo Fill de Deu fo enbolcat, e tan pocs foren aquests, e per tan poques persones fo servit e aministrat! E pero tots los homens qui nexen son nats en colpa e en peccats, e lo Fill de Deu nasch per delir e destruir colpa e peccat.

5. Con vourás, fill, alcuna bella fembra jova, pobrament vestida, e son esguardament te significa honestat, e aquella portará son bell fill en son bras, vestit pobrament, adoncs cogita en la nativitat del Fill de Deu, qui en lo bras de nostra dona Sancta Maria era pobrament vestit.

6. En axí com los altres infants pochs, se lexava aministrar lo Fill de Deu a nostra dona, e poch a poch crexía son cors, jats se sía assò que son poder o sa vertut fos major que tot l altre poder e tota l altra vertut qui es en les creatures.

7. Aesma con dolç esguardament era aquell qui era entre Jhesu Christ e nostra dona, qui l sabía son fill e senyor de tot lo mon, e Jhesu

Digitized by Google

Christ qui sabía sa mare la mellor e la pus noble e la pus bella dona que anch fos ni será.

8. Amable fill, tu est nat e vengut en aquest mon per honrar e servir aquell Fill de Deu de que yot parle, per lo qual te monest que tu lams el desigs veer. On, si tu nol ames nel serveys, farás contra so per que est vengut en lo mon e serás servu e catiu de perdurables trebays, als quals serás jutjat per la dreturera sentencia de nostro Senyor Deu.

Cap. 8. De la Passio.

Ab amor e ab pau te deuría esser recomtada, amable fill, la passio de nostro Senyor Deu Jhesu Christ, car aquella mort e passio fo la major contrastacio damor e de dolor que anch fo ni pusca esser.

2. En aquell temps, con nostro Senyor Jhesu Christ hac edat de .xxx. anys e preycava lo poble de Israel e feya molts de miracles, sesdevench quels jueus tractaren en sa mort, e Judes Escarioth qui era un dels .xij. apòstols vené als jueus per .xxx. diners lo Fill de Deu, nostro Senyor Jhesu Christ: e lo Fill

de Deu, qui es senyor de tot quant es, sofferí que fos venut e liurat a mort e a passio, per so que deliurás lo seu poble del poder del diable.

3. Com s acostá la passio de Jhesu Christ, al dia que dech morir Jhesu Christ estava en oracio; aquella nit denunciava la sua passio als apòstols e a aquells qui ab ell eren e pregava als que estiessen en oracio e que dixessen aquestes paraules: *Pater noster qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuum, adveniat regnum tuum, fiat voluntas tua sicut in cœlo et in terra: panem nostrum cotidianum da nobis hodie, et dimitte nobis debita nostra sicut et nos dimittimus debitoribus nostris, et ne nos inducas in temptationem, sed libera nos a malo.*

4. En aquella nit que Jhesu Christ ahorava en quant era hom e feya reverencia a la santa deitat, a demostrar que ell era hom; vench Judes ab gran gent de jueus armats, los quals prengueren e ligaren nostro Senyor Deu Jhesu Christ e menarenlo sen, per tal que fos crucificat e mort.

5. Veges, fill, con gran fo la humilitat de Jhesu Christ, car ell qui era e es senyor de tot lo mon se lexava ligar als jueus. Veges e entin con coralment amava la salvacio del seu poble, lo qual se avía a salvar per la sua mort.

6. Los apòstols e tots aquells qui eran ab ell, tots lo desempararen e fugiren, sal ten solament Sent Pere quil seguía; empero tres vegades lo negá aquella nit, e dix que nol conexia.

7. Sapies, fill, que los jueus despullaren lo Salvador de tot lo mon e escupirenli en la cara e clucarenli los ulls e feríenlo e donavenli collades, e puys ells li demanaven qual era aquell quil avía ferit: en totes les maneres que fer podien, lo ahontaven e lescarníen: e ell era vengut per salvar e per trer ells del poder del demoni.

8. Entrò al dia no estigueren en als, mas en ferir e en escarnir lo Fill de Deu, e al matí ells lo liuraren a Pons Pilat qui era procurador del senyor de Roma, e aquell feulo assotar tant regeament, que aquell seu cuyr tan preciòs de son cors tot era romput e esquinsat, e la sanch decorría per tot lo cors.

9. Con lagren assotat, feerenli aportar la creu entrò al loch on lo crucificaren, e clavelarenlo en ella, e puys dressaren la creu: e estava penjat en la creu per tal que tuyt lo veessen.

10. Ab sal e ab fel, ab suja e ab vinagre lo abouraren, e son cap ab corona despines coronaren, per tal que les espines li entrassen

per lo cap: ab lansa lo feríren per lo costat tant fortment, que lo cor li partí per mig.

11. En aquesta passio e dolor estech lo Fill de Deu per amor que salvás son poble, e murí per so que tu poguesses aver lig acabada, per la qual poguesses aver gloria: car sil Fill de Deu se volgués, los jueus ne tots los homens nels demonis qui son, nol pogueren turmentar ne auciure, car ell es senyor poderós sobre tots; mas car la sua mort era mester a salvar son poble, per so volch sofferir que hom lo turmentás el auciés.

12. Sapies, fill, que una gota de la sanch de Jhesu Christ abastara a rembre tot lo poble; mas per la gran amor quens ha, volch que tota la sua sanch ne fos escampada; car tot enaxí com ampolla qui es tan fortment trencada que noy pot romanir gens de vi, en axí lo cors de Jhesu Christ fo per tants lochs foradat e nafrat, que gens de sanch noy romás.

13. Amable fill, si vols viure en gloria, plora la mort de ton Senyor Jhesu Christ; e si no pots plorar, nol ames tant com ta mare ama tu: la qual ploraría si hom devant ella tauceya et turmentava.

14. Fill, no tan solament era menyspreat Jhesu Christ en aquell dia que penjava mort

en la creu, que en aquest temps en que ara som es menyspreat e blastomat e escarnit; car molts son los homens qui per ell no ploren ni moren ni li han grat de la passio que sostench per amor dells; e molts son los infels quil deshonren el blastomen e qui creen que ell sia estat hom fals e galiador.

15. Fill, guarda en la creu e veges com te representa la passio de Jhesu Christ qui está ab los brassos estesos, e espera que en axí com ell es mort per amor de nos a salvar, que en axí nos no temem mort per ell a honrar.

16. A morir te cové, fill, vulles o no: e donchs, pus que has a murir, vulles murir per honrar aquell senyor quit ha creat e quet dona tot quant has, e quit pot dar foch perdurable e quit vol dar gloria qui no ha fi, e qui per la tua amor es vulgut murir.

17. ¿Sabs per que tu no vols murir per Jhesu Christ? per so car la mort te fa pahor, e per so car ames més esser en aquest mon que en laltre. On si tu fosses Jhesu Christ, ja no volgres murir ne murries, con sia cosa que Jhesu Christ no murría sis volgués.

18. ¿Qual cosa es aquesta, quel senyor muyra per son vassall, e lo vassall no vuya

murir per son senyor? ¿ne per que los cavallers daquest mon moren en la batalla per lur senyor? ¿ne per que es duptada la mort, qui es porta de vida on son los sants de gloria?

19. ¿Sabriesme respondre, fill, qual mort es major ne pus dolsa, o murir per amor o per malautía? ¿ne vulries tant amar que volguesses e sabesses e gosasses murir? E si no mors per amor, ¿sabrás ho desijar?

20. Sapies, fill, que mort natural no ret fruyt ne gazardó, ne aquell qui no ama no sab murir, ne qui no gosa murir no es en estament de salvacio.

21. Remembra, fill, quants son los homens qui moren per ajustar diners e per aver la vana gloria daquest mon, e veges quants son los homens qui moren per lo Salvador senyor de tot lo mon, qui muri per amor de nos.

22. Amable fill, con tage a dir d altres coses, cové que lexem la materia de que parlam; de la qual materia moltes paraules sanctes e devotes pusquen esser recomtades agradablement.

Digitized by Google

Cap. 9. Con nostro Senyor Deus devallá als inferns.

En lo temps dels profetes e dels sants pares, ans quel Fill de Deu fos encarnat e crucificat, tots los profetes els sants qui eren ans del aveniment de Jhesu Christ Fill de Deu anaven en infern per rahó del original peccat. On, con plach al Fill de Deu que fo encarnat e nat, Sant Johan Baptista fo missatge del Fill de Deu als sants qui eren en les penes infernals turmentats, e denunciá a aquells laveniment del Fill de Deu: del qual foren los sants alegres e consolats.

2. Sapies e creegues, amable fill, que con lanima de nostro Senyor Jhesu Christ lexá lo cors mort en la creu, que encontinent devallá als inferns e venc a Adam e Abraam e als altres profetes e sants, e trach aquells, a forsa dels demonis, de lur presó, e meslos en gloria celestial, la qual no aurá fi.

3. Con Adam viu son Senyor venir e son Creador per ell a deliurar del trebay e de la dolor hon avía estat cinch milia anys, adoncs

dix:—Aquestes son les mans quim crearen em formaren, e aquest es lo Senyor quins ha remembrats en la sua gloria.

4. Lo gran goig que Adam e los altres sants agueren, fill, nol te poria recomtar, ne tu nol te puries aesmar; empero tu pots cogitar con gran goig auries si hom te treya dun pou plen de foch, de sofre e de serpents e de tenebres, e hom te mudava en la gloria celestial.

5. Si per un peccat de Adam les animes dels profetes qui no consentiren al peccat estegren tan longament a infern, e tot temps hi estegren sil Fill de Deu no vengués, remembra, fill, con gran cosa es la justicia de Deu qui tan fort ponex peccat; e no creegues, fill, quel Fill de Deu venga altra vegada deliurar los peccadors qui son en los inferns.

6. Sapies, fill, que lo Fill de Deu romás ab lo cors de Jhesu Christ en la creu; e ab la anima devallá en los inferns, estant lo cors en aquell loch hon fo crucificat: ¿e sabs perque? per so que fos significat que lo Fill de Deu es per tots los lochs qui son: car tot quant es creat no es tan gran com es lo Fill de Deu.

Cap. 10. De Resurreccio.

A creure te cové, fill, que lo divendres con nostro Senyor Jhesu Christ fo crucificat e mort per nosaltres a salvar, adoncs Joseph ab Arimatia qués lo cors de Jhesu Christ a Pons Pilat, per so quel soterrás en un moniment molt bell, lo qual avía fet a sos obs.

2. On, con lo cors de Jhesu Christ fos donat a Joseph ab Arimatia e fos lo major don quell pogués reebre, e com aquell cors tan preciós fos humiliat a esser sotsmes en la terra; remembra, fill, en estes paraules que yot dich, si vols aver humilitat.

3. Sapies quel ters jorn resuscitá; e per manifestar la gran misericordia de nostro Senyor Deu, volch primerament aparer a la Magdalena, qui era estada molt peccadora fembra; e car amava Jhesu Christ ab gran caritat, e car caritat es la major vertut que hom pot aver, a demostrar que caritat es al Fill de Deu molt agradable, lo Fill de Deu aparech a la Magdalena.

4. Dementra quels apòstols estaven en

una cambra e les portes eren tancades, nostro Senyor Jhesu Christ aparech a aquells, per demostrar que ell era resuscitat ab cors glorificat qui no ha empatxament de passar per tot loch; e a demostrar que ell era vertaderament home, demaná a menjar.

5. Lo gran alegre qui fo entrels apòstols con veeren lur Senyor resuscitat, no es qui ho pogués recomtar; e per assò con Jhesu Christ fo partit dells, vench Sent Thomas, qui era un dels apòstols, al qual dixeren que Jhesu Christ era resuscitat; mas Sent Thomas respòs que nou creeya entrò que ell mesés los seus dits en les nafres de Jhesu Christ e fos occasio a creure.

6. E car Sent Thomas no volch creure, nostro Senyor Jhesu Christ apparech a Sent Thomas, dient:—Mit, Thomas, tos dits en mes nafres, e sapies, pus nou vols creure. On, per so que fos demostrat que a nostro Senyor Deu es agradable lenteniment qui sexalsa per saber veritat, per assò sofri que Sent Thomas li mesés les mans en lo costat, dient:—Tu est Senyor meu e Deu meu.

7. Amable fill, en la resurreccio de nostro Senyor Jhesu Christ fo representada e significada la nostra resurreccio, la qual será al jorn

Digitized by Google

del judici, con serem resuscitats e jutjats per lo Fill de Deu.

Cap. 11. De la Ascensio.

Entin, amable fill, aquestes paraules que yot dich, e ages creensa en elles. Sapies que aprés .xl. jorns que nostro Senyor Jhesu Christ fo resuscitat, s en pujá al cel, seer a la part dreta de Deu lo Pare. On, com aquest mon sia loch de corrupcio e de defalliment e car lo sant cors gloriós del Fill de Deu sia glorificat, per assò, fill, no fora covinent cosa que cors tan gloriós com aquell romangués sajús en aquest mon enfre nos qui avem cors mortal e corrumpable.

2. En lascensio del Fill de Deu es significada lasumcio el pujament quel teu cors ferá, fill, al dia del judici, en lo cel, si en aquest mon est servidor e amador e loador del Fill de Deu; car en axi com lo Fill de Deu vench en aquest mon pendre nostra natura e s en pujá al cel ab ella, en axi pujará en los cels tots los cossos daquells qui son e daquelles, qui en est mon serán estats sos servidors e qui

creurán la sua encarnacio e qui plorerán per honrar sos honraments. Mas si per aventura, fill, tu est hom peccador e est desagradable a nostro Senyor Deu e no creus en los articles de la santa fe catholica, per cert sapies que ton cors al dia del juy devallará als inferns, e aquí estarás ab los demonis en foch perdurable.

3. Veges, fill, los aucells con volen e pujen per laer, e remembra con gran gloria aurás si per laire vas on te vulles; e veges con gran dolor aurás si ton cors devalla al abis infernal e en cárcer tenebrós e en presó, sens nula consolacio e engoximent.

4. Enaxí com tots los ángels e tots los sants de gloria ab cant de molt gran dolçor e ab gran professó exiren a nostro Senyor Jhesu Christ per fer honrament con pujá en gloria, enaxí als homens peccadors con passen daquest mon en laltre ixen los demonis de infern ab molt horrible esguardament, per tal que en foch perdurable los meten els turmenten.

5. Si tu, fill, vols pujar en tan alt loch e en tan excellent com lo cel, a comensar te cové, dementre que temps has, com fasses bones obres, e guardat que ab peccat no fasses ton cors tan fexuch, que no pusques pu-

jar en les altees que pugen aquells qui per via de penitencia feta en dejunis e en bones obres pugen a la celestial gloria.

6. Fill, si vols pujar là on es Jhesu Christ, puja ta pensa e ton desig a ell, e devalla ton remembrament a la viltat don est vengut e al defalliment en lo qual estás en aquest mon; e menysprea aquest mon, per so que sies preat en laltre.

7. Daquell loch on son los sants de paradis, son cahuts los demonis qui están en lo mig loch de la terra, soterrats en sofre e en aygua bullent e en brases de foch: e en aquell loch on son cahuts los demonis, devallarán e estarán los homens peccadors qui menyspreen e descreen la gloria de nostro Senyor Jhesu Christ.

Cap. 12. De Judici.

Con lo nombre será complit dels sants qui seerán en gloria en les cadires don los demonis son cahuts, adonchs será resurreccio general dels bons e dels mals, e tuyt vendrán oyr la darrera sentencia de la qual nuyl hom nos porá apellar ne escusar.

2. En aquell dia maravellós resuscitarán los cors dels homens, los quals cors están en pols e en cendra en la terra e esperant la sentencia que será donada al dia del juy per lo Fill de Deu.

3. Adoncs s ajustará un os ab altre, e cada bras cobrará sa má, e cascun membre sa forma, e cada anima cobrará son cors metex en lo qual era en aquest mon.

4. Si Deus ha creat tot quant es de no res a demostrar son gran poder, aesmar pots, fill, que Deus volrá resuscitar los homens morts, a demostrar sa gran justicia; e cascun home resuscitará per reebre guardó de so que aurá fet, e cascun vendrá ab son libre en lo qual serán escrits los bens els mals que aurán fets en aquest mon; e cascun aurá a retre compte devant lo Fill de Deu.

5. En aquell dia vourás lo Fill de Deu, qui vendrá en les nuus ab los ángels del cel, e mostrará ses nafres per les quals exi la sanch, al dia de la passio, con recreá lumanal linatge.

6. Aquell dia será molt agradable a tots aquells qui serán estats en aquest mon sos servidors, e será molt airable a tots aquells qui serán morts en aquest mon en peccat.

7. Amable fill, aquell qui dará la sentencia

de gloria infinida e de pena perdurable, será nostro Senyor Jhesu Christ, fill de nostra dona Sancta María, lo qual venc en aquest mon pendre passio e mort per restaurar lumanal linatge qui era perdut.

8. Aquell gloriós dreturer jutge de qui yo t parle, dirá:—Anats, benuyrats, al regne celestial aver gloria perpetual, e anats, maluyrats, en los fochs infernals aver pena perdurable.

9. En aquell dia metex irán los sants en gloria e los peccadors en pena; e per tots temps los sants serán en gloria e los peccadors en pena.

10. ¡Ah, fill, e con serán benuyrats aquells qui ferán retret al Fill de Deu, mostrant les nafres els trebays que per ell aurán sostenguts en aquest mon! e tan maluyrats serán aquells qui al dia perillós vendrán ab les mans buydes e no aurán de que fassen retret al Fill de Deu, quils ferá retret ab ses nafres de son cors e ab la passió que sostench per amor dells.

11. En aquell dia aurán los peccadors resurreccio; mas no porán fugir a la sentencia, car Deus es en tots lochs e sobre totes coses. Amagar nos porán ne constrestar no porán; ne prechs ne escusacions res no ls valrá.

12. Amable est, fill, a ma anima, cor re-

membrem, fill, que yot he engenrat e he esperansa que sies salvat. Ahirable me serás, fill, sit veg peccador e los teus peccats me signifiquen que tu sies dampnat.

13. Qui fos segur daver fills justs, amables servidors de Deu, bona cosa fóra desijar fills; mas car los demés homens del mon son en peccats: ¿per qual rahó doncs, fill, est desirable, ne per què per son fill pert nuyl hom la gloria de Deu?

¶ Dels .x. Manaments.

Cap. 13. Amarás un Deu.

MANAMENT es fer so qui es leguda cosa a esser feta. On lo primer manament es adorar, amar e servir un Deu, com sia cosa que no sia mas un Deu ten solament.

2. A creure te cové, fill, que nostro Senyor Deus doná la ley dels jueus en lo mont de Sinay, e feu manament que nuyl hom no colgués ne servís mas un Deu, lo qual ha fet e creat tot quant es.

3. En aquell temps eren, fill, los jueus amics de nostro Senyor Deu, e creien en ell e eren contra los pobles qui creien en ydoles de pera, daur e dargent e daltres coses: e cascun princep feya de fust o daltra cosa una forma en semblant dom, e aquella adoraven axí com a Deu.

4. On, per assò lo Rey del cel e de la terra maná a Israel, qui era lo poble dels jueus, que ells no fessen deus estranys, so es a saber,

que no feessen ydoles, e que un Deu vertaderament adorassen ten solament.

5. Sapies, fill, que la lig dels jueus fo donada en lo comensament, e aquella fo apellada lig veya; e lig nova es apellada la lig que ara tenen los crestians, la qual fo donada per nostro Senyor Jhesu Christ, so son los Evangelis que ous legir en santa esgleya.

6. ¿Sabs, fill, per que Deus doná als jueus la lig? per so que no fossen en la error en la qual eren les altres gents qui creien en les ydoles, e per assò que en lo lur poble agués prophetes qui denunciassen lo aveniment de nostro Senyor Jhesu Christ, e que en aquell poble dels jueus nasqués nostra dona Santa María, en la qual se encarnás lo Fill de Deu.

7. La lig veya covenc esser anans que la nova, en axí com los fonaments covenen esser anans que la cambra; e car los jueus nos peneden de la culpa que han per so cor tractaren la mort de nostro Senyor Jhesu Christ, per assò son en error e cuyden tenir la lig de Moyse, la qual no tenen, per so car no seguexen so que la vella significa de la nova.

8. Amable fill, no ages en ton cor mas un Deu; cor aquells han molts deus falsos en lur coratge qui amen més alcunes coses quel Deu

vertader quit ha creat e quit jutgerá a gloria celestial o a infinits trebays.

9. Si aquell Deus que yot man adorar e servir avía en sí defalliment e no abastava a assò que a tu es mester, leguda cosa sería a mí quet manás creure en aquell Deu quit poría donar compliment. Mas com lo Deu de gloria de qui yot parle aja en sí tot acabament e nol aja alcun altre, ell es sols qui abasta a esser ton compliment.

10. ¿Saps, fill, per que son molts homens en aquest temps en que som, qui fan deus de ydoles? per so car no han conexensa del Deu vertader qui es en gloria. ¿E saps per que nosaltres qui creem lo Deu de gloria no ls anam preycar e mostrar lo Deu de tot lo mon? per so car avem paor de mort e temem murir per mostrar lo Deu qui dona vida perpetual en sa gloria divinal.

Cap. 14. No sies perjur.

Lo segon manament es, fill, que hom no prena lo nom de Deu vanament, lo qual nom de nostro Senyor Deu prenen en va aquells qui juren per Deu e per les sues obres e menten e dien contraries coses a veritat.

Digitized by Google

2. Sapies, fill, que aquells amen més so per que juren mintent, que no fan Deu per lo qual juren; e car assò es gran falliment, per assò Deus ha fet manament que nuyl hom no jur falsament.

3. Si a tu, fill, no es leguda cosa que jurs *sí Deus tajut* ne *sí Deus te don be,* ¡quant menys tes legut que jurs *sí Deus not ajut* e *sí Deus te don mal!*

4. Remembra, fill, lo primer manament con volrás fer sagrament; car aquell quis perjura a scient, fa deus dassò per que ment.

5. A home vertader no li cal fer sagrament, ne a home mentider no li cal fer molts sagraments.

6. Amable fill, molt mils está veritat en boca, que en caxa aur ni argent ajustat per fals sagrament. Boca es donada a home, e volentat li es donada, per ahirar falsetat.

7. ¿Sabs, fill, per que hom mentider fa molts sagraments? per so car no es creegut per un sagrament.

8. Fill, no jurs per ton cap, car nol daries per tot lo tresor del Rey; ne no jurs per ta anima, car no saps ne pots aesmar la gloria e la vertut que aver hi porás.

9. Fill, no jurs ton pare ni ta mare, car

Digitized by Google

donar nols pots tant de be con nas reebut: ne no jurs ta fe, car si ments, jens non has.

10. Fill, si vols jurar, digues *verital es,* e *cert es verament:* car per aquests sagraments pots aver compliment a tot quant comprarás ne vendrás ne afermerás, si est vertader; e si est mentider, non pots aver per neguns sagraments.

11. Si sol una gota de sanch del cors de nostro Senyor Jhesu Christ val més que totes quantes creatures son, aesmet, fill, con gran falliment es jurar per lo cap de Deu e per la boca e per lo ventre e lo fetge de Deu.

Cap. 15. De colre.

Colre es fer festa en la qual sia fet remembrament de Deu e de oracio e de les obres que hom ha fetes en la setmana.

2. En aquell temps, fill, que Deus hach creat lo mon en .vij. jorns, Deus reposá en lo .vij^e^ dia, a significar que home al .vij^e^ dia dega reposar corporalment, e que spiritualment e corporal fassa reverencia e honor a nostro Senyor Deu. On, per assò lo Deus de gloria con doná la lig vella a Moyses, feu manament que tot lo pòbol de Israel colgués lo

dissapte, per tal que en aquell jorn no trebayassen en les coses temporals, e que en aquell dia faessen oracio a Deu.

3. Con plac al Fill de Deu que fo encarnat e hach donada la ley nova al poble dels crestians, adonchs fo feta transmutacio de la festa del dissapte en digmenge, per so que fos significat que enaxí com Deu ¡beneyt sia ell! comensá a crear lo mon en digmenge, enaxí covenc que la festa fos feta en digmenge, adoncs con per recreacio lo Fill de Deu hach recreat lumanal linatge.

4. Sapies, fill, que al comensament que hom comensa a fer alguna obra, ha hom entencio de donar compliment a aquella obra. On per assò se covenc, segons la divinal ordinacio, que en aquell dia quel hom fo comensat e creat, fos feta la festa en la qual hom agués grat a Deu del comensament e de la perfeccio de la obra.

5. Festa es, fill, per assò que vages a lesgleya, obeyr e honrar lo prevere en loch de Deu, e que oyes les paraules que recomterá de Deu, e quet confesses al prevere, de tos peccats, e que li offires ton cors e ta anima, e que li dons dels bens daquest mon, los quals Deus ta donats e comanats.

Digitized by Google

6. Aquell dia festival es, fill, dia doracio e de contricio e de plorar los peccats que hom ha fets, e en aquell dia mayorment deu hom remembrar les vanitats daquest mon e la gloria de paradis e les infernals penes.

7. Creegudes son, fill, en lo mon culpes e errors, e umplides son, fill, les carreres per les quals los homens van sostenir treballs infinits; e per assò en les festes son fets convits e ajustaments de peccats pus fortment que en los altres dies: e en aquell sant dia que Deus sa retengut en la setmana per so que hom li fassa més donrament que en los altres dies, en aquell dia, fill, fan les gents més de vanitats en menjar e en boure e en parlar e en anar, e en les altres coses semblants a aquestes.

8. Amable fill, manament es en la lig que ton serv e ton bou fassen festa un jorn la setmana, per so que sia significat que ton serv e ton bou fan festa en la tua festa, e enaxi en la festa daquest mon es significada la gran festa qui es en laltre segle en la presencia de nostro Senyor Deu.

Digitized by Google

Cap. 16. Honrarás ton pare e ta mare.

Honrar te cové, fill, ton pare e ta mare, car manament es de Deu a significar que enaxí com tu est obligat a honrar ton pare e ta mare per so car dells est exit e per so car tan nudrit, enaxí est obligat a honrar Deu quit ha creat e quit sosté; del qual tot quant es ha pres comensament.

2. Ab honrar se cové amor e temor, cor deshonor es feta per desamor e per menys preament: on per assò, fill, que tu no ages en menyspreament ton pare ne ta mare e no desams aquells, amant la possessio que posseexen dels bens daquest mon, per so vol Deus que a ton pare e a ta mare fasses honrament.

3. Entendre pots, fill, que Deus vol que sies honrat, cor en la honor de ton pare e ta mare prens honrament, e en lur deshonor est deshonrat e menyspreat per les gents.

4. Si per los treballs de ton pare e de ta mare has, fill, riqueses o honraments, en la tua honor han ton pare e ta mare pagament,

Remembrat, doncs, com es deguda cosa que ls fasses honrament.

5. Si honrar los primers e ls comensaments fos defalliment, leguda cosa fora, fill, que a Deu no fos feta honor: on, si tu a ton pare e a ta mare fas malvestat ni defalliment, sapies tu que a Deu fas desonrament.

6. Aytant com la vertut de ton cors multiplica, fill, en est mon, aytant la vertut del cors de ton pare e de ta mare esdevé en debilitat e en defalliment. On, si ajudar als frévols e als despoderats es honrament dels forts, per assò, fill, en honrar ton pare e ta mare pots aver honrament, lo qual será agradable a nostro Senyor Deu Jhesu Christ.

Cap. 17. No ferás homey.

Homey es destruir e auciure los homens, los quals Deus vol que viuen. On, per assò que ton voler no sia contra lo voler de Deu, te fa manament Deus que tu no fasses homey.

2. Si Deus nou vol que tu aucies altre, doncs Deus no vol que tu aucies tu metex: ne

si les besties nels aucells qui son sens rahó no aucien sí meteys, ¡quant més es sens rahó e encovinent cosa que tu, fill, qui has rahó, aucíes tu metex!

3. Amable fill, un hom pot auciure altre hom; mas hom no pot tornar viu lom que auciu: on si tu aucius lom e Deus te demana so que tolt li has, ¿que ferás?

4. Moltes vegades sesdevé que en auciure hom, que auciu hom lanima daquell en foch perdurable, en quant hom es occasio de la ira e de la mala volentat en la qual mor lom que hom auciu; per la qual ira e mala volentat Deus auciu lanima daquell en foch infernal.

5. Amable fill, si Deus te mana que no aucíes lo cors, ¡quant més te mana que no aucíes lanima en peccat! con sia cosa que lanima sia molt mellor quel cors.

6. Gonella e mantell enveleex; mas homey no enveex en la temor daquell qui auciu ne la ira dels parents daquell que hom auciu.

7. Amable fill, no vulles esser homeyer ne vulles auciure nuyl hom; cor molt hom cuyda auciure altre, qui mor, e Deus auciu molt hom per so que no aucia altre.

8. Amable fill, so que Deus fa ne té a vida e so per que Deus sencarná, no vulles tu

destroyr ne auciure; car si ho fas, en menys preament has Deu e ses obres.

9. Hom tentost com es nat, comensa a murir, cor cascun jorn sacosta a la mort: e per assò no cal, fill, que tu aucies hom: e lexa la mort auciure hom, e perdona a la mort per amor de Deu Jhesu Christ.

Cap. 18. No ferás fornicacio.

Fill, fornicacio es luxuria qui es sutzetat de cors e de pensa, per la qual sutzetat es eleta castedat e vergenitat.

2. Amable fill, ¿saps per que Deus mana que tu no fasses fornicacio? per so que ab obediencia e ab nedetat de cors e de pensa combates ton cor tot jorn contra lo delit de la carn, qui es ensutzada de sutza materia que orrible cosa es de esser nomenada.

3. Aesma, fill, la nedetat qui es en la flor e en lanima vertuosa, e cogita la gran sutzetat qui es en la obra de luxuria, la qual yo no gos nomenar ne escriure, per so que leges paraules qui sien no anomen ne escriva.

4. Deus ha manat, fill, que no fasses for-

nicacio, car fornicacio destruu lo cors que Deus ha creat, e destruu les riquees que Deus ta comenades, e destruu lenteniment de lanima, qui es lo mirall en lo qual Deus demostra ses vertuts e ses obres.

5. Luxuria gita del coratje del home leyaltat e veritat e Deu e lángel que Deus ha donat a hom per guardar; e met en aquell coratge falsetat e mentida el demoni.

6. Per luxuria vénen les fembres en la ira de Deu e de lurs marits e lurs pares, e per luxuria fan esser menys preats lurs enfants entre les gents.

7. Amable fill, luxuria fa les gents guerrejar e los homens auciure e nafrar; e les fembres fan les viles e los castells destroyr e cremar, e fan los borts enjuriosament heretar.

8. No poria ne sabria dir los mals qui vénen per luxuria; e per so car luxuria fa tant de mal e es occasio a tants de falliments, per assò ha manat nostro Senyor Deus a hom que sia enamich de luxuria e amador de castedat, per la qual sia apellat en la gloria de Deu.

Digitized by Google

Cap. 19. No emblarás.

Manament ha Deus fet a hom que no fassa ladronici, car si hom posseeix so que embla e no ho ret, no pot esser salvat e cové esser jutjat a esser turmentat per los demonis aytant durablement com Deus estará al cel.

2. Amable fill, no fasses ladronici, car no ho vol cell quit ha creat, del qual no pots escapar: e si has mester alguna cosa, no la embles, mas demana la a Deu qui a tu la pot donar, en axí com la dona en aquell a qui tu la vols emblar.

3. No sies, fill, amador de vana gloria, car aquells fan ladronici a Deu dels bens e de les gracies que han reebudes, les quals atriboexen a ells meteys.

4. Si mala cosa es, fill, emblar diners o draps o altres coses semblants a aquestes, les quals pot hom retre, adoncs molt pus mala cosa es emblar temps e fama e les altres coses semblants a aquestes, les quals hom no pot satisfer ne retre.

5. Per emblar, son fetes les forques en

que hom penja los homens ladres, e per fer ladronici tol hom als ladres lo nas e les oreyes e los assota hom per la vila; e per emblar turmenta hom los homens, per que reten les coses emblades.

6. Ladrunici es, fill, tolre so que Deus ha donat; e ladrunici fa hom estar vergonyós denant les gents, e ladrunici fa a hom menys prear la gran libertat e misericordia de nostro Senyor Deu Jhesu Christ.

7. Sapies, fill, que Deus te mana que tu no fasses ladrunici, per so que ages esperansa en ell e que li demans, e que dons a ton proysme, per so que Deus te multiplich lo do.

8. Mellor cosa es e més val, fill, pobre temorós que ladre rich e ergullós, e mellor cosa es dir de no, que emblar e donar.

9. Anans que tu sies desobedient ne ladre ne desagradable a Deu e a les gents, ¡anans anasses querre per les portes, per amor de nostro Senyor Jhesu Christ!

Digitized by Google

Cap. 20. No ferás fals testimoni.

Sapies, fill, que testimoni es representar a jutge so per que dona mérit e pena; e per so, fill, Deus maná que hom no fassa fals testimoni; car per fals testimoni han pena aquells qui merexen benanansa, e ha benanansa aquell qui mereix pena.

2. Mal dir e fals testimoni se covénen contra veritat; e laor e fals testimoni se covénen contra veritat e justicia: on per assò guardet que no sies blasmador ne loador de nuyla re hon sia fals testimoni.

3. Deus vol que tu no fasses fals testimoni de veritat de Deu, contra la qual son molts malvats blasmadors e molts flachs temorosos lausadors.

4. Amable fill, desija murir per donar vertader testimoni de Deu quit ha creat e recreat; e si tems pendre mort, remembra en los apòstols e en los altres mártirs con los ha Deus honrats en lo cel e en la terra, per so car donaren vertader testimoni de la sua laor e del seu honrament.

5. Negar veritat de son Deu e callar sa

laor en los lochs on loen negar, es donar fals testimoni de son Deu; car nos seguex la cosa final per la qual la Deus creat; enans falsament significa que Deus aja defalliment de nobilitat.

6. ¡Ah, fill, tan leugerament es dit que hom no fassa fals testimoni; mas tan greu cosa seria de recomtar tots aquells qui de Deu donen fals testimoni!

7. Lo Fill de Deu venc sà entre nos sajús, per donar ver testimoni del celestial Pare gloriós: on, si es negú quil vulla ressemblar, no sia servu de la mort qui fa hom temorós a confesar veritat denant aquells qui fan fals testimoni de nostro Senyor Deu.

Cap. 21. No envejarás la muller de ton proysme.

Enveja es desijar ab tristicia altruy bens; e per assò, fill, ha fet nostro Senyor manament que hom no age enveja de la muller de son proysme; car tristor en desirer danima enllegeex los ulls denteniment.

2. Amable fill, tot hom es proysme a altre

hom en natura humana; e car es manament esprés que hom am son proysme aytant com sí meteix, per assò, fill, lo Deu de gloria fa manament que nuyl home no conega la muller de son proysme: en lo qual manament es significat altre manament, so es a saber, que ages amor a ton proysme e a tu meteix.

3. Envejar, fill, la muller de son proysme, es menysprear e desamar son proysme e menysprear sa muller e sos parents de sa muller; e car Deus no vol que hom menys preu aquella criatura qui li es semblant en natura e vol que hom sapia que en sa muller ha aquella cosa metexa qui es en la muller de son proysme a donar delit carnal, per assò Deus te mana que tu no ages enveja de la muller de ton proysme.

4. Amable fill, per so que sies obedient al manament de Deu e no sies envejós, remembrat la sutzetat que pots entendre, e entín con greu te sería si hom te desijava ta muller et desordonava de la amor de matremoni, e pensa si per tan gran sutzetat es covinent cosa perdre lamor e la gloria de Deu e aver turment en foch perdurable.

5. Fill, si tu eres pus noble que tot so que Deus ta donat, seguir sía que tu no fosses

creatura. On, con tu sies creatura que sies creada de no re e que tornaries a no res si Deus ne levava sa gracia, per assò, fill, entín que Deus te fa manament que tu no sies envejós, a significar que tu est creatura creada per nostro Senyor Deu Jhesu Christ.

Cap. 22. No aurás, fill, enveja dels bens de ton proysme.

Saps, fill, per que Deus, qui es compliment de tots bens, ha fet manament que no age hom enveja dels bens de son proysme? per so que hom age esperansa en Deu que do a hom semblants bens daquells que ha donats a ton proysme.

2. Fill, no envegs los bens de ton proysme, car Deus los li ha donats e vol que los age; car si Deus se volgués, aquells bens meteys te pogra aver donats. On, si tu vols aver so que Deus no ta volgut donar, doncs tu fas contrari lo teu voler a la volentat de Deu.

3. No ages, fill, enveja dels altres bens; car sils avies, no saps si auries una hora de

temps a posseyr aquells. Sils bens temporals qui son en est mon eren teus, no porien donar compliment en lo desig de ta anima.

4. Fill, los bens daquest mon no son desirables per ells meteys; ans son per servir Deu. On si tu est envejós dels bens de ton proysme, lo teu desirer es en servir tu meteix contra la volentat de Deu.

5. No envegs, fill, los bens de ton proysme, car ell los ha mester. En aquells bens que tu veus, es defalliment, en so que son corrumpables e son posseyts ab dolor e treball e temor.

6. Per enveja caygueren los demonis del cel, qui foren envejosos de la gloria de Deu; on si tu, fill, ames pujar en la gloria don los demonis foren gitats, per so qui es contraria cosa a enveja te covendrá a pujar.

7. La pobretat que nostro Senyor Jhesu Christ e nostra dona Sancta Maria e los Apòstols agren en aquest mon, daquests bens temporals, te preyca e tamonesta que tu no sies envejós dels bens daquest mon; car si nostro Senyor Jhesu Christ ne volgués, molts ne pogra possehir e molts ne pogra donar a madona Sancta Maria, que tant amá, e a los apòstols e als altres Sants qui tanta

de pena sostengueren en aquest mon per la sua amor.

8. Aytant com tes riqueses serán, fill, majors, aytant serás pus encarregat si no fas lo be que pories, e aytant ne serás encolpat e obligat a oyr la sentencia de nostro Senyor Deu Jhesu Christ.

9. Si dels bens que tu has no fas tant de be com puries, ¿per que est envejós dels bens que no has, ne per que enveja te fa més amar lo tresor de ton proysme, qui no es a tu tant semblant, com es ton proysme?

10. Considera, fill, los grans falliments que fan los homens envejosos; car enveja fa hom esser avar, fals, mentider, trahidor e enganable; e enveja fa dir mal als homens falsament, e enveja fa hom desesperar de la misericordia de nostro Senyor Deu Jhesu Christ.

¶ Dels .vij. Sagraments de Sancta Esgleya.

Cap. 23. De Baptisme.

SAGRAMENT eclesiastich es, fill, latorgament de coratge e santificat ministeri miraculós per lo qual es illuminada la via de la celestial gloria.

2. Lo primer sagrament de Sancta Esgleya es, fill, baptisme, qui es mundament de general colpa en la qual cahec lumanal linatge per obra de peccat.

3. Saber deus, fill, que baptisme es en tres maneres: la primera es de laygua, la qual fo significada en lo temps del deluvi, con tot lo mon fo renovellat e mundat per laygua.

4. La segona manera del baptisme es de foch, e aquest baptisme de foch fo significat en lo sacrifici quels prophetes els patriarques fahien a Deu con fahien holocaust, e es significat en los tres infants qui foren mesos en lo foch e no cremaren, segons que recompta lo propheta Daniel.

Digitized by Google

5. La tersa manera, fill, es de sanch, e aquest baptisme de sanch fo significat en la vella lig per circumcisio e per la mort dels infants no colpables, los quals Erodes aucis per so car volia auciure Jhesu Christ.

6. Amable fill, aquestes tres maneres de baptisme no agren compliment dentrò que vench lo Fill de Deu e fo bateyat en aygua e en sanch, e per foch de Sant Esperit fo concebut en lo ventre de la verge gloriosa madona Sancta Maria.

7. Fill, aprés ta nativitat fuyst portat a lesgleya a batejar en aygua santificada per vertut de paraules e concepcio de coratge en lo prevere quit batejá, e en los padrins qui en les fonts te portaren et tengren.

8. En aquell temps en que fuyst batejat prometeren, fill, los teus padrins que tu renunciasses al demoni e que volies esser crestiá, e que tu obligasses tu meteix a servir Deu e a seguir la vía de nostro Senyor Deu Jhesu Christ.

9. Amable fill, baptisme de foch significa concepcio de pensa qui ama baptisme: on, per assò que algunes vegades no pot hom aver aygua, per assò covench que fos baptisme de volentat en la humana pensa, totes les vegades

que y fos mester a la conversio dels infeels quis convertexen a la santa fe catholica.

10. Baptisme de sanch es tan nobla cosa e tan meravellosa, que munda home de tota colpa e de tot peccat; car lo benuyrat mártir qui mor per la santa fe catholica a amar e honrar, no puría pus fer turmentar son cors ne poría més donar con fa, adonchs con se dona a mort per honrar son gloriós Deu.

Cap. 24. De Confermacio.

Sagrament de confermacio es, fill, figura e consentiment del baptisme que has reebut: la qual confermacio es adoncs con lo Bisbe, qui es ton pare spiritual, te conferma et dona caxada, per so quet membre de la confermacio, e liguet una bena per so que sia manifestat a les gents que tu est confermat en lo sant sagrament del baptisme.

2. Aquest sagrament de confermacio es atrobat per so car los infants con son creeguts e han enteniment atorguen so que los padrins prometeren per ells, lo dia que foren batejats: en lo qual dia los infants no avien enteniment

per lo qual poguessen consentir al sagrament del baptisme.

3. Amable fill, con tu reebs lo sagrament de confermacio, adoncs ixen de la promessio los padrins quit tengren a les fonts e qui en presencia de tu prometeren a conservar lo sagrament del baptisme. E tu, fill, fas sacrifici a Deu de tu meteix e offers te a esser servidor de Deu e defenedor de la santa fe crestiana.

4. Los malvats crestians qui per paor de mort o per pobretat o per falsa oppinio o per alcuna altra cosa reneguen e descreen la sancta fe catholica, aquells, fill, reneguen e trenquen lo sagrament del babtisme e tots los altres sagraments quis covenen a la fe catholiça; e per assò no han part en la vertut del baptisme ni en los altres sagraments; e con se moren, los demonis porten los a foch perdurable.

5. Amable fill, per la vertut daquest sagrament e per tots los altres sagraments de Sancta Esgleya has tu part en tots los bens quis son fets en la Sancta Esgleya: on per assò tesforsa aytant con pusques a tenir e a conservar aquest sagrament e tots los altres.

6. Si tu trenques so que promets con reebs lo sagrament, adonchs te fas compa-

nyó dels demonis e dels peccadors infernats, e ix de la companyía dels ángels e dels sants de gloria.

7. Remembrar pots, fill, con los Sagraments de Sancta Esgleya foren amables e agradables a nostro Senyor Deu; car per amor daquells tramès son Fill en natura humana, en la qual fo crucificat e mort, per tal que la Sancta Esgleya fos ordonada e illuminada. On com assò sia enaxí, si tu, fill, est contra los sagraments de Sancta Esgleya, aesmar pots con gran falliment fas e con molt fortment est desagradable a nostro senyor Deu.

Cap. 25. De Sacrifici.

Amable fill, lo sant sacrifici del cors de Jhesu Christ es invisible gracia feta en forma vesible, so es la hostia sagrada, la qual es transubstanciada en vera carn de nostro Senyor Jhesu Christ.

2. Aquest sant sacrifici molt maravellós e per lo que nos nos avem a salvar, fo ordonat, fill, al dijous de la cena, con nostro Senyor Jhesu Christ menjava ab los apòstols, e benehí

lo pa el vi, e dix quel pa era la sua carn el vi era la sua sanch.

3. Amable fill, per la vertut de les paraules que Deus Jhesu Christ posá el pa e el vi, esdevé la hostia el vi que tu veus levar al altar, lo cors de Jhesu Christ, con lo prevere canta la missa e diu les paraules que Jhesu Christ dix al dijous de la cena.

4. A demostrar, fill, que lo Deus de gloria es senyor de natura, fa obra qui es sobre lo poder de natura; la qual obra es con fa en forma de pa e de vi esser lo sant cors gloriós de Jhesu Christ.

5. Si los teus ulls, fill, dien que la hostia sagrada es pa, lo poder e la sáviea e lamor e les altres vertuts de nostro Senyor Deu dien a la tua anima que aquella hostia sagrada e lo vi sagrat es verament aquell cors metex de Jhesu Christ qui per salvar tu, pujá en la crou al dia del divendres sant de Pasqua.

6. Amable fill, con los teus ulls sien creats e con les vertuts de Deu sien creador, e car creador es pus noble cosa e pus vertadera que creatura, per assò tu, fill, deus més creure als testimonis que Deus dona ab sa vertut, que als testimonis que natura dona ab los teus ulls e ab los altres teus seyns corporals.

Digitized by Google

7. Entín, fill, con los ulls menten en alcunes coses; car segons vista corporal, par que la mar e la terra se tenguen ab lo cel; el gustament malaut troba amargor en la poma e en la mel e en les altres viandes qui son dolces.

8. Fill, vertut de Deu no pot mentir; car no es nula cosa qui la puga fer mentir; mas los .v. seyns corporals sovint menten, per so car alcunes altres coses pus forts que ells los fan mentir. On, com les vertuts de Deu diguen per lum de fe a ta anima que creegues aquella hostia sagrada e aquell vi sagrat esser lo sant cors de Jhesu Christ, e los teus seyns corporals falsament te menten so que les vertuts de Deu te dien, e con los seyns corporals sien mentiders e les vertuts de Deu no pusquen mentir, per assò est ubligat que creegues so que les vertuts de Deu te signifiquen ab lur vertut metexa.

9. ¿Sabs per que Deus vol que tu creegues que lo cors de Jhesu Christ es sots la hostia sagrada e que sia enaxí com Deus te mana creure? per so que més pusques creure per les vertuts de Deu que per los teus seyns corporals entendre; car lexalsament quel teu enteniment pren per lum de fe sobre los .v. seyns corporals, sobrepuja major coses entendre per

la vertut de Deu que per les obres naturals ni per los seyns corporals.

10. Per so que sia demostrat cascun jorn e en molts lochs del mon lo gran poder e saber e voler de Deu, vol Deus que sia lo sagrament del altar vertader; car creatura per nula altra manera no pot tan be entendre lo poder el saber e les altres vertuts de Deu esser en molt gran perfeccio, com fa per lo sacrifici del altar. On per assò, fill, aesmar te pots que aquella cosa covè esser ordonada en los sagraments de Sancta Esgleya, per so que mils pusque hom entendre les grans vertuts de nostro Senyor Deu.

Cap. 26. De Penitencia.

Penitencia es, fill, contriccio de cor e amargor danima per los peccats que ha fets, dels quals hom se penet e proposa que nul temps nols fassa, e dona hom affliccio a son cors ab dejunis e ab oracions e ab pelegrinacions e ab les altres coses semblants a aquestes.

2. Gran sagrament e forts es, fill, lo sagrament de penitencia; car per penitencia serien

Digitized by Google

tots los demonis e tots los peccadors en infern deliurats dels turments qui no han fi, si sol una hora podien fer penitencia.

3. Per la penitencia que hom fa, fill, en aquest mon, fug hom a les penes infernals e a foch de purgatori; e con hom passa daquest segle en laltre, adoncs hom vé a la celestial gloria que tots temps dura.

4. Amable fill, con penitencia fassa a hom tots los peccats que hom fa perdonar e fa totes les benenanses de paradis donar, dementre que est viu, fill, en aquest mon fé penitencia; car en laltre segle donada es la sentencia de gloria eternal o de foch infernal.

5. En aquell temps, fill, que nostro Senyor Jhesu Christ era en aquest mon e anava ab los apòstols, adoncs doná les claus de penitencia a Sent Pere emperador de nostra Sancta mare Esgleya, e dix que tot so que Sent Pere per la vertut de Deu ligás e solvés en la terra, seria ligat e solt en los cels.

6. Per lo poder que Deus doná a Sent Pere, ha, fill, lo sant pare qui ten loch de Sent Pere, e han los preveres qui tenen loch del Apostoli, poder de donar penitencia; e per assò van les gents a confessio als preveres, a pendre dells penitencia.

7. So per que Deus vol que hom fassa penitencia, es per so que hom se confiy en la gran misericordia de nostro Senyor Deu, e per so que Deus age rahó que perdó a los peccadors quis jutgen a sostenir les afliccions que penitencia dona.

8. Si les afliccions qui son amares per penitencia vols aleujar a ton cors, cogita en los turments infernals e en la gloria de paradís; car adonchs te serán agradables les passions que hom ha, per obra de penitencia.

9. Peccar e menysprear lo sant sagrament de penitencia es, fill, menysprear la gloria de paradís e los turments infernals e la companya dels ángels e dels sants de gloria e de nostro Senyor Deu.

Cap. 27. De Ordines.

Ordines son sagrament lo qual es donat als officials de Sancta Esgleya; car tant es sancta cosa, fill, nostra mare Esgleya, que los officials della deuen tenir sanctetat e ordonament per lo qual sia honrada.

2. Gran viltat e gran desordonament sería

si los officials de Sancta Esgleya eren homens peccadors e homens desordonats e homens qui ignorassen les santes escriptures de la Sancta Esgleya; e per assò, fill, lo Bisbe con fa ordines, ordona subdiacha a cantar la epistola, e lo diacha a cantar levangeli, e lo prevere a cantar la missa.

3. Daltres ordines fa, fill, lo Bisbe, les quals reeben los escolans qui ajuden a servir lo prevere qui canta la missa: on, tots aquets son officials de Sancta Esgleya, e cascun daquets con reseb lo sagrament, promet a esser loador e honrador e sotsmès al exalsament e a la honor de Sancta Esgleya.

4. Sapies, fill, que lo pus honrat offici e aquell hon ha més de vertuts e de santetat, es de prevere; car lo prevere ten solament ha vertut com per ses paraules lo pa e lo vi sagrat se transubstancieja en la vera carn e en la vera sanch de nostro Senyor Jhesu Christ.

5. Prevere, fill, ha ten solament poder de perdonar tos peccats, e prevere té loch de Jhesu Christ en est mon; e lo sant Apostoli, qui es prevere, deu esser senyor de tot lo mon, e a ell deuen obeyr tots los Reys e los Príncepes daquest mon.

6. Remembret, fill, con gran cosa es a

esser prevere; car los Reys e los alts Barons e los homens quants que son, deuen besar la man el peu al prevere con canta la missa.

7. Amable fill, aytant con Deus dona pus noble orde a prevere que a nul home, aytant es pus obligat lo prevere a amar Deu, e agrayr deu la gracia e lonrament que li fa en est mon.

8. Si orde es, fill, pus honrat en un prevere que no son tots los altres ordens qui son en est mon en los altres homens qui no son preveres, remembrar pots, fill, con en gran cárrech e en gran deute son los preveres con sien bons, per so que sien agradables a nostro Senyor Jhesu Christ.

Cap. 28. De Matrimoni.

Matrimoni es, fill, ordonat ajustament corporal e espiritual per aver fills qui sien servidors de nostro Senyor Deu e que de Deu reeben gracia e benediccio.

2. En aquell temps que Deus hac creat lo mon e hac mes Adam e Eva en paradis terrenal, adoncs feu Deus de Adam e de Eva

Digitized by Google

matrimoni en paradis terrenal; e per so tu est, fill, obligat, e tots aquells qui amen esser en orde de matrimoni, que ages aquella entencio en esser en matrimoni segons la qual Deus feu matrimoni en paradis terrenal.

3. Obligat est, fill, a esser en orde de matrimoni o de religio: car tot altre estament se descové ab la final entencio per la qual est creat.

4. Amable fill, enaxi com Deus ta donats los ulls ab que veges e la lengua ab que parles, enaxi te dona la fembra quet servesque, adoncs con la prens per muller; car enaxi com los teus membres ordonadament son estruments a servir lo cors, enaxi ta muller es ordonat estrument per la qual sies servit.

5. Con tu, amable fill, entres en orde de matrimoni, adoncs dones tu metex a servir ta muller, e que amdós ensems siats servidors de Deu, en tal manera que Deus sia amat e conegut e loat per vosaltres.

6. Matrimoni es, fill, en vertut de paraules e en concebiment de pensa, e es vot e promessio que hom no pot trencar sens volentat de sa muller; e per assò, fill, son enganats molts homens per moltes males fembres, e son ligats falsament per lorde de matrimoni, del qual liam no poden exir sens la mort.

Digitized by Google

7. Sies ordonat, fill, a tenir orde de matrimoni, car sens ordonat estament no l pots tenir; e ordona ta muller aytant con pusques, com te sia ajudant a tenir ton orde; car malvada fembra e desordonada fa hom exir e fa hom desviar del orde de matrimoni.

8. Caritat e temor e humilitat, veritat, justicia e les altres vertuts semblants a aquestes son ajudants a tenir l orde de matrimoni; e sobre fluitat d ornats vestiments e agensament de faysons e desordonats pensaments fan a hom trencar lo sagrament de matrimoni.

9. Honrament de parents ne riqueses de possessions ne diners no valen tant a conservar l orde de matrimoni com fan bons nodriments: on per assò, amable fill, con pendrás muller no ages enveja de gran axouar ne de bellea de faysons ne de honraments, car totes aquestes coses nos covenen ten fortment ab l orde de matrimoni com fan bons nodriments.

10. Amable fill, segons que es lo cors del home gran o poch, se cové a ell sos membres; car los homens qui son pocs, han poques mans e pochs peus, e los homens qui son grans, han majors mans e majors peus que los pochs. On per assò, fill, es a tu significat que en axí com Deus dona a hom los membres que li cove-

nen, enaxí hom deu pendre muller segons que li cové per edat de dies e per honrament de parents.

11. Enaxí com en .v. son .iij. en major nombre que .ij., enaxí, fill, en orde de matrimoni es major e pus noble lom que la fembra; e per assò, fill, cové quel hom sia senyorejant sa muller, per tal que ell mantenga a sí metex sa nobilitat e que per sa doctrina e per sa pahor sia sa muller obedient a nostro Senyor Deu.

Cap. 29. De Uncio.

Uncio es, fill, lo darrer sagrament de Santa Esgleya romana: lo qual sagrament referma e conferma tots los altres sagraments.

2. Con hom es, fill, malaut fortment e es per alcunes senyals significada la mort, adoncs deu hom demanar aquest sagrament darrer, per significar e demostrar que hom ha conservats e tenguts los primers sagraments.

3. Adoncs vénen, fill, tots los clergues ab lo senyal de Jhesu Christ per lo qual son ordonats los sagraments de Sancta Esgleya, so es la creu quit representa la sancta passio que

Jhesu Christ sostench per salvar son poble, e aporten la sancta crisma ab la qual hom ha reebut lo primer sagrament. E adoncs ab oracions unten hom per los locs on hom ha fet peccats e falliments.

4. En aquell dia de uncio deu hom gitar de son cor totes coses temporals, e deu hom affermar en son cor la hora de la mort a la qual es vengut, e no deu hom aver esperansa a viure d'aquí avant en est mon: e enant que hom sia vengut a aquest sagrament, deu hom esser confessat e combregat, e deu hom aver son testament fet, e en totes coses se deu hom esser ordonat per reebre la mort.

5. Amable fill, aquest darrer sagrament en lo qual es hom untat ab crisma e ab oli, significa la sancta uncio del Fill de Deu, la qual pres en la sancta crou ab la preciosa sanch de son cors. On, si aquells qui vénen a uncio de crisma e d'oli significiquen la passio del Fill de Deu, ¡quant majorment la significiquen aquells qui a la hora de la mort son per via de martiri untats ab la sanch de lur cors, sostinent mort per honrar e servir lo Fill de Deu!

Digitized by Google

¶ Dels .vij. Dons quel Sant Esperit dona.

Cap. 30. De Saviea.

AMABLE fill, nostro Senyor Deus es saviea, e Deus es Sant Esperit. On, si Deus es saviea e tu has conexensa de la saviea de Deu, cové que aquell don de saviea ages de Deu e no daltre; car si daltre lavies, seria significat que mils se covengués saviea ab altre que ab Deu, e assò es impossible.

2. Fill, la saviea quel Sant Sperit dona, es diversa a la saviea daquest mon; car ab la saviea daquest mon fan falliments e peccats molts homens qui son apellats savis en aquest mon; mas ab la saviea que lo Sant Spirit dona, nul hom no pot fer falliment ne peccat.

3. Amable fill, ab la saviea que lo Sant Esperit dona, ha hom conexensa de la bonea, granea, eternitat, poder, e de les altres vertuts de Deu; car tant es noble e excellent cosa co-

nexer Deu e ses vertuts, que neguna creatura no pot abastar a donar conexensa de Deu e de ses vertuts sens obra de Sant Esperit.

4. Lo Sant Esperit gloriós, sil ames el tems el honres, ell te pot donar saviea, per la qual lo Deu de gloria volrás amar, loar, honrar e servir en tots los temps de ta vida.

5. Injuriosa cosa es, fill, que Deus sia conegut e no amat; car tant es noble cosa Deus, que per la sua nobilitat se covenen en home amor e conexensa per amar e conexer Deu. On, si tu vols que en tu amor e saviea se covengan en conexer e en amar Deu, demana al Sant Esperit quet vulla per sa pietat a tu donar lum e caritat, per tal que conegues e ams nostro Senyor Deu.

6. Per la saviea quel Sant Esperit dona, ha hom conexensa don vé, ne qui es, ne en que está, ne hon va, e conex so que ha fet e so que fa e so que fará. On si tu, fill, vols aver saviea en totes estes coses, esforset aytant com pusques de amar e honrar e tembre lo Sant Esperit qui dona aytals dons.

7. Aquesta saviea quel Sant Esperit dona, fa als homens qui son en la terra conexer Deu qui es en lo cel, e fa a hom menysprear la vana gloria daquest mon, e fa a hom esser

temorós del foch infernal, e fa hom agradable a Deu e a tots los Sants qui son en gloria.

8. Demana, fill, saviea al Sant Esperit, car a tots aquells qui la demanan axí com deuen, la dona, e a quis vol la dona; mas an aquells qui nol amen no la dona.

9. E si lo Sant Esperit no donava saviea a aquells qui amen saviea, sería contrari a sí metex, qui es saviea; e si no puría donar saviea a quis volgués, no sería franch en sos dons; e si donava saviea a aquells qui saviea desamen, desamaría sí meteix, amant aquells qui desamen Deu.

Cap. 31. De Enteniment.

Lo Sant Esperit illumina, fill, lanima del home de enteniment, enaxí com lo ciri ardent illumina la cambra e enaxí com la resplendor del sol que illumina tot lo mon.

2. Enteniment es, fill, poder danima qui enten be e mal, e enten differencia e concordansa e contrarietat en les creatures, e per enteniment ha hom conexensa de les coses qui son en veritat e de les coses qui son en falsetat.

Digitized by Google

3. En axí, fill, com tu veus ab los ulls corporals les carreres per hon vas, en axí la tua anima sab membrar e amar e ymaginar e voure ab los ulls del enteniment. En axí com natura dona a alcuns homens pus clara vista que als altres, en axí lo Sant Esperit dona a alcuns homens pus clar e pus elevat enteniment que als altres.

4. Amable fill, major don dona lo Sant Esperit a hom con li dona elevat e exalsat enteniment que no fa con li dona castells ne viles ne ciutats ne regnats; car Rey qui no ha subtil enteniment, no pot conexer Deu ne sí metex ne so que Deus li ha donat; mas hom qui ha subtil enteniment, conex Deu e sí metex, e conex e ha grat a Deu de so que li ha donat.

5. En loch tenebrós poch valen, fill, belles faysons ne ornats vestiments, e a los homens qui son cechs los camins qui son plans los son perillosos e greus. On com assò sia en axí, prega lo Sant Esperit que la tua anima illumin de subtil enteniment.

6. Molts son los homens qui amen aver sciencia e no la poden aver, per so car no han clar enteniment; e molt hom ha sciencia infusa per elevar enteniment.

Digitized by Google

7. Amable fill, lo Sant Esperit dona al enteniment aquelles coses que li fan a entendre: on si tu entens Deu, Deus te dona a esser entès per ton enteniment; e si tu entens tu metex e aquest mon, lo Sant Esperit dona a ton enteniment tu metex e lo mon, e dona a tu metex ton enteniment.

8. ¡Ah, fill, e tant hom es pres e enganat e trayt e mort, per so car li fall enteniment, e tant hom es rich e benenant en aquest mon, qui a la mort tot ho pert e es dampnat per so car li fall enteniment; e tant hom es, qui en aquest mon es pobre e malenant e menys preat, e en laltre ha gloria per tots temps, con es abundat dalt enteniment per gracia de Sant Esperit!

9. On més en est mon exalsarás ton enteniment en conexer e en amar e en servir Deu, major enteniment aurás, fill, en gloria; e per assò te don de consell que tu aytant con pusques sobre totes coses exalses ton enteniment en honrar, loar e conexer aquell per qui tu entens e has en ton enteniment, so es Deus gloriós, Deus Sant Esperit.

Digitized by Google

Cap. 32. De Consell.

Lo consell de Sant Esperit es, fill, aquella cosa per la qual los homens fan bones obres e han volentat de cessar mal e de fer be: e con lo Sant Esperit sia conseller de tot be, per so, en tot so que ferás ni dirás, demana al Sant Esperit quet aconsell e que illumin los ulls de ta pensa de tals obres que a Deu sien agradables.

2. En lo consell quel Sant Esperit dona, no pot fallir, car totes coses sab e tots bens ama e nuyl mal no vol. On per assò, fill, te covè enclinar al consell del Sant Esperit, si en negunes coses vols avenir, e esquiva e fuyg al consell daquells que ignorantment e avent mala volentat son conseyadós qui conseyen a hom falliments e errors.

3. Amable fill, los teus seyns corporals te conseyen que ams aquest mon e ages en menys preu laltre segle: ¿e sabs per que tenen aquest consell? per so car vouen los delits daquest mon, e la benuyrada gloria del altre no poden veer; mas car lo Sant Esperit vou aquest segle e laltre, per assò te dona de con-

sell que menyspreus la vanitat daquest mon trespassable e pusques aver la gloria del altre, qui nuyl temps no ha fi.

4. Si la mala fembra te dona de consell que la ams més que Deu, lo Sant Esperit te dona per consell que ams més Deu que totes les altres coses: e si tu, fill, creus lo consell que la malvada fembra te dona, sapies que tu empresones ton cors en lo cárcer infernal del qual nuyl temps no exirás.

5. Si les infernals penes te donen ab temor consell que ams Deu per so que no les ages, lo Sant Esperit te consella que ams Deu per so car es bo; e si la gloria de paradís te conseya que ams Deu per so que la ages, lo Sant Esperit te conseya que ams Deu per so car val més que la celestial gloria que tu ames.

6. En tot quant avens, fill, avens per lo consell que lo Sant Esperit te dona; e en tot quant falleix, erras per so car no creus lo consell del Sant Esperit.

7. Lo Sant Esperit dona e conseya veritat e bones obres, contra aquells qui demanan loguer del malvat consell que donen: e per assò, fill, creu al consell que Deus te dona e no sotsmetes ton enteniment ne ta voluntat al

Digitized by Google

consell d enteniment innorable ne injuriosa volentat.

8. Lo Sant Esperit conseya los pobres orfens despoderats, soptats, e conseya als princeps e als homens honrats que no sotsmeten sí meteys al consell malvat de lurs homens qui menys preen lo consell quel Sant Esperit dona.

9. Al punt de la mort, con tot consell defall, adoncs ha hom mester, fill, lo consell de Deu, lo qual no fall a aquells quil demanen: car adoncs diners ne honraments ne amics ne sciencia ne arts ne nulles coses no poden a hom ajudar, mas ten solament lo consell del Sant Esperit.

Cap. 33. De Fortitut.

Lo Sant Esperit, fill, dona als homens forts coratge per lo qual vencen e apoderen lurs enamics e los delits d aquest mon, qui son enamics de la gloria del altre segle.

2. Ab lo Sant Esperit es hom forts contra la carn e contra aquest mon e contra lo demoni, e sens ajuda del Sant Esperit nuyl hom no pot vençre neguna d estes batayes.

3. Enfortiment de fe, desperansa, de caritat, de justicia e de les altres vertuts, vé de la forsa del Sant Esperit, sens la qual nuyl hom no pot combatre ne apoderar los vicis qui son contraris a les vertuts demunt dites.

4. Amable fill, lo Sant Esperit dona diverses forces, car a los uns homens dona forsa corporal, als altres dona forsa de linyatge, als altres forsa de riquees e axi de les altres coses semblants a aquestes.

5. Les forces corporals e les forces spirituals totes venen, fill, del Sant Esperit; e per assò, fill, la sua forsa es amable e temable sobre totes altres forces. Si no era lo Sant Esperit, tot quant es creat no ha tant de poder que pogués esser en esser una hora ne un moment; car tot quant es tornaria a no res don es vengut; mas per lo Sant Esperit son sostengudes totes creatures.

6. Molts son, fill, los demonis qui han tanta de forsa, que si lo Sant Esperit no era, tots los homens daquest mon metrien en infern e tot lo mon destruyrien; mas tant es gran la forsa del Sant Esperit, que nuyl demoni no pot fer mas ten solament so quel Sant Esperit li dona licencia.

7. Con lo Sant Esperit sia ten poderós so-

bre tots los altres poders, si lo Sant Esperit es ab tu, fill, ¿qui es qui pusca contra ton poder, ne qui es aquell que tu pusca partir de lagradable volentat de nostro Senyor Deu?

Cap. 34. De Sciencia.

Sciencia es saber so que es: la qual sciencia doná lo Sant Esperit als apòstols e als altres homens qui han sciencia infusa per la gracia de Deu; la qual sciencia no pot esser donada sens la gracia del Sant Esperit.

2. Amable fill, totes creatures signifiquen e representen a home la bonea e la granea e la noblea el poder de nostre Senyor Deu: on, con lumá enteniment reeb la demostracio que les creatures fan de Deu, adoncs es illuminat de la divinal lugor del Sant Esperit.

3. Molt hom ha, fill, sciencia per apendre; mas la sciencia quel Sant Esperit dona, aquella es infusa sciencia, la qual es molt major e pus noble que aquella que hom apren en lescola del maestre.

4. Fill, si tesputes ab negú per donar honrament de Deu e per exalsar la sancta fe ca-

tholica, molt pus fortment te confía en la sciencia quel Sant Esperit do, que en la sciencia quels maestres mostren als escolans.

5. La sciencia adquisita no pot espirar lo coratge dels peccadors; mas la sciencia infusa per obra de Sant Esperit, aquella dona consciencia als peccadors de lurs peccats e enlumina los ulls tenebroses dels homens qui son en error.

6. ¿Sabs, fill, per que Deus ta donada conexensa de sí meteix? per so que lams més que totes coses; e si ames alcuna cosa més que Deu, on mils lo coneyxs, major culpa has e major pena naurás, si ab aquella colpa vas en labís infernal.

7. En la celestial gloria, aquells qui més de conexensa han de Deu, han major gloria; mas en lo foch infernal, aquells qui més de conexensa han de Deu, aquells han major pena.

8. Divinal lum de Sant Esperit ta donada, fill, sciencia per la qual sabs aver conexensa de be e de mal: e sabs per que? per so que ams lo be e que ages en oy lo mal.

9. Si Deus te demostra les coses que deus fer e les que no deus fer, e tu, fill, no fas so que entens, tu cegues los ulls de ta anima e metsla en carreres tenebroses per les quals

Digitized by Google

van los peccadors a foch perdurable en lo qual son turmentats per la justicia de Deu.

Cap. 35. De Pietat.

Pietat es coratge pacient en la passio de son proysme: on aytal pietat dona, fill, lo Sant Esperit al coratge dels homens per tal que sien amables e ajudables los uns als altres.

2. Pietat fa remembrar la sancta passio de nostro Senyor Jhesu Christ e les greus dolors que sostench per nosaltres peccadors, e pietat fa hom cogitar en la amargor e en los plors e en lo gran treball que hac nostra dona Santa Maria, con son gloriós Fill denant li aucihien e li turmentaven.

3. En pietat son e están los benuyrats richs, pobres desperit, con han mercè dels pobres qui demanen per amor de Deu; mas en molt major pietat son e están aquells qui han pietat dels infeels qui ignorantment van al foch perdurable, e per la salvacio daquells donen sí meteys a trebays e a mort.

4. Aytanta con será, fill, la pietat de ton coratge, aytant serás pus agradable al Fill de

Deu, e més assuaugerás la ira de Deu contra los teus falliments.

5. Amable fill, ages pietat de ton proysme, per so que pusques amar e plorar; car pietat adúu a amor e fa esdevenir los plors en dousor.

6. Si Deus de gloria hac pietat e per pietat fo encarnat e turmentat e penjat e mort en la creu, ¿qui es aquell enamich de pietat, ne qui s escusa d aver pietat de son proysme ne de sí metex?

7. Con tu, fill, fas peccat, no has de tu pietat, ne con ous recomtar quel Fill de Deu es en alcunes terres blastomat e deshonrat e descregut, tu no has pietat de la passio del Fill de Deu ne d aquells qui son tos proysmes, que per la deshonor que fan al Fill de Deu van en foch senes fi.

8. Pietat fa donar, perdonar, pacificar, amar, humiliar, ajudar; e pietat fa confiar al home en los dons quel Sant Esperit dona, e pietat venç e apodera crueltat e desconexensa.

9. De necessitat se cové, fill, que tu ams tu metex o que vulles mal a tu metex: on si t ames, pietat ajes; si mal te vols, crueltat ajes.

10. ¿Es te semblant, fill, si a la fi de tos dies, con vendrás a la mort ab molts peccats que aurás fets, si t es obs que Deus sia piedós?

¿Este semblant si lo pobre mal vestit, malalt, famejant, ha mester que atrop piedós ton coratge, con te demana per amor de Deu?

Cap. 36. De Temor.

Temor es conexer hom sa menoritat e la majoritat de son major en ves lo qual ha fets falliments: on con aytal temor es ab amor, adoncs es donada per don de Sant Esperit.

2. Temable es Deus, fill, per so quel ajes e per so que nol perdes e per so que not don turments durables; mas molt pus fortment es temable per so car es bo e amable.

3. Si tu, fill, has aytal temor, la tua amor será semblant a la amor de Deu, car Deus ama si metex per sa bonea metexa; e si tu tems Deu per temor més que per amor, tu est major amador de tu metex que de la bonea de Deu. On aytal temor no es donada per obra de Sant Esperit; car si ho era, lo Sant Esperit sería contrari á la sua bonea metexa.

4. Tembre mort natural, es temor que natura dona; e tembre sostenir treballs e mort per loar e honrar Deu, no es temor qui sia

dada per obra de Sant Esperit: doncs no tembre que hom muyre per servir Deu, es obra quel Sant Esperit dona.

5. Respon me, fill, e digues me: ¿qual temor es major en ton coratge, o tembre Deu o lo blasme de les gents? car si més tems lo blasme de les gents que Deu, la temor que tu has es contraria a la temor qui vé per gracia de Sant Esperit.

6. Amable fill, lo Sant Esperit dona temor per so que hom conega que ell ha tot poder e sap totes coses, e en tots temps e en tots lòcs es dreturer. On, si tu has major temor de senyor terrenal que de Deu, tu renegas lo Deu de gloria qui no tem nulles coses, e de ton senyor, qui ha temor de Deu e es son servidor, fas idola e déu.

7. Aesma, fill, con lo Deus del cel es temable; car al Rey quet ha donat, lo qual ha creat de no re e lo qual ha a venir a sa sentencia e a sa mercè, a aquell te pot fer tolre tot quant has, e aquell ha molts servidors quit purien ligar e turmentar e auciure, sens que no ten puries defendre.

8. Si tu, fill, no tems Deu, doncs no tems lo foch infernal; e sil foch infernal no tems, doncs no tems lo foch daquest mon; e si

aquest foch temporal no tems, entra en lo forn quant es tot aflamat, e assage si hi porás estar una hora.

9. ¿Sabs, fill, la mort per que es temable? per so car no li pots fugir e no sabs quant te pendrá: on si la mort, qui not pot auciure mas lo cors, tems, tembrás ja, fill, Deu, qui lo cors e la anima te pot metre en foch perdurable.

10. No fora temable Deu si a tuyt perdonás; mas car a los uns perdona, per so que tu no sies daquells a qui no perdona, ages, fill, temor; car sil tems, no tembrás mort: e on més temor aurás, en gloria serán majors tos merits e més ten confiarás en est mon en la misericordia de Deu.

¶ De les .viij. Benuyranses

Cap. 37. De Regnar.

REGNAR es gloria e possessio del regne celestial per do de Deu: e esta benuyransa promès, fill, nostro Senyor Jhesu Christ als pobres desperit, segons que es recomtat en los Evangelis.

2. Pobrea desperit es menysprear la vanitat daquest mon e desijar lo Regne de Deu; on aquells qui son rics e menyspreen les riquees, e los religiosos qui per la amor de Deu desemparen lo mon e sostenen pobretat, aquells, fill, son pobres desperit e a aquells son promeses riquees en lo celestial regne.

3. Amable fill, aquells qui son pus honrats e pus nobles en lo regne dels cels, es Jhesu Christ e nostra dona Sancta Maria e los apòstols e los martris: on tots aquests foren en aquest mon pobres desperit e tots foren pobres dels bens daquest mon, e per assò covè que tu ams la pobretat, de volentat, més que

les riquees, per so que pusques aver lo celestial regne.

4. Les riquees daquest mon pots aver e posseyr, fill, e pots esser pobre desperit; car si les riquees has en loar e honrar Deu qui les ta donades e per amor dell fas almoynes, adoncs porás esser pobre desperit e pots posseyr les riquees daquest mon.

5. Quis té per pagat dels bens daquest mon, aquell es pobre desperit e en aquell es significat lo regne del cel, en lo qual han compliment tots aquells quey son; e qui nos té per pagat de so que Deus li ha donat en aquest mon, en aquell es significada la cativitat infernal en la qual han pobretat eternal los peccadors qui nuyl temps no aurán so que desigen.

6. Pensa, fill, en les viltats de les riquees temporals, qui no poden sadollar lanima daquell qui les ama, e cogita en lo breu temps que les posseeys e con ab ignorancia les posseeys, en so que no sabs quant te vendrá la mort qui tol los bens daquest mon.

7. Lo regne daquest mon son vertuts per les quals aurás lo regne del cel: on si vols aver la celestial benuyransa, ages compliment de Deu en est mon, a ton cor, per tal que Deu

Digitized by Google

complesca de si metex en gloria lo voler de la tua anima.

8. Amable fill, los homens qui nos sadollen de Deu en est mon e cuyden sadollar lanima de les riquees temporals, son menys preadors de Deu e son loadors de les terrenals riquees, e per assò sotsmeten si meteys a perdurables treballs.

9. Si vols esser, fill, pus rich quel rey, sies pus pobre desperit quel rey. On si tu qui no est rey en est mon pots esser pus rich quel rey per menysprear aquest mon, ¡quant més, doncs, pots per pobretat desperit esser rich en lo Regne de Deu!

Cap. 38. De Possessio.

La benuyransa qui es promesa a aquells qui son simples e suaus, es lo benuyrat posseyment que los sants de gloria fan en lacabat regne.

2. Amable fill, suavetat engenra pau e es rahó de possessio, e per aquesta possessio mundana es significada la possessio celestial.

3. En guerra e en treball es lanima qui no

Digitized by Google

posseex los .v. seyns corporals, e lo cors es rebeu contra lanima qui no posseex son voler; e per assò es hom ab trebay posseit, per la vanitat daquest mon.

4. Amable fill, ama suavetat, per so que ira no moue ton coratge a desobediencia, per la qual vé servitut, e humilia ta pensa a cogitar la vanitat daquest mon, per so que ta volentat sia contenguda en desirar la posseida benuyransa infinida.

5. Amor qui ama Deu, fa de rebel simple e suau; e simplicitat e suavetat fa als homens humils posseir los ergullosos, e humilitat fa pacificar los irats: e per so, fill, caritat e amor son comensament de possessio e de pau.

6. Suau fo, fill, nostro Senyor Jhesu Christ con vench en lo mon, adoncs con se lexá pendre e ligar e assotar e crucificar: ¿e sabs per que? per so que lumanal linatge recobrás la possessio que li era promesa en lo regne de Deu.

7. Obediencia, perseveransa, paciencia ajuden a suavetat, qui combat lome cruel e rebel per exalsar lome simple e suau en la benediccio de Deu.

Digitized by Google

Cap. 39. De Consolacio.

Amable fill, consolats serán aquells qui ploren en est mon per honrar e servir e amar nostro Senyor Deu; car en la celestial gloria los consolará lo Fill de Deu, de si metex, en so ques dará a ells per esser lur gloria.

2. Plora, fill, tos peccats e tes colpes, per tal que no sies desconsolat, en foch infernal, dels celestials bens: la qual desconsolacio han tots aquells qui en est mon nos consolen en la vertut de nostro Senyor Deu e en la sua passio.

3. Si plores, fill, per so car los crestians peccadors no han grat a Deu qui ha lexat son Fill crucificar per so ques consolen en ell, e si plores per los infels qui ignorantment van als turments perdurables quels demonis donen, ages consolacio en la justicia de Deu, qui fa totes ses obres dretureramen e ordonada.

4. Si tu, fill, ames fer, per Jhesu Christ a servir, alguna cosa e no la pots acabar, no sies consolat en los merits quen has, aytant gran com si tes obres venien a perfeccio; e plora con no pots complir tot ton desig, car defalli-

ment damor es en aquells qui son consolats en lurs merits.

5. Primerament plora, fill, per honrar e amar Deu, e puys pots plorar per paor de turment infinit e per desijar los celestials bens qui tots temps duren.

6. Plorar sens amar se descové ab lo pler que plorar fa convenir ab consolacio: on, per so que sies consolat, plora per amor, que en los plors dona consolacio a sos amadors.

7. ¡Ah, fill, con gran consolacio han aquells qui per amor son en sospirs e en lagremes e en plors! On, si ames esser consolat e si vols recobrar molt majors coses que celles que has perdudes, sapies plorar; car més guanyes en la consolacio del plorar que has en plorar, que no pots en les vanitats mundanes.

8. Si vols plorar e no pots plorar, no sabs amar ni desijar los celestials bens ni menys prear los delits daquest mon, ne sabs aver consolacio dels bens que Deus ta donats.

9. Plora, fill amable, los turments qui son aparellats a tots aquells infeels qui no han conexensa de Deu; car aytals plors tapareyen consolacio en la benuyransa qui no ha fi.

10. Aquest mon es loch de plorar, per so que en laltre segle sapiam nos metexs conso-

lar: on, si no pots plorar per so car no plores, ama plorar, per so que sies consolat e per so que ages refrigeri dels trebays qui vénen per desconsolacio; car no pots tant perdre con pots gonyar per la consolacio que plorar dona.

11. Anans que no pusques plorar, te consell, fill, que lexes ta terra e tots amics, e gites totes coses de ton cor e que y metes Deu, e veten en los ermitatges e en les terres estranyes, e dona pobretat e trebay a ton cors, per so que ta vida sia en consolacio e en la dolsor que vé per lagremes e per plors, remembrant la sancta passio del Fill de Deu.

Çap. 40. De Compliment.

Compliment es, fill, la celestial benuyransa qui complex atalentament de justicia, desijant obres d esperansa, de caritat e de les altres vertuts.

2. Deus ha promeses, fill, benuyranses de sadollament a tots aquells qui desigen justicia: ¿e sabs per que? per so car Deus es justicia, qui es compliment al atalentament de justicia.

Digitized by Google

3. Si desiges justicia e mors per justicia, la mort complex ton desirer, per lo qual te serán aleujades les paors e los treballs que mort dona; per lo qual aleujament mort no es temable.

4. Amable fill, les viandes majors e mellors donen major sadollament que les menors: on, si ta anima es sadollada per so con justicia satisfá a tu la injuria que hom te fa, ¡quant pus fortment la justicia que tu fas de tu metex a satisfer tos tòrts deu més sadollar latalentament de ta anima!

5. Amable fill, si pa, vi, carn e les altres viandes sadollen lo cors, e si belles faysons a veer donen pler als ulls corporals, e blanes veus e paraules son plasents a oyr, ¡quant més los desigs de ta anima poden aver compliment en la benuyransa qui vé per obra de justicia!

6. Si en est mon desiges enjuriosament diners, possessions, honrament, fill, o algunes altres coses, injuria te fará més desijar sens negun sadollament: on con justicia, fill, sia contrari de injuria, si desiges justament alcunes coses temporals o celestials, cové que justicia do compliment e benuyransa al teu desirer dreturer.

7. La final rahó per que est creat e recreat es justicia: adonch lo compliment de ta desiransa nol pots aver per injuriós desirer.

8. Si la major justicia qui es en home es afermar e amar en Deu unitat e trinitat e encarnacio de Deu, la major injuria qui es en home es negar e descreure e desamar unitat e trinitat e encarnacio de Deu: on si tu, fill, vols aver la major benuyransa que hom pusque aver per justicia, ama morir per la major justicia.

9. Misericordia e justicia se covenen, fill, en los homens peccadors que misericordia exalsa pus fortment en aquest mon: e justicia turmenta aquells en so que en est mon no han compliment a lur atalentament e en laltre segle han malediccio en la ira de Deu.

Cap. 41. De Misericordia.

Misericordia es vertut per la qual son perdonades colpes e son donats dons a aquells qui nols merexen per obra. On aquesta misericordia es, fill, benuyransa promesa a aquells qui en aquest mon serán misericordiosos.

Digitized by Google

2. A significar que Deus volc fer misericordia, ha promesa benuyransa de misericordia a aquells qui per amor dell son misericordiosos a lur proysme. On si tu, fill, a ton proysme pots fer misericordia dels bens que Deus ta comenats, ¡quant més Deus te pot donar benuyransa sit fa misericordia de si meteix!

3. Si tot lo be que fan los homens daquest mon fayes tu e perdonaves totes les colpes qui son, per tot so no serien tes obres abastants a reebre la benuyransa qui es en la celestial gloria; mas car Deus es misericordia, per assò promet lo regne del cel a aquells qui han a ell algun ressemblament, en quant han misericordia.

4. Desamar en son proysme misericordia, es desamar la misericordia de Deu e es desamar la celestial benuyransa, qui no pot esser donada per altre sino per la misericordia de Deu.

5. Digues me, fill, ¿a qual es major dampnatge, o a ton proysme al qual tu no has misericordia, o a tu, si Deus not ha misericordia?

6. Deus ta feta misericordia de esser humá e de son Fill, lo qual tramès en terra per esser home, e en la creu per so que perdonás la colpa ab la qual est vengut en aquest mon: on si tu no est misericordiós, menysprees la mi-

sericordia que Deus ta feta, e menysprees la benuyransa a la qual son apellats los misericordiosos.

7. Amable fill, aquest mon es loch de perdonar e de aver misericordia, con en laltre segle noy pot hom perdonar: car si tots los demonis e los peccadors qui son en infern podien aver volentat a amar misericordia, tots exirien dels turments infernals, e per la volentat de misericordia serien benuyrats en perdurable benuyransa.

8. Si misericordia no tajuda de justicia, ¿e quit ajudará? e si aquell a qui tu no vols perdonar nol pots dampnar, e car no li perdonest est jutjat a dampnacio, ¿e quit valrá? On, per assò que ages amichs e que tos enamics not sien occasio de dampnacio, ages misericordia.

9. Més ha Deu que perdonar a tu, que tu a ton proysme: on, si per menor perdó pots aver major misericordia, si no ames perdonar, donchs tu desames les coses majors e mellors per les menors; per la qual desamor est indigne que ages la celestial benuyransa de nostro Senyor Deu.

Cap. 42. De veer Deu.

Veer Deu es compliment de benuyransa, la qual ha Deus promesa, fill, a tots aquells qui aurán nedeetat de cor, la qual nedeetat de cor es en anima munda de peccat.

2. En axí con se descové ab vista corporal busca o leganya en uy, en axí se descové ab los ulls qui voen Deu colpa e peccat; e per assò covés de necessitat que nedeetat de pensa sia covinent a veer Deu.

3. Ab aygua de ton cor, ixent de tos ulls, ab lagremes e ab plors, lava tos ulls corporals, per tal que contriccio e penitencia munden e denejen ta anima de vicis e de peccats, e que per la nedea de consciencia de ta anima ages benuyransa en los eternals delits.

4. Amable fill, si la tua mare ha gran delit en veer tu qui est mortal e est vengut de no re e qui est en dupte si est apellat a la gloria celestial o a pena infernal, ¡quant més tu pots aver major pler en veer Deu, qui es pare e senyor de tot quant es!

5. Veges con plasents coses son a veer steles, sol, luna, cel e mar e terra e planetes,

Digitized by Google

aucells, besties, homens, castells, viles e ciutats, vestiments e entayaments e les altres creatures: on, si per ulls corporals pots aver benuyransa en tantes coses a veer, esforcet, donchs, a veer lo Deu de gloria, qui totes coses ha creades, lo qual es vist ab clara conciencia e ignocencia.

6. Veer en Deu, ab certificada intelligencia, bonea, granea, eternitat, poder, saviea, amor, vertut, gloria, compliment e les altres vertuts qui a Deu se covenen, aytal visio es, fill, sobre tota benuyransa qui sia en terra, a la qual visio neguns ulls no poden pujar sens nedeetat d'anima pura e santificada, en la qual no sien colpes ni torts.

7. En lo mirall qui es clar pots veer tes faysons: on si vols veer Deu, deneja ta anima, per so que sia mundat mirall en lo qual veges ton creador, ton salvador, e aquell sia benuyransa e gloria de la tua anima.

8. Amable fill, leva tos ulls a la creu, e guarda con per la creu tes significat lo Fill de Deu, qui ab sa preciosa sanch denejá e mundá l'original peccat; e esguarda tu meteix e veges si est ignocent contra los manaments de Deu.

Cap. 43. De Paciencia.

Paciencia es refrenat voler occassionat per ira convertida en caritat; e per assó Jhesu Christ en l'Evangeli promet a aquells qui serán pacients, serán fills de Deu.

2. Amable fill, tots som fills de Deu per creacio; mas per paciencia es hom fill de gracia, e per impaciencia es fill de colpa e de maledicció; e per assò paciencia fa esser fills de Deu tots aquells qui li son obedients e sotsmeses.

3. Pascient en terra estranya es fill de Deu, e ergullós en sa terra es fill del diable: on, a significar que més te val, fill, esser pobre e menys preat en terra estranya e que sies pascient, que si eres rich e ergullós enfre tos parents, ha promès Deus si meteix a esser pare d'aquells qui serán fills de Deu.

4. ¿Sabs per que Deus vol esser ton pare si has paciencia? per so car paciencia fa pacient l'ergullós, e ab paciencia los impacients son vensuts e sobrats.

5. Impacient es fill de ira, quil mena per tenebres en qual part se vol, sens discrecio de

pensa e contriccio de conciencia, e offer aquell esser fill de mort perdurable.

6. Lo Fill de Deu, Jhesu Christ, hac paciencia en la creu, més que tu no pots membrar ne la creu ho pot significar; car a major paciencia fo offert Jhesu Christ que hom nol poch turmentar ne auciure: car a més de turments que no sostench lo feu obedient la sua paciencia.

7. Aesma, fill, qual cosa tes covinent a esser amable: o gloriejat pacient fill de Deu, o turmentat impacient fill del demoni, desagradable al Fill de Deu.

Cap. 44. De Guardó.

Merit e guany promès per guardó es lo regne dels cels a aquells qui per la amor de Deu sostendrán en aquest mon persecucions, treballs, ontes e tribulacions.

2. Amable fill, en axí con les creatures qui no han rahó son sotsmeses a sostenir treball e passions e servir home, en axí tots los homens son sotsmeses e obligats a sostenir treballs per servir e honrar lo Senyor de gloria.

Digitized by Google

3. On, con sia cosa que tuyt siam obligats a servir Deu, a demostrar la gran caritat, liberalitat, gracia, misericordia e pietat de Deu, promet lo Rey dels reys que retría guardó a tots aquells qui per mostrar, loar e preycar ell als infeels, sostendrán treballs, jatsía que y sien obligats.

4. Majors treballs e majors persecucions que sien per honrar Deu, se covenen ab majors gordons, a demostrar que no trebayar ne sostenir persecucions per amor de Deu nos covenen ab guardons.

5. Si los homens richs montipliquen lurs riqueses montiplicant diners e possessions, montiplicaments de celestials dons son, fill, montiplicaments de turments e de tribulacions qui sien sostengudes en loar e en servir lo sobirá be.

6. ¿Es nul home temporal qui age paor de esser rich ne benenant en los delits daquest mon? ne qui es aquell qui age temor de montiplicar sa gloria, per sustencions amables a aquell qui tots merits guardona ab major benuyransa?

7. Los trebays han fi en est mon; mas los guardons de gloria son eternals: e per assò, per aver la celestial benuyransa, foren molt

agradables e plasents als apòstols e als martris les dolors e les persecucions en les quals benuyransa si metexa los apellava.

8. Si tu, fill, ames esser benuyrat, no temes treballs ne mort a sofrir, per Deu honrar e servir; car aytal temor es contra la benuyransa qui es en aquells qui ab desig e ab pregueres quen feyen a Deu, anaven loar e servir lo Rey de gloria enfre los enamichs.

9. Enamorat de Deu, enflamat de la gracia del Sant Esperit, no fa differencia enfre la sua terra e terra estranya, ne enfre honrament e desonor, ne enfre un home e altre, ne enfre benanansa e passio; car tot li es plaent, ab que pusque servir Deu.

10. Esguarda quants homens ha en aquest mon, qui per diners qui no son Deu e per vana gloria qui fa hom enamich de Deu e per benanansa mortal, sostenen tants de trebays e tantes de tribulacions. E donchs, amable fill, ¿sabrás ne volrás ne penserás sofrir malananses e menyspreaments per loar lo nom de Deu?

¶ Dels .vij. Goigs de nostra dona Santa María.

Cap. 45. De la Salutacio.

Lo primer goig que hac nostra dona Sancta Maria fo de la salutacio que lángel Sent Gabriel li dix, adoncs con la saludá dient que ella era plena de Sant Sperit e que della naxeria lo Fill de Deu, salvador de tot lo mon.

2. Amable fill, estimar no pories lo gran goig que la regina del cel e de la terra hac, con lángel Gabriel la saludá: car si lo goig que ta mare auria si totes les gents te elegien senyor daquest mon no pories cogitar ne entendre, ¡quant menys pots aesmar lo goig maravellós que nostra dona hac, adoncs con Deus de gloria la elegi regina dels ángels e de tots los sants de paradis e dona de tot lo mon!

3. Sens tota comparacio hac major goig la Verge Maria con entès que son fill seria un ab lo Fill de Deu, que no esser senyor del cel e de la terra e de tot quant es; car molt major

noblitat es esser un ab Deu, que esser senyor de tot lo mon.

4. Segons lo gran goig de nostra dona, covenc esser gran lonrament que Deus feu a nostra dona; e segons lo gran profit que lumanal linatge hac en la concepcio del Fill de Deu, covenc esser gran lo goig. On con assò sia enaxí, donchs inaesmable es lo goig de nostra dona.

5. Si era un foch qui tengués tot lo mon, de necessitat se covendría que tu fosses en lo foch; car si no hi eres, no seríes en lo mon. On, sil goig que nostra dona hac es major que tot aquest mon, de necessitat se cové que la noblitat de nostra dona e lo seu alegre e la sua gloria e la sua honor sia major que tot lo mon.

6. Tant fo gran lo maravellós goig que nostra dona Sancta María hac, que tot hom per molt que perdés e per moltes tribulacions e per molta passio que sostenga, pot esser consolat e alegrat e benificiat en lo goig de nostra dona.

7. Lo sol no pot tant illuminar ni el foch escalfar com per lo compliment de nostra dona los sants se poden alegrar; ne tot so que fan les creatures en est mon no es tant com es

nostra dona membrar y entendre e amar que Deus vulla esser un ab son fill. On, con assò sia enaxí, daquest ten gran goig gloriós de nostra dona sabráste, fill, alegrar, per tal que sies agradable a nostra dona.

Cap. 46. De la Nativitat.

Con lo Fill de Deu nasch de nostra dona Sancta Maria, adonchs nasch fill qui es ver Deus e ver hom: on, en quant la natura divina, nasch de nostra dona infinita bonea, granea, eternitat, infinit poder, infinida saviea, amor e les altres vertuts quis covenen a Deu; e en quant natura humana, nasch fill de nostra dona qui fo hom major de tots homens e de totes fembres y que totes creatures.

2. Amable fill, con aquest Fill ten gloriós e ten honrable nasch de nostra dona, adoncs salegrá ten fortment la regina del cel, que cor dome no ho pot aesmar ne angelical entelligencia no ho pot entendre.

3. Enaxí con nostra dona es pus prop en natura a son fill que no son les altres creatures, enaxí covè de necessitat que sia pus ale-

grable en la nativitat de son fill que los homens ne ls ángels no poden entendre; e si assò no era enaxí, seguir sia que major fos en los ángels e en los homens possibilitat d entendre quel ajustament de nostra dona e de son Fill, e assò es inpossibol.

4. Goig e esser senyor de tot lo mon nos covenen nes concorden ten fortment con fan goig e enfantar salvador del mon e Deu del mon: on, si tu vols cogitar en lo goig que nostra dona hac en la nativitat de nostro Senyor Jhesu Christ, aesma con gran alegría deuríes aver, si pudies crear un segle ten gran e ten bell com aquest segle.

5. Tant es gran cosa e maravellosa lo gran goig que nostra dona hac de son Fill con sos ulls lo veeren home nat ab tot son seny e ab tot son poder, e los ulls de la anima lo veeren Deu del cel e de la terra e de tot quant es, que aquell goig degra esser anomenat per altre nom qui significás major goig e major alegre que tot lo goig e tot l alegre qui esser pot en aquest mon.

6. ¿Este vijarés con la regina ha goig con ha fill qui deja esser rey, empero no ha goig acabat entrò quel vee Rey? Mas la Regina del cel tantost con hac enfantat son fill, encon-

tinent lo viu Rey del cel e de la terra e de tot quant es.

7. Con la dousa regina nostra dona hac ahut son bell Fill e tench aquell en son bras e sos ulls misericordiosos esguardaven aquell, e son Fill gloriós esguardava ab sos piadosos ulls corporals sa mare, e la divina natura se manifestá a la intelligencia de nostra dona, aquell goig, aquell alegre, aquell plaer, fill, qui fo en nostra dona, no pot esser entès tot en aquest mon ne en laltre per nulla altra creatura, mas ten solament per nostra dona e son Fill, qui es home e Deu.

Cap. 47. Dels .iij. Reys.

Tant fo gran la festa e la santetat de la nativitat del Fill de Deu, que al .xiij. jorn que fo nat e nostra dona lo tenia en sa falda, per la vertut de Deu vengren de longues terres .iij. Reys quil vengueren adorar.

2. Aquells .iij. Reys eren guiats per una stela molt resplendent e lugorosa quils anava devant e guiá aquells, dentró que foren davant lo Fill de Deu.

3. Con los .iij. Reys veeren madona Sancta María que tenía en son bras nostro Senyor Jhesu Christ, adonchs devallaren de lurs cavalls e offeriren al Fill de Deu encens e aur e mirra, a significar que ell era Deu e home e que murría per salvar lumanal linatge.

4. Amable fill, con nostra dona viu venir los .iij. Reys e viu la estela quils guiava e viu lo present que offeriren a son Fill, adonchs hac aytal goig con la senyoría que los presents e la estela significaven de son Fill.

5. Aesma con gran goig es significat en esser senyor de les esteles, lo qual fo significat per la estela, e aesma lo goig que mare deu aver de son fill qui per encens es mostrat esser senyor del cel e per or esser senyor de la terra e per mirra esser home e senyor de mort e del demoni per lo qual era perdut lumanal linatge.

6. Con los .iij. Reys agren offert lo present al Fill de nostra dona e agren feta aquella reverencia que creatura cové fer a Creador, foren adurmits, e lángel Gabriel vench als .iij. Reys e dixlos que ells no passassen per lo Rey Erodes, qui volía auciure Jhesu Christ e qui aucís los innocents: e con nostra dona entès que son Fill fo deliurat del poder de Erodes

per la aministracio del ángel, adoncs hac goig molt gran per lo deslliurament de son amable Fill e Deu.

Cap. 48. Del goig que nostra dona hac de la Resurreccio.

Per so, fill, que pusques mils entendre lo gran goig que nostra dona hac de son fill con fo resuscitat e aparech a ella e als apòstols, te vull recomtar lo treball e la dolor e la passio que ella sostench aquell dia con viu son fill pendre e ligar e assotar e murir en la creu.

2. En aquella nit que los jueus prengueren e ligaren lo fill de nostra dona e lo sen menaren molt ahontadament, nostra dona era en aquell loch, e seguia son fill axi con podia, e per la multitut de la gran pressa nostra dona no era honrada d aquella honor que a ella s covenia, e era empenta e menyspreada per los jueus.

3. E con nostra dona viu son fill despullar e ligar e assotar ten fortment que la preciosa

carn e sanch que avía presa della era corrumpuda e destruída, adoncs si hac dolor not ho cal dir, ne no es qui ho pogués recomtar.

4. Si tu qui est serf e sotsmés a obeyr los manaments del gloriós Fill de nostra dona, e no ten solament tu, ans ho son tots los ángels e tots los homens e tot quant es creat, si eres devant ta mare pres e turmentat e mort sens culpa, pensar pots que ta mare auría gran dolor e gran pietat de tu. On si la tua mare, qui pot errar, avía despagament molt gran en la tua passio, ¡quant més la Verge María, qui no pot errar, hac gran dolor de la passio de son fill!

5. Aesma, fill, la dolor que ta mare auría si hom per les mans e per los peus te metía claus aguts e hom te clavave en lo fust, e tu guardaves ta mare ab piadós esguardament e en semblansa que li demanaves ajuda, e ella not pogués ajudar; per aytals cogitaments e per aytals imaginacions porás, fill, cogitar con gran fo la dolor que nostra dona sostench en la passio e en la mort de son fill.

6. E si imagines con gran goig auría ta mare si ressucitaves, pensar pots con gran fo lo goig qui fo en nostra dona quant viu son bell fill ressucitat, ab cors immortal, incorrum-

pable, impassible, glorificat en eternal benuyransa.

7. Sens que no cogitasses en la molt mayor excellencia e noblitat quel Fill de Deu ha major que tu no has e que nostra dona ha major que ta mare, e que no esmasses la dolor que tu pots imaginar de la passio que ta mare poria aver per la tua passio e mort, no pories cogitar e imaginar covinentment en la gran passio e dolor que nostra dona sostench per la mort de son fill, ni en lo gran goig que hac en la resurreccio de nostro Senyor Deu Jhesu Christ.

Cap. 49. Del goig que nostra dona hac con son fill li apparech.

Con la mare de Deu era ab los apòstols e ab los altres dexebles de Jhesu Christ en un alberch e parlaven de la passio e de la mort quel Fill de Deu avia sostenguda, e dementre que eran en aquestes paraules e nostra dona era en dolor e en tristicia per la mort de son fill Jhesu Christ, adonchs per alegrar e conso-

Digitized by Google

lar nostra dona e aquells qui ab ella eran, aparech lo Fill de Deu.

2. Lo goig ni lalegría qui fo en nostra dona con viu son gloriós fill devant sí, sa e viu e ab cors immortal glorificat, nol poría null hom recomtar; car enaxí com lo dol que nostra dona sostench per la passio de son fill fo sobre les míes paraules qui no ho poríen dir, enaxi lo goig de nostra dona es sobre mon enteniment, qui no ho pot entendre, e sobre mes paraules, qui no ho poden recomtar.

3. Fill, aquest nom Jhesu Christ es aytant a dir com nomnar ensems Deu e home: e aquest nom *aparexement* es aytant a dir com *demostrament*. On, si un hom molt amat e molt desijat qui lonch temps ha estat en terra estranya alegra molt forment sa mare con lo veu vengut e li está devant, ¡quant més Jhesu Christ, qui es Deu e home e vench de la mort en la qual avía estat, alegrá nostra dona qui es sa mare!

4. Tant fo gran lo goig que la regina del cel hac de laparicio de son fill, que a tot altre goig abasta a alegrar e a tota tristicia abasta a consolar, e tot hom hi pot esser alegrat e per aquell goig tot hom pot esser benuyrat.

5. Alegrat, fill, sies en lo gran alegre de

nostra dona e en la vertut que pots aver per la vertut que nostra dona hac en lo goig de son fill: car per aytal goig serás parsoner en lagradable pler de Jhesu Christ e de nostra dona; e tots temps que prechs de nostra dona, sies membrant del goig que ella hac de la aparicio de son fill, e serás exoit en tes pregueries.

6. Si tu est en guarda e en benediccio de nostra dona, si has dolor ne tristicia de nulla cosa, not ho tengues a dan; car nostra dona es tant alegrada en son Fill gloriós, que aquell alegre e aquella benuyransa en que nostra dona es, abasta fortment a sos servidors qui nesdevenen agradables, a la benediccio de Deu.

Cap. 50. De la Cincogesma que es dit Pentagosta.

En lany ha un jorn que hom apella Pentagosta, so es a dir Cinquagesma, e en aquell dia lo Sant Esperit devallá sobre nostra dona e sobre los apòstols e inluminálos de sciencia de lenguatges diverses e confortálos de la gracia e de la benediccio de Deu.

2. En aquell dia fo ten gran goig en nostra dona e en los apòstols, que per abundancia de gran alegre e de gran goig fo comensat lo comensament que los Apòstols comensaren a preycar laveniment e la passio del Fill de Deu; e per la gracia e benediccio que agren en aquel dia s escamparen per lo mon e convertiren lo mon a via salutable.

3. En axí com lo ferre qui es escalfat en lo foch ten fortment que dintra e defores es tot afogat e ple de foch, en axí nostra dona e los Apòstols aquell dia con devallá del cel lo Sant Esperit fo sobre ells en semblansa de flama de foch, e foren tots enflamats en frevor e en devocio e en caritat e en goig.

4. Con los Apòstols foren en axí enbeguts e aflamats de la gracia del Sant Esperit, adonchs anaren preycar los Evangelis, los quals no podien preycar dentrò que lo Sant Esperit devallá sobre ells, qui los inluminá e los anemorá, con poguessen e sabessen e volguessen preycar la fe de Deu.

5. Per la gran devocio e per lo gran atalentament qui era en los apòstols a convertir lo mon, e per la mort e passio que sostenien per amor del Fill de Deu, fayen miracles e convertiren los homens a via de salut.

Digitized by Google

6. Lunyat ses, fill, de nosaltres aquell jorn, con lo Sant Esperit devallá sobre sos dexebles; e per assò, fill, es quax morta devocio e caritat a preycar e a convertir los errats infeels, e venguda es la temor de la mort, en la qual eren los Apòstols ans que l Sant Esperit devallás sobre ells.

7. Exalsat es lumanal enteniment en los homens per custumes e per escriptures, e requestes son per los infeels rahons e probacions necessaries, a mostrar veritat de la fe catholica; e request es a nosaltres con per gran caritat e frevor treballem en apendre diverses lenguatges per aver doctrina necessaria, pus que no som dignes de fer miracles; la qual indignitat avem per defalliment de caritat e frevor, e per la temor que avem en sostenir trebays e mort per amor de Deu.

Cap. 51. De la assumcio de nostra dona.

Longament fo, fill, desijada nostra dona en lo celestial regne, qui ab ella covè, per son fill e per los ángels e per tots sants de gloria: e gran fo lo desirer que nostra dona

navia aút longament. Mas per so que los Apòstols e los dexebles que anaven per lo mon preycar la santa fe catholica fossen pus forts e pus devots a sostenir trebays per Jhesu Christ per la vertut e per la santetat de nostra dona, per assò plach a nostro Senyor Jhesu Christ que ella estagués lonch temps en aquest mon, aprés que ell sen pujá en los cels.

2. On, con plach a nostro Senyor Deus que nostra dona trespassás daquest segle en laltre, al dia de la mort, adoncs fo feta professó del cel trò en terra, en la qual fo nostro Senyor Jhesu Christ e foren tots los ángels e arcángels e tots los sants de paradis, e ab cants de molt gran dousor e ab molts grans honraments pujaren nostra dona en lo cel subirá, en la gloria de nostro Senyor Deu.

3. Con nostra dona remembrá la miseria daquest mon, de la qual exida era, e viu son fill devant si estar e qui la pujava al celestial Pare, e viu son fill senyor de tots los sants de gloria, e viu que tots la loaven e honraven son fill, e tuyt eren ajustats per ella honrar e loar, si nostra dona fo gojosa ni alegre nou cal parlar, ni si es negú qui ho vulla aesmar, no porá tot lo goig que nostra dona hac, cogitar ne pensar.

4. Sobre la luna e lo sol e les esteles fo exalsada e pujada, fill, nostra dona: on, aytant con fo alt e excellent e honrat son pujament, covenc esser son alegrament e son goig. On con son honrament sia inestimable, ¡qui pogués dir ne escriure ne significar ne aesmar lo gran goig que hac la Regina del cel con fo en gloria!

5. En los cels ha .ij. corones qui son majors e pus nobles que totes les altres qui son en los sants de gloria: la una es de nostre Senyor Jhesu Christ, e laltra es de nostra dona Sancta María. On, con son fill hac coronada nostra dona, e nostra dona viu son fill coronat tan noblament e viu la nobilitat de la corona on son fill la hac coronada, lo goig de nostra dona fo egual a la corona. On, con sia ten gran la gloria dels sants de paradis, veges con gran fo lo goig de nostra dona.

6. Amable fill, si lo dous divinal e humanal esguardament ab lo qual Jhesu Christ esguarda en lo cel nostra dona com a mare e com a regina del cel e de la terra dona goig e dousor a nostra dona, pensar pots, fill, que yo defall a recomtar e escriure aquell goig ten gran e ten gloriós. On, con lo goig de nostra dona Sancta María verge gloriosa ¡beneyta sia

ella! sia ten gran e ten maravellós, prechte, fill, que nostra dona sia goig e esperansa e desig e amor de ta anima sobre totes coses.

7. A tes cuytes e a tes oracions, ages membransa de nostra dona: e tot aytant con pusques, honra lo fill de nostra dona, si vols honrar e alegrar nostra dona; car lo major honrament que hom pot fer a nostra dona, es que hom honre e servesque son gloriós fill Deu Jhesu Christ.

Digitized by Google

¶ De les .vij. Vertuts qui son carreres de salvacio.

Cap. 52. De Fe.

Fe catholica es creure veres coses invisibles e covinents a crestiana religió. On, per fe aperceb hom, fill, so que es veritat, sens que rahó no demostre per necessitat aquelles coses de que hom ha creensa.

2. En axí com lum qui illumina tots ulls corporals a veer les coses corporals, en axí per lum de gracia veus so que creus del celestial Deu de gloria e de les sues obres. E car lum d'enteniment no puría abastar a entendre tot so qui es a home necessari creure de Deu e de les sues obres, per assò Deus illumina per lum de gracia la anima del home a creure les coses invisibles.

3. Amable fill, per lum de fe s'exalsa l'enteniment a entendre; car en axí com lo lum va devant per demostrar les carreres, en axí fe va devant al enteniment. On, si tu vols aver subtil enteniment, no sies increable, e criu, per so

que pusca ton enteniment pujar ten alt que entena so que la fe illumina.

4. En axí com hom guanya mèrit per amar Deu e son proysme e per tenir justicia de sí meteix o daltre o per fer bones obres, en axí Deus ha donada fe a home per so que guany mèrit per a creure les coses que no enten; car en axí com deus aver grat si hom te presta sens fermansa e sens penyora e que non fasses carta, mas que hom se n confiy en ta paraula, en axí si creus de Deu e de ses obres so que no entens, has grat de Deu de so que creus, e per lo grat has lo mèrit, e per lo mèrit la gloria. On, per assò que Deus age occasio de donar gloria, ha donada fe als homens.

5. Fill, jueus e sarrays, eretges e idolátrics no han fe ne la volen aver: on, enfre tots no han tant de lum a creure Deu ne ses obres com has tu tot sol, si creus en los .xiiij. articles dels quals avem ja parlat. On, con per defalliment de fe sien perduts e per fe pusquen aver salvacio, remembra e entín con cara cosa es fe e con gran do dona nostro Senyor Deus a aquells a qui dona fe. On, con fe sia ten gran do e tan car e ten noble, per assò la fe que Deus ta donada té car, e per nulles coses no la gits de ton coratge.

Digitized by Google

6. Deus ha donades a home .ij. mans per so que una má ajut a laltra; e Deus ha donats a home .ij. lums, lum de fe e lum denteniment: don si hom no pot aver lum denteniment, aja lum de fe e crea so que no pot entendre. On, aquest lum de fe es necessari majorment als lauradors e als manestrals e als homens qui no han exalsat enteniment, e per aquest lum sajuden de les errors e de les temptacions, contra los demonis qui volen a home fer descreure les coses que enteniment no pot entendre.

7. Fe sobrepuja, en est mon, enteniment, car més pot hom per fe amar Deu que per enteniment membrar Deu, e fe creu Deu sens mijá, e enteniment no pot pujar a Deu sens demostracio daltres coses, e fe con va a enteniment en un temps fa so que lenteniment enten en altre temps; e per fe entendrás en laltre segle, con hi serás, so que ara noy pots entendre; e enaxí com veritat no pot esser vensuda per nulla cosa, enaxí la fe que has, si la ames, no porá esser vensuda.

8. Los malvats crestians qui reneguen e descreen Deu con se fan jueus e sarrayns, no darien los ulls de lur cap per neguns diners; mas per felonia o per paor de mort o per

esser rich-homens giten lur fe de lur anima qui roman en tenebres e no pot senes fe veer Deu.

Cap. 53. De Esperansa.

Esperansa es so en que está nostra salvacio: la qual esperansa ha Deus donada a home per so que per fer bones obres aja esperansa en la justicia de Deu; e si hom fa peccats ne falliments, que hom nage contricio e que aja esperansa en la misericordia de Deu.

2. Amable fill, avent hom esperansa, per la justicia e per la misericordia de Deu temen los homens fallir; car si per esperar justicia e misericordia han esperansa en aver gloria los homens qui fan bones obres e quis peneden de lurs peccats, per fer males obres e per no aver contricio de cor son contraris a la justicia e misericordia de Deu; per la qual contrarietat son dignes de esser en foch infernal perdurable.

3. Per so car est mon fill e est fill de ta mare, aprés la mia mort e la mort de ta mare esperes aver los nostros bens temporals. On, si tu has esperansa en la celestial gloria, a creure

te cové que sies fill de pare celestial, esperital Deu de gloria, e a tembre te cové la sua ira, e a obeyr als seus manaments est sotsmès, car per contraries obres not cal aver esperansa en los celestials bens.

4. Gran injuria faries, fill, a la justicia de Deu si feyes bones obres e quet desesperasses de Deu; e gran injuria fas a la misericordia de Deu si per nulls peccats que fasses te desespères de la misericordia de Deu. On, per assò car esperansa per fer ben te sia rahó desperar be e que esperansa te fassa esperar perdó, e doncs guarda e veges con bona cosa es esperansa.

5. Deus ha ordonat que a sostentar lo cors, hom menuch e beua, e Deus ha donada esperansa ab la qual hom regonega a Deu e ques confiy més en Deu que en si metex ne en altra cosa; car enaxí com les viandes sostenen lo cors, enaxí esperansa quis confia en lo poder de Deu es rahó per que Deus ajuda hom en ses cuytes e en ses necessitats e en les altres coses ab les quals null hom nos pot ajudar, mas Deus.

6. Molt hom mengeria qui no manuga per so car no ha que menjar; e molt hom guarria e viuria si avía que menjar: e car tot hom

pusca aver esperansa, si mor en foch perdurable no es colpa de esperansa ne de Deu, qui soffer que tot hom pusca pendre de esperansa aytanta con na mester.

7. Si lome en lo qual tu, fill, te confies encarregues molt fortment per so car has en ell esperansa quet ajut, ¡quant més encarregues Deu, si en ell te confies! Car si per esperansa hom no encarregava pus fortment Deu que altra cosa, seguir sia que Deus no agués major justicia, poder, saviea, caritat e misericordia que hom; e si no ho avia, hom seria Deu.

8. Remembra, fill, en la encarnacio e en la gran passio de nostro Senyor Jhesu Christ, e entín con en gran deute ta posat que ages esperansa; car si Deus per tu, sensa que nol ne pregaves ne tu no ho merexies, ses encarnat e ha sostenguda mort, ¡quant tu, doncs, deus aver gran esperansa en la justicia, misericordia, poder, saviea, caritat, e en totes les vertuts de Deu!

Digitized by Google

Cap. 54. De Caritat.

Caritat es amar Deu e son proysme, la qual aleuja los greus treballs els perills qui venen per amor: e caritat enfortex e montiplica noblea de coratge contra los enemics de amor e de valor.

2. Amable fill, caritat dona plaer dels bens e dels mals que hom sosté per amor, e caritat exalsa la volentat a voler grans coses e nobles, e exalsa lenteniment a entendre grans coses e altes, e caritat ajusta home a Deu, e caritat fa donar a Deu grans dons amables, e fa perdonar a Deu grans colpes e grans falliments, e caritat fa hom consolar de grans dans, e fa los homens pobres richs de coratge.

3. No puria dir, fill, la noblitat qui es en caritat; e per assò consey te que ages caritat en cor, per so que ages Deu, lo qual no entra en coratge dome sens caritat: e on més de caritat aurás en ton cor, més hi aurás Deu; e con pusques aver aytanta de caritat con te vulles, si molt vols aver de Deu en ton cor, ajes en ta anima molta caritat.

4. Aquest mon es loch on hom pot ajus-

tar e multiplicar caritat e amor; e on més de caritat e d amor aurás en est mon, més de gloria aurás en laltre segle: ¿e sabs per que? per so car per major caritat est més amat de Deu que per menor, e la volentat e la caritat de Deu ha en custuma que dona major gloria a aquells qui més son amats per ell e qui més lan amat en est mon.

5. Vera caritat es, fill, amar Deu per so car es bo; e falsa amor es si hom ama més Deu per so que do a hom paradís o aquests bens temporals, que per la sua bonea; e falsa amor es amar nulla cosa sens Deu. On, com assò sia enaxí, doncs, ans que tu ams nulla cosa, ama Deu; e sots la amor que has a Deu, ama tot so que amarás; e sobre la amor que has a Deu, no sobrepugs ton voler a amar nulla cosa.

6. En tot so que amarás ajes entencio a amar Deu; car si no ho fas, en nulla res que ams no aurás caritat; e si caritat no has, desamat serás de Deu; e tots aquells qui son desamats de Deu son en la sua ira, la qual ira los turmenta en foch perdurable. On, con tu pusques aver caritat, amable fill, no vulles esser en la ira de Deu.

7. Ama so que vol lo voler de Deu; e si

vols aver caritat, no ages inpaciencia de nulla cosa volguda per la volentat de Deu. Ama, fill, tots aquells que Deus ama, e ama tots aquells qui amen Deu, e desama so que es desamat de Deu e per aquells qui amen Deu; e enans que ams ne desams nulla cosa, cogita si aquella cosa es amada o desamada per Deu e per aquells que Deus ama ne qui amen Deu.

8. Molt hom, per la paor que ha de son cors o de restitucio o dalgunes altres coses, no gosa amar Deu: adoncs ama per so que sies amat de Deu, car null dampnatge no pren qui es amat per Deu; e no es nulla riquesa ne nulla utilitat qui fassa a comparar ab la benuyransa qui es en los homens qui son amats per Deu.

9. Fill, caritat, si la saps aver, te tendrá alegre ton coratge totes les vegades que oyrás parlar damor ni de so que ames; e tota hora que vourás so que ames, serás alegre e aurás ne plaer; e caritat te defendrá de ira, marriment e desesperanses, qui son coses qui son a homens grans treballs e grans passions.

10. Enaxí com si ulls no has, nulles coses no pots veer, enaxí sens caritat no pots aver nulla vertut ni null agradable pler. On més amarás, més porás entendre; e on més enten-

drás, major amor pots aver. On, si no vols molt amar, adoncs no vols molt entendre; e si no vols molt entendre, adoncs no vols molt amar; e si desames molt amar e molt entendre, adoncs par que pusques desijar que no amasses ni entesésses. On, recordet si daries per nulles coses ton voler que no volguesses res ne ton enteniment que nulles coses entesésses; e si tu ta volentat ni ton enteniment donaves per alguna cosa, tu daries tu metex e vulries més aquella cosa que esser en esser; e si res no eres, ¿qual cosa pories aver ne posseyr?

11. Molt hom ha mantell que no sen sap adossar: molt hom ha cavall qui no sap cavalcar, e molt hom ha astor qui nol sap emprar: doncs aesmat si has volentat e sabs amar, car mayor cosa es volentat qui sab amar que no son les coses damunt dites.

12. Aesmet, fill, con molt pèrt volentat que tots temps vol e null temps no ha so que desija e tots temps ha so que desama; e poguera aver tot so que amara tots temps. Aesma con greu passio dona enteniment e volentat, con entén que la volentat volrá tots temps so que no aurá, e aurá tots temps so que desama, e ha perdut Deu que tots temps volgre e

agra. On sapies, fill, que aytal enteniment turmenta la volentat dels infernats, per so car en est mon no han ahuda amor a Deu.

Cap. 55. De Justicia.

Justicia es retre a cascú so qui es son dret. On con Deus, fill, tage donat e tu has presa tanta de misericordia de Deu, justa cosa es que tu no toles a Deu tu metex ni els bens quet ha donats; car si tu no serveys Deu ab tu metex e ab so que has, tu tols a Deu so qui es séu.

2. Tot poder e saber e tota dretura es en Deu, e lo seu voler vol justicia e ahira injuria e torts; e per assò es temable la justicia de Deu, car per injuria hom nos pot defendre al poder de Deu, ne per injuria hom no pot celar a la saviea de Deu los falliments que hom fa contra justicia, ne per injuria hom no pot pacificar ni refrenar la ira de Deu.

3. Amable es la justicia de Deu, car es tot bo: on si tu ames Deu, amar te cové la sua justicia; e si ahires la justicia de Deu, ahires Deu qui es sa justicia metexa, e est ahirat per

Digitized by Google

Deu e per tots los sants de gloria e per tots los malvats dinfern. On com assò sia enaxí, doncs, si tu ames la justicia de Deu, no ages en ira so que la justicia de Deu fa de tu metex, car tu est séu, ne no ages en ira so que fa dels bens quet ha comenats, car anans foren seus que teus.

4. Si la justicia divina ponex ton cors e ponex tu en tos bens e tu la ames, mayor amor li has que no has si la justicia de Deu amaves per so car ponex ton enamich en sa persona e en sos bens; e on més ames Deu en sa justicia, més ames misericordia qui es Deu; e aytant com la misericordia de Deu més es per tu amada, aytant més es perdonada ta colpa e ton falliment.

5. ¡Ah, fill, e con gran falliment es, en aquest mon, no esser amador de la justicia de Deu! car si en laltre segle los dampnats qui tots temps estarán en foch perdurable pudien amar sol una hora la justicia de Deu, per tots temps aurien gloria; mas per so car no son en loch que la justicia de Deu puguen amar, per assò han pena que null temps no aurá fi. On, com aquest mon sia loch on pots amar la divinal justicia, ama, fill, de tota ta anima aytant con pusques la justicia divina.

Digitized by Google

6. Temable es la justicia de Deu, con sia cosa que a tots los peccadors misericordia no perdona; car si a tuyt perdonava, mayor seria que la justicia, qui negun no dampnaría. On, si tu no tems la justicia de Deu, est d'aquells a qui misericordia no perdona; e si vols esser daquells a qui perdona, tem la divinal justicia.

7. Si tu beneeys la justicia de Deu con te dona alcuna passio, tu beneyrás la justicia ab la boca e ab la pensa; mas la justicia te beneyrá a la celestial gloria que tots temps dura; e si tu beneeys Deu en sa justicia con te fa alcun be justament, ¿per que la maleeys con justament te ponex? E saps, fill, en qual temps maleeys Deu en sa justicia? adonchs con ta volentat ha impaciencia contra so que fa la divina justicia.

8. Justicia e sciencia se covénen; e qui jutge sens saber, es enaxí com lome orb qui va per tenebres. On, si tu vols usar dreturerament, atempra ton voler enfre ton remembrament e ton entendre; car per massa voler es torbat lenteniment a entendre; per lo qual torbament se cové ab ignorancia, quis descové ab justicia.

9. ¿Sabs, fill, per que es donat jutge als homens qui pledegen? per so car pot aver pus

atemprada volentat enfre membrar e entendre en so que deu jutjar, que los homens qui pledegen; car tant vol aver cascú so que demana e que defén, que son massa voler corrump son enteniment. On si tu est jutge, guardat que no corrumpes ton enteniment per pendre serviy; ni si vols jutjar a dret, no corrumpes al jutge son enteniment per dons ne per prechs, e comana ton fet a la justicia, per so que la justicia te coman a la misericordia de Deu.

Cap. 56. De Prudencia.

Prudencia es obra vertuosa qui ama be e esquiva mal, e es obra d'entelligencia qui sab detriar enfre be e mal. On per aytal vertut han, fill, los homens manera certa a fer bones obres e a cessar mal.

2. Prudencia es eléger mayor be o menor mal; e prudencia es concordar temps e loch, quantitat e calitat; e prudencia es dessimular per conservar secrets, e prudencia es ajustar con los altres escampen, e prudencia es escampar con los altres no han que despendre, e prudencia es aver aquest segle e l'altre; e la

contraria cosa de prudencia es so qui es contrari de les coses demuntdites.

3. Amable fill, ages prudencia, per so que no sies enganat e per so que no engans; car enganar e esser enganat nos covénen ab prudencia; empero esser enganat e prudencia se covénen con si mescla paciencia e perdó.

4. Prudencia está enfre saviea e sciencia; car per la saviea es amadora del be e ha en oy lo mal, e per la sciencia sab so qui es be e so qui es mal; e per assò prudencia ajusta saviea, e sciencia e saviea componen prudencia, e prudencia no es sens saviea e sciencia.

5. ¿Sabrás me dir, fill, qual es mayor be, o esser amat de Deu o esser amat per esser senyor de diners, castells, ciutats, regnats? Si saps respondre e ames la responsio, ames e sabs prudencia: si saps respondre e ames més diners, castells, ciutats, regnats que Deu, has sciencia sens prudencia: ¿e saps per que? per so car concordes lo contrari de saviea, qui es contrari a prudencia, ab saviea: e si assò no era enaxí, seguir sía que diners, castells, ciutats, regnats e les altres coses temporals valguessen més que Deu.

6. Lo foll ab sa ira perseguex saviea, qui s concorda ab pau: on si lo foll ab sa ira te gita

de pau, e fa tu semblant a sí metex, demante ¿que has feta prudencia, qui defén lo savi pacient ab fort e ab ferm coratge contra stulticia, ira, treball, quis covénen ab torbada volentat e en abcegada intelligencia?

7. Cautela e maestría se covénen ab prudencia, en mercadería e en les altres arts mecaniques, ab que noy sia falcía ne engan, qui son contraris a prudencia. On si tu, fill, est amador de prudencia, ages saviea e sciencia per la qual vulles e sapies concordar prudencia ab cautela e maestría, sens falsía ne engan.

8. Saber enganar e desamar engan, es amar prudencia, qui sap e desama engan, e sab e ama caritat e justicia. On, sil sabater e mercader ab la pell morta sab aver prudencia e guanyar riquees temporals, ¿sabrás tu, fill, ab la pell viva guanyar vida celestial, per fer vertut de la mort qui ve per necessitat, so es a dir, que sapies e vulles murir per donar gloria e laor de ton Deu?

Digitized by Google

Cap. 57. De Fortitudo.

Fortitudo es forsa de coratge qui esforsa los poders de la anima spirituals: e fortitudo es enfortiment danima per lo qual es vivificada forsa temporal: e fortitudo es nobilitat e segurtat de coratge.

2. Amable fill, si vols esser forts contra la batalla de ta carn e del mon e del diable, ajes fortitudo en ton coratge; car fortitudo es ten noble vertut, que tota batalla vens e apodera; e en neguna cosa qui sia vensuda ne apoderada espiritualment no está fortitudo.

3. Lanima ab sa vertut enfortex la forsa corporal, e ab los objets que pren enfortex ses potencies: car con la anima remembra e entén e ama Deu, adoncs es forts contra peccats e malvats pensaments; e en remembrar e entendre la bonea, granea, eternitat, poder, saviea, amor e les altres vertuts de Deu, adoncs per los objets que pren de Deu es ten fortificat son remembrament e son enteniment e son voler, que malvat remembrament, enteniment e voler no ha poder contra la nobilitat de son coratge.

Digitized by Google

4. ¿Sabs, fill, qual cosa es objet danima? representacio feta dalcuna cosa a son remembrar e entendre e voler. On, enaxí com color es objet als ulls corporals con los ulls veen colors, e enaxí com dolsor es objet al gustar e odor al odorar e veu al oyr e sentir al palpar e tots aquests objets son corporals, enaxí anima ha objets spirituals, los quals pren, remembrant e entenent, amant o ayrant.

5. Enaxí com color blava o vert fortifiquen la vista corporal en veer, e color vermeya enfortex coratge dom, enaxí membrar e entendre e amar Deu e son poder e les altres vertuts qui a Deu se covénen e membrar e entendre e amar fe, speransa, caritat, justicia, prudencia, trempansa e les altres vertuts quis covénen a hom, enfortexen a lanima ses forces e sos poders; per lo qual enfortiment noblitat de coratge está en forsa.

6. Ben saps tu, fill, que unes viandes donen major forsa al cors que altres; e per assò pots saber que lanima per membrar e entendre e amar més unes coses que altres pot esser pus forts contra peccats e vicis que per membrar e entendre e amar altres coses: car enaxí com les pus nobles viandes donen mayor forsa al cors, enaxí los pus nobles remembra-

ments, cogitaments e volers donen mayor forsa a lanima.

7, ¿Saps, fill, en ques pren nobilitat de membrar, entendre e amar? en molt membrar, entendre e amar nobles coses e grans e de gran noblitat. On, si tu vols aver forsa de coratge, sapies molt membrar, entendre e amar nobles coses; car molt coratge es vensut e senclina a malvestat e engan, per membrar, entendre e amar vils coses, e per poch membrar, entendre e amar nobles coses.

8. Amable fill, si est flach per paor de mort, cogita que a morir has; e si alcun delit te vol a si sotsmetre, sapies que dell ten ujarás; e si per trebay te lexes de Deu a servir, imagina lo trebay infernal; e si per pobretat te vols enclinar a nulla malvestat, desija aver pobretat desperit, qui es riquea de coratge; e si belles faysons de la fembra te volen enclinar a luxuria, aesma e imagina la sutzetat que hix dome e de fembra. E si tu aytals cogitacions e aytals imaginacions has, tu serás forts contra los vicis qui son desagradables a Deu.

Cap. 58. De Trempansa.

Trempansa es refrenada volentat estant entre dos estrems contraris en quantitat. On si tu, fill, vols aver tempransa, a montiplicar te cové lo menor e enclinar lo mayor, e que puges tant lo menor al mayor e devalls lo mayor al menor, dentrò que fasses egual vertut.

2. Molt membrar e entendre fan atemprada volentat; e molt membrar e voler e poch entendre mortifiquen lenteniment e exalsen fe e creensa. On si tu vols, per atemprada volentat, entendre, fé egual lo voler, amant o ahirant al membrar e al entendre.

3. Ans que sies sadoll de menjar e de boure, ama, fill, tempransa; car amar trempansa con no pots menjar ne boure, no es tan covinent temps a amar tempransa com es con has talent de menjar e de boure; car en lo temps en que hom pot usar de trempansa, no la deu hom menys amar que en lo temps en lo qual trempansa demostra mils sa vertut.

4. Mayor plaer dona trempansa a la anima que menjar ni boure al cors: e los homens qui

han trempansa son pus sans e pus delitoses e viuen més e son pus richs que los homens quis sancfonen menjant e bevent. On si tu, fill, sabs fer comparacio enfre bo e mellor o enfre mal e pijor, colpable est si no has trempansa.

5. Per menjar e per boure aurás pleer en lo temps de menjar e de boure; e per trop menjar e boure aurás treball e passio e malautia per la qual serás ocasionat a murir; e si has trempansa, en menjant e no menjant e en bevent e no bevent, aurás pleer e benenansa.

6. Amable fill, los homens pobres no han ten gran passio per endurar, com han los homens richs per massa menjar, ne los homens pobres no poden aver tant de mèrit per trempansa com los homs richs: on, com assò sia enaxí, doncs no vulles esser rich per so que molt manuchs, e no vulles esser pobre per so que ages trempansa.

7. Enaxí com lo cors requer trempansa per so que nol afrevolesques trop per poch menjar ne nol corrumpes per massa menjar, enaxí ta riquea e ta calitat e ta edat requer trempansa en ton vestir, en ton parlar, en ton dormir, en ton despendre e en totes les altres coses quit son mester, a loar e a servir nostro Senyor Deu.

Cap. 59. De Salvacio.

Salvacio, fill, es benuyransa de sant o de santa eleta per nostro Senyor Deu en gloria qui no ha fi, a la qual salvacio son en est mon les .vij. vertuts davant dites lum per lo qual los sants homens e les santes fembres veem anar per les carreres per les quals hom va a eleta carrera de benuyransa.

2. Gran cosa e noble son, fill, les .vij. vertuts damunt dites; mas mellor cosa sens comparacio es salvacio: ¿e saps per que? per so con les vertuts son creatures, e salvacio es veer Deu, qui es salvacio dels Sants, en so que en ell son salvats e benuyrats e glorificats. On, com assò sia enaxí, doncs, no ten solament abasta a salvacio dome vertut creada, ans hi es vertut increada.

3. No es null home, per molt de be que fassa, que meresque aver salvacio; mas Deus dona salvacio a aquells qui han vertut e santetat contra vicis e malvestats; e aquell qui per sa vertut cuyda esser digne de salvacio, nes menys digne quel peccador qui per sa colpa cuyda esser digne de dampnacio.

4. Tant es, fill, alta cosa e noble salvacio, quel Fill de Deu per salvar home volch esser home, e nasch e sostench grans treballs e angoxosa mort, en quant era home. On, con nostro Senyor Jhesu Christ hac tant a fer e a sostenir per so que donás pus perfetament a home salvacio, ¿qui es que per vertut que age pusca abastar a salvacio?

5. ¡Ah, fill, e tant home ha dampnacio, qui cuyda esser digne de salvacio! ¿e saps per que? per so car acomparen ses obres a les obres de Deu, qui son mayors que tot quant hom pot fer per Deu: e més dona Deus a sol una anima con li dona salvacio, que no purien donar a Deu totes quantes creatures son.

6. Ipocresia e salvacio son contraries pus fortment en aquells qui per lurs obres ten solament cuyden merexer salvacio, que en los peccadors qui per lurs peccats se tenen per indignes de salvacio: e assò es per so car per les obres que hom fa nos pot salvar, e la openio que hom ha que per elles ten solament sia salvat, es a hom occassio de dampnacio; e la indignitat quel peccador conex en sí metex, se concorda ab la misericordia de Deu.

7. Amable fill, mayor es la volentat de Deu que la tua, e per assò cové que Deus am

pus fortment la tua salvacio que no fas tu: on per assò la volentat sua se cové ab lo poder séu, qui pot donar a quis vol salvacio: e car ton voler no age poder que do a tu ne a altre salvacio, si Deus no amava més la tua salvacio que tu metex, sería menor en voler que en poder: e assò no es ver.

8. Deus ta donada franca volentat per so que sies amador de salvacio e que desams dampnacio: e enaxí com Deus ha donat a ton cors tots los membres quis pertanyen a cors dome e ha dada a la anima totes les potencies que a anima se covénen, en axí ha Deus donat a ton franch voler tot so qui pertany a desirar salvacio e airar dampnacio, per so que desires a reebre salvacio tant solament per los dons de Deu.

¶ Dels .vij. Peccats mortals.

Cap. 60. De Glutunía.

Glutunía es destrempat desig en menjar e en boure, menjant e bevent més que nos cové: e aquest vici fa als homens desijar vida, per so que pusquen menjar e boure, e falos duptar mort, fam e set en servir Deu, qui fa viure home per so que sia servit per home, sostinent hom trebays, perills, fam, set e encara mort, si mester hi es, per la sua amor.

2. On, con glotonía fassa, fill, desviar home de la rahó per la qual Deus la creat, per assò es glotonia peccat mortal; e car hom segons cors natural vol menjar e boure cascun jorn, per assò lo contrari de glutunía pot a home esser cascun jorn occasio de salvacio: lo qual contrari es trempansa, abstinencia, continencia e les altres vertuts quis covénen contra peccats de glutunía.

3. Amable fill, dementra que los infants

son pochs e hom los acustuma a menjar sovin pa untat e ast e les altres coses, sacustumen los infants a esser laminers; e con son grans esdevenen glots e manuguen tant e beuen, ques sancfonen e pequen per massa menjar e per massa boure, per lo qual son dignes daver fam e set en foch e en aygua bullent que null temps no aurán fi.

4. Per glotonía fan los homens déu de lur ventre e de les coses que desigen menjar e boure: car enaxí com lo desig de la anima deu esser en cogitar tot jorn que hom pusque servir, amar, loar e honrar Deu, enaxí per glotonía ha hom desig tot jorn con pusque esser sadoll e que hom pusque aver les viandes en les quals sadelita menjant e bevent.

5. Anch no veist, fill, ten malvat senyor com es lo vici de glotonía; car tot jorn trebaya home e fa a home sostenir sovin molts treballs en cercar les viandes; e con hom es sadoll que no pot més menjar, fa a hom desijar con pogués més menjar: e per massa menjar fa hom indigistio e esser malaut e trist, e fa hom esser pobre, e dinat e en dejú trebaya home; e per assò, guardat aytant con pusques que no sies serf de ton ventre.

6. Si has temptacio de glotonía, recurri a

trempansa e abstinencia, continencia e prudencia; car trempansa te dará sanitat, bastament e mesura; abstinencia te dará usament de rahó, e dar ta consciencia e seny; car con hom s absté, adonchs entén e ama rahó e ha consciencia; e continencia te dará, fill, sadollament de volentat, e prudencia te fará guanyar en la temptacio mèrit per lo qual serás agradable a Deu. On com assò sia en axi, adoncs aesma e pensa quals dons son pus nobles e mellors: o los dons donats per les vertuts damunt dites o lo sancfoniment e lo sadollament que glotonía dona.

7. ¿Sabs, fill, quant est temptat per glotonía? adoncs con has assats menjat e begut, e puys desiges alcuna cosa menjar e boure en que atrops alcun delit: ¿e sabs per que est vensut per glotonia? per so car membres los delits que atrobes menjant e bevent, e oblides los perills qui vénen per massa menjar e per massa boure: ¿e saps per que trempansa, abstinencia, continencia, prudencia not ajuden? per so car no has fortitudo contra la temptacio ne no has membransa de les vertuts damunt dites, qui son agradables a Deu.

8. Custuma es de bon guerrer que membra son enamich ans que sia ab ell en la bata-

lla: ¿e sabs per que? per so que sia aparellat de combatre e no sia sobtat. Donchs tu, fill, ans que sies sadoll, membra ton enamich, so es, glotonía: ¿e saps per que? per so que not sancfones e que no sies catiu e sotsmès de glotonía, qui ha tants sotsmeses, los quals fa esser en la ira de Deu.

Cap. 61. De Lutxuria.

Lutxuria es desig no sadollable, contrariós a orde de matrimoni. On aytal desig es ahirable a Deu, qui ha fet orde de matrimoni: car totes aquelles coses son contra la volentat de Deu, qui son contra so que ell ha ordonat e fet.

2. Tant es malvat peccat lutxuria, que no mor per vellea: car als homens vells lutxuriosos defall lo cors a esser lutxuriosos per vellea, e la volentat conserva lutxuria; e tant es lutxuria viscós vici e arraygat en home, que sens oracio e devocio e sens afliccio de cors, hom nol pot gitar de sa imaginacio ne de son desirer.

3. Amable fill, lutxuria ensutza lanima en

son remembrar, entendre e voler; car tant sutza cosa e tan leja es so que li fa membrar, entendre e amar, que no gos nomnar ne escriure: e lutxuria ensutza lo cors d'aquella cosa la qual no gos dir. On, con lutxuria aya tanta de sutzetat en esser nomenada sa obra, ¡quant més es gran la sutzetat que ha en sí metexa!

4. Lo mellor remey que hom pusca aver de mal senyor o de mala terra, es que hom li fuge; e lo mellor que hom pusca aver contra lutxuria, es que hom fuge a avinentea de peccar e de imaginar los delits de lutxuria, e oblidar, e membrar altres coses qui no sien semblants a lutxuria.

5. En continent que ta imaginacio imagina los delits que hom ha per luxuria, imagina, fill, la sutzetat qui es en home e en fembra per luxuria: ¿e sabs per quet man assò imaginar sobtosament? per so que pusques gitar e enclinar ta imaginacio en altra cosa per la qual pusques oblidar lutxuria, e que en ton remembrament no pusque arraygar; car con en lo remembrament lutxuria met rayls per molt esser membrada, per aquell arraygament met rails en la volentat per la qual es desirada.

6. Pintar e acolorar ses faysons e ornar sos vestiments son senyals qui significuen lu-

xuria. On, sils senyals de la mort son espaventables, ¡quant més ho son los senyals de lutxuria, qui es mort danimal per la qual mort danima lome lutxuriós mor perdurablement, sustinent pena qui no ha fi.

7. Luxuria e gelosía se covenen; e gelosía e escarn e trebay e mort de tots dies se covénen; e lutxuria no dona tots jorns ne totes hores del dia delit, e per assò luxuria e dampnatge se covénen. On, con assò sia enaxí, si tu, fill, vols fugir a trebay e a la mort que hom sosté per gelosía, fug e no sies sotsmès a lutxuria.

8. Aytant com los homens han més de seyn e de rahó, aytant temen e fugen als majors perills. On, con luxuria sia tan mal senyor, veges, fill, los homens e les fembres religioses en quina obediencia se meten, e veges con fugen a lutxuria, per so car son amadors de castedat e verginitat, qui son vertuts per les quals son agradables a Deu.

Digitized by Google

Cap. 62. De Avaricia.

Avaricia es ajustar coses qui son a hom superflues e son necessaries als pobres; les quals coses per insadollable voler son vedades als pobres, qui han fam, set, fret, nuedat, malautía, tristicia e mort.

2. Amable fill, avar ajusta diners en sa caxa, e possessions en la terra on está, e gita de sí caritat, esperansa, larguea, justicia e les altres vertuts; e per assò ajusta los vicis en son coratge qui son contraris a les vertuts damunt dites.

3. Pus prop es a ta carn la camisa que la gonella, e pus prop es a tos ossos la carn que la camisa: e per assò pots entendre, fill, que hom pot pus acostar a sí metex e a so que hom es, esperansa, caritat, justicia, larguea e les altres vertuts, que diners, possessions ne les altres riquees qui no son semblants en natura ab home. E car hom per esser cóbou e avar lunya de sí les vertuts qui son agradables a Deu e acosta e met en sí metex los vicis qui son ahirables a Deu, doncs, si savi est, lunyat avaricia de ta anima, per so que no sies en la ira de Deu.

Digitized by Google

4. Cobea nos diversifica per diners, pa, carn, draps, cavalls e les altres coses semblants a aquestes; car per quescuna daquestes coses pot hom esser cóbou, si non usa segons ques cové. On, com assò sia enaxí, donchs, per donar diners, cavalls, vestedures e per ajustar a sí lonrament que deu esser donat a Deu, pot hom esser cóbou e avar de honrament e de fama e de valor: car enaxí com los homens richs son cóbous per so car no volen donar a aquells a qui deurien donar, enaxí son cóbous con volen aver la honor e la valor que hom deu conexer a son creador e a son senyor.

5. Amable fill, no sies cóbou, car hom cóbou tots temps es freturós, car sa volentat no pot sadollar; ne no ages tanta de larguea que ages a esser cóbou e a tolre a altre so que Deus li ha donat: e tinte per pagat de so que Deus ta donat, car no saps quant ten irás ne quant vendrá la mort; ne so que has el mon no porás portar en laltre segle, car en aquest mon ho aurás a jaquir.

6. No es null hom en aquest mon, qui tant desig aver riquees com home cóbou, ne no es null hom en tot lo mon qui sia ten pobre com es hom qui ha cobea; car tot hom qui no ha cobea, ha alcuna cosa; e si no ho ha, almenys

ha compliment en sa anima, en so ques té per pagat con res no ha; mas hom cóbou no ha res, ans es servu e catiu dassò que desija aver.

7. Si a molta carn sajusten molts vérmens, a home avar sajusta molt hom envejós e molts malsdeidors enamichs: ¿e saps per que? per so car han mester les riquees que posseex, de les quals no fa utilitat a si metex ne a altre. On, com assò sia enaxí, doncs, segur sies, fill, que molt avar ne mor anans per ses riquees; car o laucien sos enamics o lauciu Deus, per so que ses riquees, les quals ell ha creades, fassen alcun fruyt.

8. Avaricia fa oblidar Deu e leyaltat, e fa remembrar traició e engan; e avaricia fa trebayar lo cors e anar duna terra en altra e de un loch en altre; e avaricia fa trebayar la anima en son remembrar e en son entendre e en son voler; e per assò qui no es de la natura de sa anima ne qui ha ses necessitats, no li pot ajudar, e la fa venir en la malediccio de Deu.

Digitized by Google

Cap. 63. De Accidia.

Accidia es tristicia danima agreujada de be de son proysme. On sapies, fill, que aquest vici significa pus fortment senyal de dampnacio que negun altre vici, e per son contrari es mils significada salvacio que per neguna altra vertut.

2. Fill, no ages accidia, car peccat es contrari a so que Deus fa; car si Deus dona a alcun home, fa a home aver despagament del be que Deus dona; e si Deus ponex en aquest mon alcun home, accidia fa hom irar con Deus nol ponex pus fortment.

3. Accidia té tots jorns irats e despagats sos sotsmeses; e per assò, fill, esquiva e ages en oy sa senyoría, e sies amador de be e not placia mal: car si ames be, alegre serás con lo be que amarás, vourás e entendrás; e si desames mal, aurás pietat e tembrás la justicia de Deu.

4. Per accidia son los homens tots jorns en mala volentat, e mala volentat es passio de la anima, e la passio de la anima mortifica lo cors, e per la mortificacio del cors son los ho-

mens malauts e moren enans. On com aquets dans venguen tots, fill, per accidia, si est amador de tos dans, ages accidia.

5. Si Deus fos accidiós, no agra creat lo mon, ne agra presa carn en nostra dona Sancta María verge gloriosa, ne agra presa passio per reembre lumanal linatge; e tot quant es, tot ho destruiría. On si tu, fill, has accidia, doncs tu amaries Deu si avía accidia, car un semblant ne vol altre; e si Deu amaves per esser accidiós, desamarlies per so car not tol so que ta donat, e amarlies sit destruía. On con tot assò sen seguís, doncs pensar pots con greu cosa es aver accidia.

6. Semblant es al diable qui ha accidia, car lo diable ha accidia de tot lo be que membra e entén, e ha tristicia con lo mal no es mayor; e per assò sesforsa aytant con pot a minvar lo be e a muntiplicar lo mal; e en aquesta obra aytal ha passio e colpa, per la qual colpa muntiplica pena e turment a sí metex, del qual muntiplicament ha ira e tristicia; e per assò en totes maneres ha trebay, maledicció e pena.

7. Si has accidia, serás mal parler, car accidia te fará dir mal, e mentider serás; dengan, traició e falsetat luny no serás; en perill serás

de tos enamichs, e per accidia ajudat ne defès no serás.

8. ¡Ah, fill, e tant hom es en peccat per accidia, qui no y cuyda esser!, e per assò enfre los altres mals qui vénen per accidia, es que nos demostre en hom, e per assò accidia es pus perillós peccat que altre; car daquell dan on hom menys se pot guardar, ha hom anans dampnacio que daquells qui son a home manifestats.

9. Accidia hac lo demoni, del be que Deus doná en paradís terrenal a nostre pare Adam e a nostra mare Eva, e per assò consellá que menjassen del fruyt per lo qual foren Adam e Eva en la ira de Deu.

Cap. 64. De Superbia.

Ergull es openió e atalentament de coratge que so qui es vil sia noble e assò qui es noble sia vil: e ergull es so qui es contrari a humilitat qui está en nobilitat de coratge qui senclina a les coses menys nobles, per so que los do més de nobilitats.

2. Sapies, fill, que ergull fug a egualitat

e encalsa soliditat e singularitat, e no atroba par ne egual, e humilitat encalsa tots jorns son semblant. On, con lo Rey de gloria sia singular e no age par ne egual en nobilitat, si fos cosa que fer se pogués, hom ergullós se fera Deu.

3. Tot so qui es creat ha departit Deus en .iij. estaments, so es a saber, en mayor, egual e menor: e ergull es contrari a cascú daquests .iij., car hom ergullós es contrari a mayor, en so que volria esser sobre mayor e vol aminvar so que ha mayoria sobre ell; e hom ergullós es contrari a egual, en so que vol esser mayor e que son egual li sia dejús per menoritat; e hom ergullós es contra menor, en so que no vol que sia mayor, e fa so per quel fassa menor que no es. On, com assò sia enaxí, doncs, hom ergullós es contrari a so que Deus ha creat.

4. Per ergull volgren esser los demonis semblants a Deu, e volgren e desijaren que fossen mayors que Deu: on per assò Deus enderrocá los demonis en abis infernal, qui es lo pus jusá loch qui sia, e aquell on ha més de mal e de pena; e per assò Deus ¡beneyt sia ell! ha creat home e vol que hom per humilitat pug en la gloria de la qual son cahuts los demonis.

5. Sapies, fill, que los homens ergullosos no pugerán en paradís, car si pujar hi deguessen, non agra Deus gitats los demonis: on, si tu ames més aver companyía per tots temps dels demonis en foch perdurable e desames la companyía de Deu e dels ángels en gloria qui no ha fi, sies ergullós.

6. En aquest mon homens ergullosos seguexen la manera dels demonis, que agren con foren creats ángels; car hom pobre ergullós desija esser egual al rich en riquea e en honrament; e com es pujat a aquella riquea e a aquell honrament, menysprea aquell qui li es egual, e vol esser sobre ell en nobilitat e en riquea, e desija esser egual a altre home qui li es desús en riquea e en honrament; e enaxí no está en als, mas en voler pujar e en menys prear son egual: e per assò aytals homens son semblants als demonis, qui menysprearen los ángels benignes, en so que volgren esser semblants a Deu.

7. Amable fill, si est ergullós e est sabater, tu volrás esser draper; e con serás draper, volrás esser burgués; e con serás burgués, tu volrás esser cavaller, e de cavaller volrás pujar a comte, e de comte a rey, e de rey a emperador; e si més pudies muntar, més vulries

muntar. On, tota aquesta volentat te sofferría Deus e no y faries peccat, ab que no fosses ergullós ne aguesses en menys preament aquells qui sien a tu dejús ne desús ne eguals en riquea e en nobilitat.

8. No ten solament hom ergullós ha ergull en pujar si metex e en devallar altres, que enans ho es en sos infants; car lo sabater vol maridar sa filla e muyerar son fill ab pus nobla que si metex, e assò ferá lo draper, e axí de tots los altres graus damunt dits; e per assò son fets matrimonis descovinentment, e per la desegualtat son menys preats los marits per lurs muyers, e les mullers per lurs marits: e per so que grans axouars pusquen esser donats, son fets molts peccats; e per descovinent ajustament es molt pare desonrat e molta mare desonrada, e ha gran contrast enfre marit e muller.

9. En home ergullós no es caritat ne pietat, ne no ha neguna vertut; e per rich, honrat e apoderat ne per bella persona que aya, no es agradable a null hom, ne ell no ha pleer en null hom. On con ergull sia rahó a tant de mal en est mon e a tanta de pena en laltre segle, sapies, fill, que poch sab de cambis qui per ergull gita humilitat de son coratge.

Digitized by Google

10. Amable fill, con mirerás tes faysons e cogiterás en tes riquees e en aver honrament, sit vé temptacio de ergull, en continent remembra e entin de que est engenrat, ne per qual loch est nat, ne qual fo la vestedura en que nasquist; e remembra, fill, que has en ton ventre, de jús ta gonella, ne que es so que ix de tu per lo nas e per la boca e per los altres lochs; e no ages en oblit los vérmens qui rourán tos costats e tes faysons ne la terra de sots la qual serás mes. E si tu, fill, has en memoria totes aquestes coses per so que no sies ergullós, tu serás humil, agradable a les gents e a Deu.

Cap. 65. De Enveja.

Enveja es voler altruys bens sens meritoria possessio. On, daquest vici te guarda, fill, aytant com pusques, per so que no meresques esser posseit per los demonis en foch perdurable.

2. Envejar altruys bens es peccat mortal, per lo qual anima envejosa mor en la ira de Deu; la qual ira fa viure la anima envejosa en

mort de pena qui no ha fi, en la qual mort la mesquina danima desija so que null temps no aurá.

3. Enaxí com per les paraules ha hom conexensa de so que la anima vol e entén, enaxí per enveja e per los altres peccats ha hom conexensa en est mon de les infernals penes: car enaxí com hom envejós desija so que no ha, e no fa so per que ho aya sens dan de son proysme, enaxí los dampnats infernats tots temps envejarán la celestial gloria dels benuyrats de gloria, e no ferán per que agen gloria; mas volrien que Deus tolgués als sants la gloria e que la donás a ells, qui no la merexen.

4. Segons cors natural e segons que recomten los philosofs, forma es demostracio de materia: on, enaxí com la materia se demostra per la forma, enaxí segons les calitats dels peccats mortals se demostra la infinida pena; e per assò Deus ha ordonat que aquells qui usen de peccat coneguen en lur peccat la pena quils está aparellada per aquell peccat.

5. Enveja es contra caritat, esperansa, justicia e contra les altres vertuts. On, con hom meresque aver los bens temporals per esser amador de vertuts, si per envejar hom podia aver los bens temporals, seguir sia que per

aver vertuts hom no degués posseir so que Deus ha sotsmès a serviy dome: on, con dassò sia lo contrari, doncs hom envejós no es digne que sia posseidor de null be, a significar que los dampnats no han neguna benuyransa.

6. Lome envejós no ret gracies a Deu: e si era altre Deu, a aquell creuría, si li donave so que enveja, e renegaría Deu quil ha creat: on, per assò los homens envejosos son inpaciens e desamen Deu con los tol alcuns bens; e si los dona bens temporals, amen lo més per so quels dona, que per la noblea e bonea que Deus ha en sí metex.

7. Envejós tol e no dona, e destrúu e auciu e no perdona; e hom envejós no está sens tristicia, ancia, falsetat e engan, e pus prop es a traició que altre home. On, con enveja age, fill, tant de mal en sí, no sies envejós, si vols esser en la benuyransa celestial ab los ángels e ab Deu.

Digitized by Google

Cap. 66. De Ira.

Ira es torbament de pensa qui destrúu la conveniencia de voler e de intelligencia: e car Deus ha donat a home enteniment per so que lentena e li ha donada volentat per so que lam, cové que la ira qui destrúu lordonament que Deus ha posat en la anima sia peccat, per lo qual peccat hom cau en la ira de Deu.

2. Fill, no sies sotsmés a ira ne li obeesques con est mogut a ira; car ira abcega los ulls del enteniment e fa a hom ahirar so que deuría amar, e ira fa los homens parlar com a folls e fa los metre en perill de perdre aquest mon e laltre.

3. Hom irat no guarda bon comensament nel mijá ne la fi: so que fa, tot ho fa a aventura; e con ha morts homens e dites paraules vilanes e ha fet alcun altre falliment, con la ira li es passada, apenes li membra so que ha fet, e de so que ha fet se penet. On per assò, fill, guardat que no fasses neguna cosa dementra que est irat.

4. Rahó demostra que null hom irat no fassa ne dege fer nulla cosa; car si so que fa

es mal, si irat no era, no faría tant de mal: e si assò que fa es be, si irat no era, mils ho faría que no fa. On en axí com hom orat fa a ligar, per so que no git peres, en axí hom irat faría a ligar, per so que no faés nulla re.

5. Dome fals se pot hom guardar, mas dome irat ¿qui sen pot guardar? con sia cosa que un hom irat fassa homens irats. On com assò sia en axí, si tu, fill, te vols guardar dome irat, gita ira de ton coratge e combat ira ab paciencia, abstinencia, esperansa, caritat, justicia e fortitudo; car ab aytals armes se pot hom defendre a ira e a sos valedors.

6. Home qui dorm desperta hom tocant e cridant: on con tu, fill, serás irat, adoncs tocarás ton coratge per so ques despert a aver abstinencia, paciencia, justicia e caritat. On pus fort serás irat, pus aparellat serás a aver gran abstinencia, paciencia e caritat: e on mayor vertut aurás en ton coratge, pus noble coratge aurás e pus agradable serás a nostro Senyor Deu.

Cap. 67. De Dampnacio.

Dampnacio es perdre la celestial gloria perdurable e esser sotsmès a sostenir penes infernals qui no han fi. On per los .vij. peccats damunt dits sapies, fill, que han los homens dampnacio.

2. Amable fill, nostro Senyor Deus ha creat home per so que aja salvacio; e con hom se sotsmet a peccat e es desobedient a Deu, adoncs s ix hom de la rahó per que Deus ha creat home; e car Deus es just, ponex home en infernals trebays.

3. Deus dampna quis vol; mas son voler no vol dampnar null home sens rahó: ¿e sabs per que? per so car rahó e justicia se covénen; e car volentat de Deu e la justicia de Deu sien una cosa metexa, per assò nostro Senyor Deus no dampna null home senes colpa d ome.

4. ¿Saps, fill, per que null hom no merex gloria per vertuós que sia? per so car Deus es gloria, lo qual Deus es mayor sens tota comparacio que no es hom per sí metex ne per nulla vertut o vertuts que aya. On com assò sia en axí, doncs, significat es que tot hom

peccador merex infernal pena: ¿e saps per que? per so car perdre Deu es infernal pena; e null hom peccador no merex a veer Deu; car si los homens justs per moltes vertuts que agen no merexen a veer Deu, ¡quant menys los homens peccadors e injusts!

5. En ta anima pots sentir franca volentat, la qual Deus ha donada a ton coratge per so que pusques fer be o mal, e que per fer be Deus aja rahó quet do salvacio, e per lo mal sies occasionat a dampnacio. Mas car salvacio es pus noble cosa que ta volentat ne quels bens que tu pots voler ne pots fer per tu metex, sens la gracia de Deu no pots aver salvacio. E car la tua volentat ha poder de voler e de fer mal, per assò tu per tu metex e tot altre hom per sí metex pot eléger dampnacio sens ajuda de Deu.

¶ De les .iij. Ligs.

Cap. 68. De Ley de natura.

Ley natural es manament intelligible, per raonable discrecio entès, per esser obedient a Deu. On en aquesta ley, fill, foren los patriarques els prophetes del temps de Adam entrò a Moyse.

2. Aytal ley es significada al humanal enteniment per les obres que fan los elements, les plantes, les besties, les aus, los homens e totes altres creatures; car en tot so que fan segon cors natural, es donada significansa com deja hom usar de rahó e con sia obedient a Deu e com fassa so per que venga a la fi per que es creat.

3. Amable fill, ley natural es honrar son senyor, son mayor, son benfactor, e amar son proysme; e ley natural es que hom vulla assò per son proysme que hom vol per sí metex, e ahirar en son proysme so que hom ahira en sí metex; e ley natural es esser amador de be e esquivar mal.

4. Naturalment en sa generacio e en la corrupcio quels elements fan, son los uns elements obedients als altres; e les plantes els arbres, segons lo temps en que son, porten fulles e flors e fruyts, e les unes besties fan reverencia a les altres. On tot assò es, fill, significansa que hom segons cors de natura deu esser obedient a Deu e a son senyor terrenal, e tot hom deu seguir la natura de son enteniment. On, en aquesta ley foren los philosofs qui compilaren la sciencia de Filosofia.

5. Ley natural es aytant a dir com natural ordinacio. On, con Deus aya creat tot quant es, a demostrar sa gran vertut e son gran poder e a esser amat e conegut e servit e obeit per home, per assò ordonadament segons cors natural totes creatures signifiquen e demostren Deu a la humanal intelligencia; mas tots los homens peccadors sixen del orde de ley natural e son amadors de les vanitats daquest mon, e per assò no reeben la significansa que les creatures donen de nostro senyor Deu, e per assò son desobedients a Deu e a natura.

6. Natural cosa es que hom ab los ulls corporals vege lo cel e les esteles, la mar e les terres e les altres coses, e ab les oreyes oya les veus els sons, e ab lo nas odor les odors,

e axí dels altres senys corporals: e natural cosa es que la anima ab la imagenativa prenga tot so que prenen los seyns corporals e que ho do al humanal enteniment, en la potencia qui es en lo front el còs, e que lenteniment se leu a ensús sobre la phantasía, a entendre so que li es offert, de la noblea e la granea de Deu, e que la volentat am e obeesca a Deu.

Cap. 69. De Ley vella.

Ley vella es estabiliment escrit, manat e donat per Deu a Moysen. On, tant covinent cosa e tant raonable es, fill, obeyr als manaments de Deu, que no tant solament hi hac mester ley natural, ans covenc que nostre Senyor Deus parlás ab Moyse e que li donás ley escrita, per so que lonrament fos pus fort e que hom fos pus obligat e encarregat al manament de Deu.

2. Moyse fo profeta, qui es aytant a dir com hom spiritat e illuminat desperit de Deu; per la qual spiracio e illuminacio hac conexensa de les coses presents e passades e esdevenidores sobre la apreensibilitat del humanal

enteniment. On a aquest home doná Deus ley, a mont Sinay, en la qual son escrits los .x. manaments, segons que ya avem recomtat.

3. Sapies, fill, que Moyse fo jueu e fo senyor e regedor del poble de Israel, qui eren jueus; e tant fo Moyse home de santa vida, que nostro Senyor Deus se demostrá a ell e parlá ab ell, e reveláli en qual manera avía creat lo mon e con avía Adam e Eva meses en paradís terrenal, e con Adam fo desobedient a Deu, e con Noe fo en la arca, e con fo lo delobi: e totes altres coses reveláli Deus a Moyse, segons quens recomta en lo primer libre de la ley vella.

4. En aquell temps trach Moyse per gracía de Deu lo poble de Israel del poder de Farahó e de la terra de Egipte, e manál al desert, on vivien de la gracia de Deu. En aquell poble hac molt sant home qui fo profeta e amich de Deu, e durá aquella ley dentró al aveniment del Fill de Deu nostro Senyor Jhesu Christ, qui doná ley nova a refermar la ley vella; la qual ley nova son los Evangelis que ous cantar en Sancta Esgleya.

5. En la ley vella avia molts destabliments e moltes custumes qui significaven la ley nova; e car los jueus qui ara son, cuyden tenir e

seguir aquells establiments e no entenen so que significuen, per assò son en errors e son contraris a la ley nova.

6. La ley vella fo per so que fos comensament e fonament de la nova, e la ley nova fo per so que fos lo fruyt el compliment de la vella: e assò es, fill, de totes coses, segons ley natural: car so qui es primer, cové esser fondament, e so qui es en aprés, es lo fruyt el compliment.

7. Aquells jueus qui son del temps de Jhesu Christ en sá, cuyden tenir la ley vella, la qual no tenen mas per lo seny de la letra; e son contraris en openio a la significansa que la vella fa de la nova e aquella concordansa qui es enfre endues les leys; e car son en error e car tractaren la passio del Fill de Deu, per assò los ha Deus punits a esser servos de totes gents, e son los pus avilats e los pus volpeys homens qui sien.

8. Nulls homens no son de pus ávols fets quels jueus, ne no han Reys ne princeps los quals han totes gents; e per la servitut en que son, no poden tenir la ley vella nels establiments daquella; e enaxí con en lo comensament Deus los honrá sobre tots los altres pobles, enaxí per la colpa e per la viltat en que

son, mayor que altres pobles, los té pus deshonrats la justicia de Deu.

Cap. 70. De la Ley nova.

Nova ley es de gracia de Deu, fundada sobre ley natural e sobre ley vella escrita; el fondament mayor de la ley nova es l ajustament el ligament del Fill de Deu e de la natura humana, presa de nostra dona Sancta María verge gloriosa.

2. Amable fill, Jhesu Christ nasch en lo mon per donar lig nova, la qual doná sostinent mort e passio per nosaltres peccadors; car en axí con Deus doná la lig vella a Moyse per escriptura, axí Jhesu Christ doná lig per passio e per mort, encarregant son poble quel dega obeir, amar, tembre e servir.

3. Forts son los manaments qui son, fill, donats en la lig vella, car Deus los ha manats; mas per so car en la lig nova Jhesu Christ qui es Deu e home ha tant encarregat son poble a ell a servir que nes volgut murir, per assò son pus colpables aquells qui trenquen los establiments de la lig nova, que aquells quils

trencaven en la lig vella, ans que fos la lig nova.

4. Fill, la lig nova está en los .vij. sagraments de Sancta Esgleya, los quals tavem ja recomtats e los quals son ordonats en Sancta Esgleya per la vertut que nostro Senyor Jhesu Christ doná a Sent Pere apòstol.

5. Sent Matheu e Sent Johan apòstols e Sent March e Sent Luch qui foren dexebles de Jhesu Christ, son .iiij. evangelistes qui han escrita la ley nova, so son los .iiij. evangelis que ous, fill, legir en Sancta Esgleya.

6. En aquells .iiij. evangelistes son escrites les paraules que nostro Senyor Jhesu Christ dix con era en est mon: en aquell libre son les obres els miracles que Jhesu Christ feya e les benuyranses que prometía; els manaments que feya als seus dexebles y son escrits; e la doctrina que ls doná pots atrobar en aquell libre.

7. ¿Saps, fill, per que la lig nova es compliment de la vella lig? per so car més de fe pots aver en creure la lig nova, per rahó de la Trinitat e de la encarnacio que sy especifica pus fortment, que en creure la lig vella: e si entens la lig nova e la lig vella, mayor enteniment aurás en entendre la lig nova que la

lig vella. On, con per mayor fe ages mayor mèrit e per mayor entelligencia pusques aver mayor caritat, per assò la lig nova sobrepuja la vella.

8. Guardat, fill, con jurerás los .iiij. evangelis que not perjurs a scient; car si ho fas, tots benifets qui son estats promeses per la lig nova renuncias, e a tots los establiments e als manaments de la lig nova est desobedient, per la qual desobediencia serás desagradable a Deu.

Cap. 71. De Mafumet.

Mafumet fo un home galiador qui feu un libre apellat Alcorá, lo qual dix Mafumet que fo lig donada de Deu al poble dels sarrayns, dels quals sarrayns fo Mafumet comensament.

2. Mafumet fo duna vila apellada Tripe, qui es a .x. jornades de Meca; a la qual Meca fan los sarrayns en axi reverencia com los crestians fan al Sant Sepulcre de Jerusalem.

3. Tripe e Meca e tota aquella provincia era, fill, plena de gents qui creien en ydoles e qui adoraven lo sol e la luna e les besties e les

aus, e no avien conexensa de Deu ne no avien Rey, e eren gents de poca discrecio e ab poch denteniment.

4. En aquell temps sesdevench que Mafumet era mercader e anava ab mercadería en Jerusalem: e en la carrera prés de Jerusalem estava un fals crestiá qui avía nom Micolau, e era resclús e sabía molt de la lig vella e de la nova; e aquí adoctriná Mafumet con se levás Rey e senyor de la vila de Tripe.

5. Sapies, fill, que la doctrina quel fals resclús mostrá a Mafumet fou moltes auctoritats de la lig vella e de la nova, per loguer quen hac; e Mafumet anassen en un pug prop Tripe e estechi .xl. jorns, a significansa de la corentena que Jhesu Christ fou al desert e que Moyse fou en lo mont de Sinay.

6. Con Mafumet devallá del mont, adoncs sen aná en la vila de Tripe, e fenyés propheta, e dix que Deus lo trametía al poble daquella ciutat, e promés los que en parays aurien paría de fembres e menjarien mantega e mel, e bourien vi e aygua e let, e que aurien bells palaus daur e dargent e de peres precioses, e que aurien aytals vestiments com se volrien; e moltes daltres benananses los promés, per so quel creeguessen; e gitaves en terra e tor-

sía ses mans e los ulls quax endemoniat, e puys deya que Sent Gabriel li venía, qui li aportava paraules de Deu, les quals son en lo libre qui es apellat Alcorá, e que per la gran sentetat de Sent Gabriel e de les paraules nos podía sostenir, e per assò gitaves en terra, e era custuma que hom lo cubría, e con avía estat axí una hora, ell se levava e deya so que avía pensat.

7. Les gents, qui eren pegues e que no avíen creensa que aprés la mort fossen res, aquells qui oíen so que Mafumet los prometía de paraules, que ressucitaríen, avíen pler de so que Mafumet los deya, e convertiense les gents totes a ell; e les gents de Meca nos volgren convertir a la secta de Mafumet trò hi aná ab grans gents, e pres Meca per forsa, e tot hom qui nos faés sarrayn, avía a morir; e axí Mafumet fo senyor daquella terra.

8. Mafumet fo home molt lutxuriós e hac .viij. mullers, e hac paría ab moltes daltres fembres, e doná la secta molt ampla; e per la amplea que doná a les gents, agren creensa en ell e en ses paraules, e aprés sa mort seguiren sa secta.

9. Refredá devocio e caritat en lo poble dels crestians qui eren en la terra doltramar; e

un sarrayn qui avía nom Abubecre succesor de Mafumet, qui feu escriure lAlcorá en belles paraules dictades a .vij. trobadors, vench en la terra de Egipte e de Jerusalem e conqués tota aquella terra: e puys daltres reys sarrayns conqueriren Barbaria e Espanya qui era de crestians.

10. Tant son vils e sutzes cells fets que feu Mafumet, e tant se descovénen ses paraules e sos fets a sentetat de vida e de propheta, que mayorment aquells sarrayns qui saben molt e han soptil engin e qui han elevat enteniment, no creen que Mafumet sia propheta; e per assò han fet establiment los sarrayns que null hom no gos mostrar logica ne natures enfre ells, per so que no agen subtil enteniment, per lo qual sien en openio que Mafumet no sia propheta.

11. Amable fill, aytals sarrayns qui han soptil enteniment e qui no creen que Mafumet sia propheta, serien leygers a convertir a la fe catholica, si era qui la fe los mostrás els preycás, e qui amás tant la honor de Jhesu Christ e qui membrás tant la passio sua, que no duptás a sostenir los trebays que hom ha per apendre lur lenguatge, ne temés lo perill de la mort; e per lo convertiment que hom faria en

aquells per vertut de martiri, e car ells son ja en openio que Mafumet no es missatge de Deu, los altres sarrayns convertir sien, si veyen que los mayors savis lurs se faessen crestians.

12. Sapies, fill, que los Apòstols convertiren tot lo mon ab preycacio e ab escampament de lagremes e de sanch e ab molts trebays e ab greus morts; e la terra que ls sarrayns ténen, ells la convertiren; e per assò Jhesu Christ dona per la creu significansa, e estenent sos brassos, que venguen los benuyrats savis qui son en lo poble dels crestians, remembrar la sua santa passio, e que abrassará aquells, si ells preyquen als sarrayns e als infeels.

13. Amable fill, si al Deu de gloria playa e a aquells qui n son ten be logats e tant honrats e encarregats, rahó e hora seria que retornás la frevor e la devocio qui esser solia en convertir e endressar los errats, per so que no fossen infernats e que aguessen gloria e que en ells fos amat e conegut e servit e obeit Deus.

Digitized by Google

Cap. 72. De Gentils.

Gentils son gents sens lig e qui no han conexensa de Deu: on, per la ignoransa que han de Deu, e car segons cors de natura tot hom deu aver conexensa de son creador, per assò los gentils, jatsia que no coneguen Deu, al menys fan alcuna honor a alcunes creatures, a significansa que alcuna cosa sia pus noble que ells.

2. Amable fill, per la ignorancia quels gentils han de Deu, son en diverses errors e openions e per assò son diverses pobles: los uns adoren ydoles e los altres adoren lo sol e la luna e les esteles, e los altres adoren les besties e les aus, e los altres adoren los elements, e quescuns han diverses maneres dels altres en so que creen.

3. Mogels, tartres, bulgras, ongres dUngria la menor, comans, nestorins, rosogs, genovins e molts daltres son gentils, e son homens qui no han lig; e enaxí com flom daygua qui per custuma va enjús e no fa mas decórrer en la mar, enaxí tots aquells decorren e no cessen de perdre Deu e de anar en foch perdurable;

e apenes es negú qui sia lur procurador ne quils ajut a demostrar via perdurable.

4. Grecs son crestians; mas pequen contra la sancta Trinitat de nostro Senyor, en so que dien quel Sant Esperit no ix mas del Pare tant solament. On, aquests han moltes de bones custumes, e per so con son ten prop a la fe catholica, serien leugers a enduir a la Esgleya romana, si era qui apresés lur lenguatge e lur letra e que agués tanta de devocio que no duptás a pendre mort per honrar Deu, e que anás preycar enfre ells la excellent vertut quel Fill divinal ha, en donar processio al Sant Sperit.

5. ¡Ah, fill! ¿e per que son duptats trebays ne per que son temudes morts per honrar lo Sant Esperit en aquells quil desonren, en quant menyspreen la excellent vertut qui es en ell, per so car ix del Fill de Deu, ne per donar ten gran honor a Deu lo Pare qui engenra ten gloriós Fill, del qual ix ten gloriosa persona com es lo Sant Sperit? ¿Per que son duptades riquees a jaquir, ne benuyranses ne muller ne fills ne encare regnats?

6. Con lo Sant Spirit isque del Fill de Deu, qui per salvar nos sencarná e muri en la creu en quant la humana natura, ¿qui dupta a murir

per honrar lo Fill de Deu en preycar als grecs que lo Sant Esperit qui es ten noble ix d ell? e qui aytal mort dupta a pendre ¿on es lo grat que ha al Fill de Deu?

7. Sant Esperit es Deu qui espira los benuyrats a gloria qui no ha fi. On, qui aytal Deu sabia honrar segons que damunt es dit, en los locs e en les terres e en les cogitacions on es deshonrat, pensa, fill, con gran seria la benuyransa a la qual seria espirat per lo Sant Esperit.

Digitized by Google

¶ De les .vij. Arts.

Cap. 73. De Gramatica, Logica, Retorica.

Art es ordonament e establiment de conèxer la fi daquella cosa de la qual hom vol aver conexensa. Gramatica es dretament parlar e escriure, e per assò es eleta a esser cumú lenguatge a les gents qui per lunyetat de terres e de participacio son desvariables en lur lenguatge.

2. Fill, si vols apendre gramatica, .iij. coses te covénen a saber: costruccio, declinacio e vocables. On, aquestes .iij. coses aprin en aquest libre, lo qual sia trelladat en lati; car per so car lo saps en romans, sabrás ans fer la costruccio en est libre que en altre; e car aquest libre tracta de moltes coses diverses, apendrás molts vocables a declinar e a saber.

3. Con aurás apresa gramatica en est libre, enaprés aprinla en lo *Libre de Definicions e de Questions,* per so que anans ages les altres sciencies. Si en nulla art ne sciencia vols en-

trar, primerament te cové a passar per esta art de gramatica, qui es portal per lo qual hom ha a passar, a saber les altres sciencies.

4. Logica es demostracio de veres coses e de falses, per la qual hom sap parlar dretament e sufismadament: e logica es art per la qual sasubtila e sexalsa lumanal enteniment.

5. Amable fill, per logica sabrás conexer los genres, les especies, les differencies e los accidents qui son apellats los .v. universals; e per aquesta conexensa sabrás devallar de les coses generals a les especials, e de les especials sabrás pujar ton enteniment a les coses generals.

6. Per logica sabrás comensar e sostenir e concloir so que dirás, e per logica te guardarás que hom not pusca decebre per sufismades paraules, e per logica serás suptil en totes les altres sciencies.

7. Totes quantes coses son creades van, fill, per .x. coses, so es a saber, substancia, quantitat, relacio, calitat, accio, passio, situs, habitus, tempus, locus: e daquestes .x. coses son los .x. predicaments, dels quals aurás conexensa per logica; per la qual conexensa sabrás aver sciencia, si ab los .x. predicaments sabs concordar e compondre los .v. univer-

sals damuntdits; car per la composicio de la una diccio ab altra, aurás la significacio que demanes.

8. Enans que aprenes logica en latí, la apren en romans, ab les rimes qui son aprés aquest libre: ¿e sabs per que? per so car anans la sabrás en latí e mils la entendrás.

9. Retorica es parlar bellament e ordonadament, per la qual son agradablement ordonades paraules e per la qual hom es exoit moltes de vegades.

10. Retorica mostra con hom dega parlar ne quals paraules dega dir primeres ne quals en la fi e en lo mig: e per retorica les paraules qui son longues semblen breus.

11. Si tu, fill, vols parlar per retorica, dona bells eximplis de belles coses al comensament de tes paraules; e la mellor materia de tes paraules sia à la fi, per so que leys atalentament de oir en lo coratge d aquells qui t oirán.

12. Temps, loch, veritat, estament, quantitat de temps covinent, necessitat e les altres coses semblants a aquestes, se covénen ab retorica. On si tu, fill, vols parlar per retorica, totes estes coses demuntdites cové que cóncords ab tes paraules, per tal que sies agradable a les gents e a Deu.

Cap. 74. De Geometría, Arismetica, Musica, Estronomía.

Geometría es doctrina de formes immovables montiplicades en nombre en humana pensa. On si tu, fill, ab lo quadrangle qui es en lestrolabi fas una mesura en lalta paret, de tos ulls trò als teus peus, el peu de la paret en que sies lunyes aytant com ha de tos peus a tos ulls, adoncs has la primera mesura de geometría.

2. En aprés cové que fasses una altra mesura sobre la primera, e veges en qual loch del quadrangle vendrá la dressera: en aprés lunyet de la torra .ij. tants, e veges on te vendrá la linya del quadrangle, e fé una altra mesura: enaxí tu porás doblar tes mesures; e sia lespay qui es enfre tu e la torra pla, enaxí que los teus peus sien eguals al peu de la torra en dressera.

3. Per esta art ha hom conexensa de laltea e de la lunyaria dels alts munts; e per les mesures que la humana pensa pot muntiplicar imaginalment, ha hom conexensa de la granea de Deu qui es mayor que tot lo mon.

4. Arismetica es, fill, montiplicar sumes en suma, e molts en suma, e diverses un en molts. En aquesta art es que hom muntiplic un nombre par ab altre, e un senar ab altre, per so que sia par; car lo nombre qui es par se pot mils muntiplicar quel senar.

5. Aquesta art es per so que hom sapia mils retenir lo nombre en la memoria e en la vista corporal; car natura es de la memoria que anans oblida moltes coses que una, e per assó son fetes les sumes, so es a saber: .x. .xx. xxx. C. M. MM. C.Mª.; e con aquestes sumes no poden bastar a esser escrites, giret a les xifres e a les figures del algurisme e de la alba, qui pus leugerament son vistes e enteses.

6. Musica es art per la qual avem doctrina en cantar e a tocar esturments dretament e tost e espau, alsant e baxant e egualant los punts e les veus, en tal manera que sien concordants veus e sons. On aquesta art es, fill, atrobada per so que cantant e ab esturments hom sia loador de Deu; e aquesta art tenen los clergues qui canten en lesgleya per loar Deu; e contra los comensaments desta art son los juglars qui canten e sonen esturments denant los princeps per la vanitat mundana.

7. Estrolomia es demostrativa sciencia per

la qual hom ha conexensa que los corses celestials han senyoría e operacio sobre los corsos terrenals, a demostrar que la vertut qui es en los corses celestials vé de Deu, qui es sobirá als cels e a tot quant es.

8. Sapies, fill, que aquesta es sciencia qui corre per les proprietats dels .xij. signes e de les .vij. planetes, segons ques concorden es contrasten en calor, sequetat, fredor e humiditat: car segons assò, han operacio en los corsos terrenals. Mas car Deus, qui es subirá sobre tota creatura e vertut, apodera tots poders, veda moltes vegades als corsos celestials que no obren en los terrenals segons lur vertut; e per assò defall aquesta sciencia e nos seguex so en obra quis deuría seguir segons demostracio de art.

9. Amable fill, not consell que aprenes esta art, car de gran maltret es, e leu se pot errar; e perillosa es, per so car los homens quen saben mayorment nusen mal, e per lo poder dels corses celestials menys conexen e menyspreen lo poder e la bonea de Deu: ne not consell, fill, que aprenes geometría ne arismetica, car arts son qui requeren tota la humana pensa, per la qual no pot hom ten be amar ne contemplar Deu.

Cap. 75. De la sciencia de Teología.

Teología es sciencia en parlar de Deu. On aquesta sciencia de Theología sapies, fill, que es pus noble sciencia que totes les altres; e car aquesta sciencia mayorment sia conservada e amada per los homens religiosos, per assò son tant honrables.

2. Aquesta sciencia es, fill, en .iij. maneres: la primera es con hom ha conexensa de Deu; la segona es con hom ha conexensa de les obres de Deu; la tersa es con hom ha conexensa dassò que pusca amar a Deu e fugir als trebays infinits.

3. Amable fill, los clergues son establits en lo mon per so que aprenen Theología e que la mostren als homens, per tal que sien amadós de Deu e ques sapien guardar de peccat. On, per assò los clergues qui amen més altra sciencia que Theología, no seguexen los comensaments per los quals son clergues.

4. Teología en quant es fundada per fe, está en les paraules dels sants homens qui han escrites e dites paraules de Deu e de les

sues obres: les quals paraules hom deu creure, per tal que aya en memoria e en amor Deu e ses obres.

5. Per so car Deus ha donada natura e proprietats a les creatures qui son, que naturalment lo signifiquen el demostren al humanal enteniment, per assò Teologia se cové a la Philosofia, qui es sciencia natural qui per necessaries rahons demostra Deu e ses obres, per tal que si hom vol exalsar son enteniment a Deu per Philosofia, que ho pusca fer.

6. Fe e rahó se covénen en la sciencia de Teologia, per so que si fe defall, que hom sajut ab rahons necessaries; e si rahó defall al humanal enteniment, que hom sajut ab fe, creent so de Deu que lenteniment no pot entendre.

7. Aristotil e Plato e los altres filosofs qui volien aver conexensa de Deu sens fe no pogren, fill, pujar tant alt lur enteniment que poguessen aver declaradament conexensa de Deu ne de ses obres ne de so per que hom va a Deu; e assò fo per so car no volien creure ne aver fe en aquelles coses per les quals lumanal enteniment per lum de fe sexalsa a entendre a Deu.

Cap. 76. De la sciencia de Dret.

Dret es departit en dues parts, so es a saber, dret canonich e dret civil; e per assò dret canonich es dret divinal, e dret civil es dret terrenal: e dret de custuma es, qui pertany a la usansa dels prínceps, per so que mantenguen justicia.

2. Enaxí com als clergues es donat dret canonich per so que pusquen la regla seguir per la qual son en uffici de clerecía, enaxí als prínceps es donat dret civil per so que seguesquen la regla per la qual son establits e exalsats sobre los altres homens.

3. Sapies, fill, que una altra manera hi ha de dret, lo qual es atrobat per cessar mayor mal; però aquest dret aytal nos covè ab lo dret divinal, per so car contè en sí algun falliment: on aquest dret es contrari enfre la teorica e la practica, e assò es per la malicia de les gents a sobrar al mayor mal e per consentir al menor mal: on, per aquest dret es hom escusat al senyor terrenal, e no es desencolpat al Senyor celestial.

Digitized by Google

4. Quarta manera de dret es en lo dret canonic, lo qual se descové en la teorica e en la practica; car alcuna cosa es dret en la teorica, e son contrari es dret en la practica: e per assò los clergues jutgen una cosa segons la teorica e altra segons practica.

5. Amable fill, si vols apendre dret, les .iiij. maneres demunt dites te cové a apendre, si be vols usar en estament seglar; car lo dret terrenal te cové concordar ab lo dret celestial; e segons que lo dret ha diversificament en sí metex, te covendrá a jutjar.

6. Dret canonic está, fill, en decret e en decretals, qui son dits de sants e regla e ordonament de Santa Esgleya e de sos sagraments; e dret civil está en senyor natural e en ley e en custumes: per les quals custumes no t cal apendre de dret, con sia cosa que no sien obligats a dret.

7. Not do de consell, fill, que aprenes dret civil, car pocs son aquells que be n vege usar; e per assò es perill apendre tal sciencia, on quax tots aquells qui la aprenen n usen mal: en per so not desconsey quen aprenes, car gran mercé n aurás, si ben vols usar.

8. Si tu, fill, aprens dret per so que fasses tort, tu ames tort e vols saber dret; e si ab lo

patrimoni de Sancta Esgleya aprens dret civil, en fas tort al dret canonic; e si tu aprens dret per mantenir los pobres qui no han que donen als avocats, meravellosament serás agradable a les gents e a Deu.

Cap. 77. De la sciencia de Natures.

Natura es comensament dalcuna cosa e es occassio de esser cosa natural: e per assò sapies, fill, que los comensaments de natura son cinch: lo primer es la ordial materia; lo segon es los quatre elements simples, e aquest se departex en tres parts, les quals tu no est de edat que entendre ho poguesses: ters comensament es los quatre elements composts sensibles: quart es en los corsos engenrats per natura, los quals son en tres genres, vegetables, animals e metals: cinquè es en les coses corrumpudes innaturals, axí com pudridura, fems, suor, rovell, mort e les altres semblants a aquestes.

2. Amable fill, lo primer comensament es la primera materia, a la qual se covè mills lo nom de natura, per so car es pus general que

negun dels altres comensaments; e a los altres comensaments se cové, segons esguardament de especialitat, mils nom natural quel primer comensament.

3. La primera materia hom, fill, no pot veer ne tocar ne sentir, ¿e sabs per que? per so car es corporalitat natural confusa e mesclada, sens que no es cors avent forma; e en ella son colocats tots los corsos corporals elementats avent forma.

4. Enaxí com la anima el cors del home mort son de natura humana, sens que no son home, enaxí la primera materia es de natura corporal, sens que no es cors.

5. Primera materia ha apetit a conservar los genres e les species e los individuus, e natura hal desig con sos particulars agen les proprietats que lur covénen: e per assò lo segon comensament componse en ella, so es a saber, que lo foch e laer e la terra se componen, e laygua e laer e la terra se componen: e daquestes .ij. composicions componense tots ensems en lo ters comensament, en lo qual sengenra lo quart.

6. Enaxí com la primera materia es invisible, per so car es lo comensament primer el segon invisible, enaxí la segona materia es

sensible, per so car es del ters e del quart e quint comensament, qui son sensibles; e enaxí com la primera materia es en potencia en general a totes formes, enaxí la segona es en especial potencia a totes formes naturals sensibles, segons diversitat de genres e d especies.

7. Sapies, fill, que per la contrarietat que ls quatre elements fan en lo quart comensament, es lo quint comensament en lo qual se corromp natura; e per assò, so qui es en lo quint comensament es fora natura: mas car lo primer comensament desige conservacio de sos genres e de ses especies e de sos individuus, per assò torna en sí metex so qui es en lo quint comensament; e con lo primer comensament ho ha resebut e cada element es tornat a son simple, adoncs lo primer comensament per manera de generacio ho dona al segon, e lo segon al ters, e lo ters al quart, e lo quart ho gita de sí per manera de corrupcio. E axí lo moviment en cors natural es roda qui no cessa per manera de generacio e corrupcio; lo qual moviment es en la segona materia, qui es sensible.

8. So per que lo foch e los altres elements se componen en lo quart comensament, es per so car cascú element en quant es simple desige

aver cors per sí metex simple; e car la materia, sens forma e conjunccio qui sia enfre ella e la forma, no pot esser cors, per assò desige forma e conjunccio; e car negun element no la puscha atrobar en lo ters ne en lo quart ne en lo quint comensament, per assò los elements se componen en lo segon comensament sens contrarietat, e puys passen contrariosament en los altres comensaments, segons que damunt es dit.

9. Si los quatre elements avien, fill, en lo segon comensament so a ques mouen ne so que desigen, nos mourien als altres comensaments en los quals se contrariegen; e si violentment e forsada y eren moguts, no sería lur moviment natural.

10. Si laygua es cors simple en sa regio, lo foch qui es sobre laer no pot reebre secor de la terra dejús laygua, la qual aygua es jús laer; ne si del foch simple es feta part simple, qui es cors passant per la regio e la esfera de laygua que sia simple e sia cors continuu, será pus fort la part del foch contra laygua que tota laygua contra la part del foch.

11. ¿Veus tu, fill, les bombulles de laygua qui pugen a ensús? aquelles significuen que los uns elements simples passarán per los al-

tres; car sil foch simple desija a passar per laygua simple, compondrás ab laer quis cové ab laygua, e per lo mijá passará per ella; e assò metex se seguex dels altres elements.

12. Per les rahons damuntdites son, fill, significades diverses openions, si los elements simples sien cors o no sien cors en lo segon comensament; mas certa cosa es que ensems son cors composts en lo ters e en lo quart e el quint comensament, e passen los uns als altres per manera de mijá: car sil foch vol passar per laygua, metrás en lo mig e metrá aprés sí laer quis cové ab aygua, e passará part laygua pendre secor de la terra quis cové al foch e a laygua; e per aquesta manera componense e mesclense los uns ab los altres.

13. Moltes son les raons quet puría dir, fill, de natura; mas car breument te parle e alcuns vocables escurs te a dir que not pusch esplanar, per assó te diré breument la entencio quels philosofs avíen en lurs libres, e puys parlarem dals.

14. En lo libre de *Metafisica* entén lo philosof a manifestar totes les coses qui son comunes a les altres sciencies, e tracta de les primeres coses a quis cové esser, so es, les sustancies spirituals, manifestant lur orde e lur

natura e lur esser; e assò fa per so que pusque venir atrobar primera substancia espiritual e terrenal infinida, complida, qui sia primera causa e fi de totes coses, a la qual e per la qual totes coses sien endressades, e aquest es Deu.

15. En lo libre de *Phisica* entén lo philosof a determenar en general les natures e les proprietats de totes les coses naturals, a donar universal conexensa de totes, e per assò encerca un moviment eternal regular e primer movable e primer movent e mogut, e esser un movedor immovable qui mou tot so qui es movable.

16. En lo libre *del Cel e del Mon,* cerca en general les natures e les proprietats dels cels, e encerca los moviments e enquer dels quatre elements don lo mon qui es dejús la luna es compost; e assò encerca per provar que lo mon es un tan solament.

17. En lo libre *de Generacio e corrupcio* enserca com pusca determenar la natura e les proprietats de les coses qui son engenrables e corrumpables, e enserca com los uns elements son agents e los altres pacients; e per assò entén a manifestar la natura dels elements qui componen los corsos elementats, per la conexensa dada dels corsos composts.

18. En lo libre *Meteororum* parla de les pluges, neus, vents, trons, lamps, e de terratremol, e de les esteles, cometes e dels altres senyals semblants a aquests.

19. En lo libre *de Anima racional* parla de la substancia d anima e de la esperitualitat e incorrupcio, e de sos poders e com endressa lo cors e compren los objects, e parla con es different a les altres animes inracionals; e assò fa per saber la natura de la anima racional.

20. En lo libre *de dormir e vetlar* parla de la natura e de la proprietat per la qual los animals dormen e vetlen.

21. En lo libre *de sintent e sentit* parla per qual manera hom sent ab los cinch senys corporals, ne per qual manera son sensibles les coses corporals als cinch senys corporals.

22. En los libres *dels Animals* parla de les proprietats e dels genres e especies e differencies que han per natura; e assò metex enserca en lo libre *de les Plantes e les erbes*. On tot assò ensercaren, fill, los filosofs, per so que aguessen conexensa de Deu.

Cap. 78. De la sciencia de Medicina.

Medicina es sciencia de conjúnyer so qui es natural a conservar natura e a retornarla en so que esser solía en lo cors animat. On aquesta sciencia ha, fill, .iij. comensaments: lo primer es natural; segon es innatural; ters es contra natura.

2. Lo primer comensament se departex en .vij. parts: elements, compleccions, humors, membres, vertuts, operacions, sperit. Lo segon comensament es departit en .vj. parts: alenar, exercitar, so es trebayar e reposar, menjar e boure, durmir e vetlar, umplir e buidar, so es, que a vegades manuc e beva hom molt, e a vegades poch: la derrera es dels accidents de anima, so es goig e tristicia. Lo ters comensament es departit en .iij. parts: malautia, occasio de malautia e accident.

3. Cascuna destes parts damunt dites se departex en moltes parts, e de totes ensemps es composta la sciencia de medicina. E car nos, fill, volem breument manifestar esta sciencia, per assò deim alcunes coses dels primers comensaments, al pus breu que podem.

4. Sapies, fill, quel cors humanal es compost dels quatre elements; e segons que es fet atemprament de lurs proprietats, es lo cors sà, e per destrempament es malaut: e per assò los metges artificialment vivifiquen los uns elements e mortifiquen los altres, per tal que sia feta en ells atrempada vertut per la qual age hom sanitat.

5. Les compleccions son quatre, so es a saber, colera, sanch, fleuma, malenconia. La colera es del foch, la sanch del aer, la fleuma de laygua, la malenconia es de la terra. La colera es calda per lo foch e es seca per la terra; la sanch es humida per laer e es calda per lo foch; la fleuma es freda per laygua e es humida per laer; la malenconia es seca per la terra e es freda per laygua: on, con aquestes compleccions son desordonades, adoncs los metges obren con les pusquen ordonar: on, per lo desordonament daquelles es hom malaut.

6. Fill, en quescun home son les quatre compleccions damunt dites; mas cascun hom es jutjat a una compleccio més que altra; e per assò los uns homens son colèrics e los altres son sanguinis e los altres fleumàtics e los altres malencòlics.

7. En .ij. maneres es feta concordansa

Digitized by Google

d estes .iiij. compleccions: la primera es con la compleccio de la qual es hom pus fortment que de laltra, es conservada e fortificada, per so que tenga ordonades dejús sí, per sa vertut, les altres compleccions qui la servexen. La segona manera es con la compleccio qui senyoreja ten fortment que destruu les altres, es aminvada e mortificada per sos contraris; e per assò fan, fill, los metges .ij. cures: la una con curen e sanen la malautia per semblants coses en natura; laltra es con curen per coses contraries.

8. Con cura se fa per semblants coses, adoncs cové que los graus menors sien semblants a la compleccio qui es massa forts en sa vertut, e en sos graus mayors li sien contraris; e con la cura se fa per contraries, adoncs cové que los graus menors sien primer contra los .ij. graus majors: e aquesta cura fan, fill, los metges ab les erbes e ab les sements, e ordonen los .iiij. graus qui son en les coses medicinals.

9. Amable fill, .ij. son los mesclaments: la un es de les .iiij. humors, lo qual es fet en lo cors humanal; laltre es de les coses qui son fora del cors mesclades; e los metges mesclen aquelles per tal ques mesclen en lo cors

per vivificar la compleccio qui ha mester ajuda, per bevenda o per enguent o empastre o letouari, e per mortificar aquella qui es massa en sa forsa.

10. Membres son los locs del cors per los quals son mesclades les humors: on cascú membre, segons que es divers del altre, ha mester diversa cura; e per assò cové quels metges agen conexensa de la differencia e de les calitats dels membres, per so que en cascú sapien obrar segons que s cové.

11. Vertut es, fill, per totes les altres parts, e quescuna part ajustantse ab altra ha vertut operativa per los mesclaments, per lesperit e per les operacions; e per assò les vertuts de les erbes se mesclen les unes ab les altres, e romanen les substancies destinctes les unes de les altres.

12. Operacions naturals son so que cada element obra per sa natura e per la natura del altre ab lo qual es compost e mesclat; e per assò los metges seguexen artificialment la obra natural axí com poden: e aytant com la obra de alcuns metges es mils semblant a la obra natural que la obra dels altres, son los uns metges mellors quels altres.

13. Lesperit vidal es, fill, lo mijá per lo

qual la potencia vegetable e la sensitiva e resonal sajusten, e la anima conserva la natura ab sos poders, e rebent la vegetable la vertut de les coses elementades: on, per assò los metges ordonen lo cors ab medicines, per tal quel esperit sia ordonat per tots los membres, los quals sien ordonat esturment a lesperit, qui es conjunccio del cors e de la anima.

14. Sens alenar nos porien atrempar ne mesclar les compleccions, car en continent destrueria luna laltra; mas per alèn que gita en vapor defora lo cors so qui es massa calt o fret o omit o sec, e tira e aporta defora e met en lo cors so qui es mester als mesclaments de les .iiij. calitats, per assò se cové alenar a la conservacio natural; e per assò los metges donen odors e aer covinent als malautes, e esquiven loch on sia aer corrumput.

15. Exercitura es, fill, occasio de sanitat, car si trebayes en dejun, la calor natural fortificará la digistio e muntiplicará en los membres, e consumará alcuna mala humor engenrada per indigistio, la qual porgará per suor e per vapor.

16. Sens menjar e sens boure no puria esser sostentat cors humanal, car per lo menjar es conservada la grossa materia e per bou-

re la suptil; e per menjar e boure coses fredes e humides es fortificada la grossa materia, e per menjar e boure coses caldes e seques es fortificada la materia subtil.

17. Si tu, fill, est malaut e has conexensa de la tua malautía si es de fredor o de calor o sequetat o humiditat, sapies menjar e boure segons que damunt es significat, muntiplicant o minvant segons ques cové ton menjar o boure, per conservar la materia ques cové a sanitat, e per mortificar la materia per la qual hom es malaut.

18. Poc menjar e boure engenra subtil enteniment e suptil materia, e dona gran espay al esperit vidal e al alé quis refreda de la calor; el contrari massa menjar e boure fa grossa materia, ¿e saps per que? per so car la calor natural no pot coure la vianda que lesperit vidal ha mester per los membres, per tal que en ells sia la vertut e la operacio qui si cové, sens lo qual lesperit vidal no pot esser en sos membres e en sa vertut ne en sa forsa.

19. Vetlar e dormir se cové a home, ¿e saps per que? per so que per lo dormir sia lom reposable e per lo vetlar sia trebayat; car per lo dormir recobra lesperit la calor natural con lo cors reposa, e per lo vetlar trebayen

los homens en obrar so que los poders de la anima manen, e la calor natural nes multiplicada e conservada per lo moviment del cors escalfat per son moviment.

20. Massa dormir destruu lesperit, en quant priva dell la calor natural, la qual li cové per trebay e per moviment; e massa trebay e massa vetlar destruu la calor natural, per so car tol la humiditat e la calor que lesperit ha mester per vapor.

21. Per menjar e per boure complex hom los budells, e fortifica hom la operacio natural qui perex minvant la calor natural fortificada per repleccio; e per buydar se fa la dispulsiva, e la calor natural per poc menjar e boure consuma alguna superfluitat innatural.

22. Per los accidents danima es vivificat, fill, lo cors, con hom ha goig e pagament e plaer; e per tristicia danima e per massa considerar e sospita e pavor e gelosia e ira e les altres coses semblants a aquestes, es mortificada natura en cors humanal.

23. Amable fill, lo metge ha entencio de curar lo malaut, e per los accidents quis demostren per la malautia enserca la occasio: e con ha conexensa de la occasio, adoncs per contraria occasio cura la malautia.

24. Los accidents que signifiquen la occasio de la malautía son, fill, febres diverses, urines e polsos e calors e desigs de viandes e les altres coses semblants a aquestes; e la cura se fa, fill, per la vertut e per los graus qui son en les erbes e en les coses de simple medicina, de les quals hom fa bevendes e exerops, letouaris, enguents, empastres, vomits e les altres coses semblants a aquestes.

25. Sancnies, dietes, vomits, banys e moltes daltres coses son, fill, contra la occasio de la malautía: les quals son pus segures que les receptes nels letouaris nels axerops ne les altres coses compostes de les simples medicines.

26. Fill, si est malaut, not comans a metge qui age openio que calor ne secor pusquen esser en un grau metex en les coses medicinals; car si la calor es en lo quart grau, la secor cové esser en lo ters; e si es la calor en lo ters, cové esser la secor el segon; e si la calor es en lo segon grau, la secor cové esser en lo primer: e assò es per so car lo foch es calt per sí metex e es sech per la terra.

27. E assò metex se seguex, fill, del aer e del foch, com laer es humit per sí e es calt per lo foch, e laygua es freda per sí e es humida per laer, e la terra es seca per sí e es

freda per laygua. On, metge qui age ignorancia dels graus damunt dits e qui age major volentat al loguer que a conèxer la occasio de la malautía, no es contra la malautía ne nos concorda ab la volentat de Deu.

Cap. 79. De les Arts mecaniques.

Art mecanica es sciencia lucrativa manual per donar sustentacio a vida corporal. En aquesta sciencia son, fill, los maestrals, so es a saber, lauradors, ferrés, fusters, sabatés, drapés, mercaders e els altres officis semblants a aquests.

2. Amable fill, en aquesta sciencia treballen los homens corporalment con pusquen viure, e los uns mesters ajuden als altres, e sens aquests ufficis lo mon no seria ordonat, ne burgueses, cavallers, prínceps, prelats no purien viure sens los homens qui han los mesters damunt dits.

3. En qualque terra on sía pot viure maestral; e per assò los sarrains han molt bona manera en assò que tothom per richom que sia, per tot assò nos lexa de mostrar a son fill

alcun mester; per so que si li fallía la riquea, que pogués viure per son mester.

4. Molt fill de rich hom mor de fam en terra estranya, per so car no ha mester; e molt hom lexa rich son fill, qui vé a pobrea e a mort per so car guasta la riquea e no ha mester ab lo qual pusque viure.

5. Molt hom vulría saber alcun mester on pogués viure con ha guastat lo séu: e molt hom sería savi si avía de que; e molt hom viuría de son mester si sabía procurar; e tal hom mostra a son fill a despendre, qui li valría més que li mostrás alcun mester.

6. Pus segura riquea es enrequir son fill per alcun mester, que jaquirli possessions: car tota altra riquea desempara hom, de mester en fora. On per assò, fill, yo t consell que tu aprengues alcun mester, per lo qual poguesses viure, si mester era.

7. No es null mester qui bo no sia; mas en axí con tot hom pot pendre qual nom o qual senyal se vol, en axí tot hom ha eleccio de pendre bon mester: e per assò consell te, fill, que bon mester eleges.

8. Quax tots los homens qui son en los mesters damunt dits desigen esser en estament de burguès, e vulríen que lurs fills fossen bur-

gueses; e no es en tot lo mon negun uffici ten duptós ne qui ten poch dur.

9. Burguès diriva dels mesters damunt dits; car en primer será estat son linatge en alcun mester e aurá goanyat tant, que son ancessor será burguès, e en lo burguès comenserá a declinar son linatge, per so car burguès despen e no guanya, e ha fills, e cascú está ociós e vol esser burguès, e la riquea no pot a tuyt bastar.

10. Enaxí con roda quis mou enviró, se mouen, fill, los homens qui son en los mesters damunt dits. On, aquells qui son en lo pus bax uffici en honrament desigen a pujar cada dia tant, que sien en lo cap de la roda subirana en la qual están los burgueses. E car la roda sa a girar e a enclinar a avall, cové que uffici de burguès caya a avall.

11. Nulls homens no viuen ten poch com burgueses, ¿e saps per que? per so car mengen massa e traen poch de mal: e null hom no fa ten gran affany a sos amics com burguès, e en null home ha tan ahontada pobrea com fa en home burguès.

12. Null hom no ha ten poch mèrit de almoynes ne de ben que fassa com burguès, ¿e saps per que? per so car no trau mal en so que dona: e car hom es fet a trebayar o a trer mal,

qui fa son fill burgués, fa contra so per que es fet, e per assò es més punit aquell uffici que altre per nostro Senyor Deu.

Cap. 80. De Prínceps.

Príncep es home qui ha senyoría per eleccio sobre altres homens, per so que ls tenga en pau per temor de justicia. On, aytals homens qui son obligats a tenir justicia, han en guarda los homens quils son desús en nobilitat: a la qual guarda son pus obligats que altres homens.

2. Sapies, fill, que null home no es ten obligat en son offici com príncep e prelat: car yo o tu o aquell no som obligats mas a un home, qui es nostre Rey: e lo Rey es obligat a mí e a tu e a aquell, so es a saber, a tots los homens qui son en sa senyoría.

3. Aytant con príncep es pus obligat que altre home, aytal offici de príncep es menys desirable; e aytant con príncep ha més coses a respondre que altre home, daytant li deu més esser ajudat que a altre home.

4. Amable fill, enaxí com la anima es en-

dressament del cors, enaxí lo príncep es endressament de son poble; e enaxí com lo departiment que la anima fa del cors es la mort del cors, enaxí malvat príncep es mort e destruccio de son poble.

5. Príncep es un home, tot sol, axí com un altre home; mas Deus la honrat, per so car lo fa senyor de molts homens. On con tu, fill, vous quel príncep es un home axí com un altre, nol menys preus; ans lama, per so car es en semblant natura; e temlo, car es senyor de tu e de tots homens; e honrel, per so car Deus la honrat sobre tu e sobre tants homens mayors que tu.

6. Anima té ordonat lo cors per tots sos membres, ¿e sabs per que? per so que lo cors ab sos membres sajut de sos falliments; e per assò príncep, per so que ajut a son despoderament, deu tenir ordenat son regne ab homens bons qui li ajuden a règer son auberch e son regne.

7. Malauts membres son destruccio del cors; e malvats officials e conseyers son destruccio de la senyoría e de la honor del príncep: e destruccio de senyoría e donrament de príncep es destruccio de príncep e destruccio de terra e de poble.

Digitized by Google

8. Si al cors vé malautía de sos membres, sis fa a princep, de sos malvats conseyers e de sos malvats officials; e si malvat poble fa malvat senyor, bon poble fa bon senyor; car si no ho fehia, seguir sia que mal e mal se convenguessen pus fortment que be ab be.

9. Null home no ha tants ladres ne robadors, traydors, maldeidors, enamichs, enganadors, com princep: on, qui desira esser princep, no tem los perills qui vénen per los homens demunt dits.

10. Sapies, fill, que si tu desames ton senyor per so car fa de tu justicia, doncs desama lo sabater quit ha fetes tes sabates, e desama lo sartre quit ha feta ta gonella; car pus obligat es lo Rey a fer de tu justicia, que lo sabater a fer a tu sabates nel sartre a fer gonella.

11. Deus ha mes senyor terrenal entre sí metex e tu: ¿e sabs per que? per so que amant e honrant e tement ton senyor terrenal, sies amador e honrador de Deu e que temes son poder.

12. Amable fill, si est en gracia de senyor terrenal, per sos sotsmesos serás honrat e temable; e si sens colpa est en sa ira e lames el honres e fas reverencia a sos officials, pus amable e pus agradable ne serás a la justicia de Deu.

Cap. 81. De Clergues.

Clergue es home logat a pregar Deu per lo poble e a mostrar la via perdurable per doctrina de paraules e per eximpli de sancta e honesta vida.

2. En axi com lo comensament de cavalleria fo per mantenir justicia, segons que ja avem parlat en lo *Libre de Orde de Cavalleria,* en axi en lo comensament foren elets homens bons e sants e devots, per tal que pregassen Deu per lo poble e que mostrassen a hom bons nudriments e bones custumes, per tal que hom pogués reebre la gracia de Deu.

3. Donats foren a clergues censals e delmes e promeyes ab que visquessen, per so que per lurs fruyts temporals no fos embargat lo divinal offici; e per assò foren establits clergues per parroquies e per lochs, a cantar misses e ohir confessions e a preicar a les gents qui trebayen en los fruits dels quals viuen los clergues.

4. En axi com als cavallers fo assignat Princep, en axi als clergues fo assignat Prelat, so es a saber, Bisbe e Archabisbe, Cardenals e

Apostoli, e que vivissen dels bens qui sobren als clergues simples, e que tenguessen en orde e en regla los uns e los altres, segons que son en pus alt grau e offici.

5. Atorgada fo als clergues verginitat, per so que no aguessen fills als quals donassen lo tresor de Santa Esgleya; lo qual lur es comanat, per tal que Santa Esgleya ne sia pus misericordiejant als pobres de Christ e quen sia pus forts e més temuda.

6. Tan es alt e excellent en vertut offici de clergue, que vedat fo que príncep terrenal no li fos de sús per senyoría: e per assò han, fill, los clergues senyor qui es príncep celestial, so es, Prelat; e sotsmès fo príncep terrenal a Prelat, a perseguir aquells qui serien condampnats.

7. A significansa de honrar Deu es feta, fill, tan gran honor a clergue: car en aquest mon no son nulls homens tant honrats con los clergues, segons que tu pots veer el sagrament del altar e en les altres coses. On, si tu est obedient e honres los clergues, tu serás honrador de Deu.

8. Enaxí com clergue es lo pus honrat offici qui sia en tot lo mon, enaxí es lo pus perillós qui sia: car nulls homens no prome-

ten pus fortment a contrestar al demoni e a la vanitat daquest mon com fan clergues, ne nulls homens no son ten honrats per Deu com clergues, e clergues prometen més coses a servir Deu que altres homens.

9. Sil honrament e lo mèrit fos mayor en los clergues que en los altres homens e noy fos més de perill, fora contrarietat enfrel mèrit e lonrament e la justicia de Deu: e com assò no sia enaxi, doncs, per la justicia de Deu no son nulls homens tan fortment punits com malvats clergues.

10. Amable fill, si tu est clergue, lo patrimoni que aurás de Sancta Esgleya te covè tenir sospès, que no torn en terra don es exit, per tal que sia sobrepujat a honrar e exalsar Santa Esgleya e la fe catholica, a significansa de honrar e loar e servir Deu.

Cap. 82. De Religio.

Religio es sobirana vertut en home ordonat a regla contemplativa e a renunciament de vida activa. On sapies, fill, quel comensament daquests homens religiosos fo

en los hermitans qui per gran amor e frevor la qual avien a Deu, sen anaven en los deserts e en los boscatges adorar e a contemplar Deu.

2. Vida hermitana era, fill, en lo comensament estar sol en los munts e viure de les erbes e vestir cilici per destrènyer la carn. Mas cresqueren los hermitans e ajustaren se a tenir regla e orde, e elegeren mayor, so es prior e abat, e feeren monestirs en los deserts per fugir al mon e per fer penitencia e per tenir espitalitat.

3. Muntiplicaren, fill, peccats e erros en lo mon, e vengren altres religiosos per preycar e per oyr confessions e per mostrar theologia e per confondre peccats y erros e per pacificar los homens: on, aquests aytals están enfre nos, a curar les nostres enfermetats.

4. Pobrea es eleta en los religiosos per tal que no sien occupats en los bens temporals ne non sia embargat lur uffici ne lur estudi; e elets son humils vestiments e lonchs, a significar humilitat e honestat; e questes son almoynes a significansa de pietat e caritat.

5. Magres viandes, dejunis, afliccions, lagremes, plors e contriccions de cor, oracio, devocio, obediencia, consciencia e les altres coses semblants a aquestes, son, fill, tresaur e

riquees de religiosos. On si tu, fill, ames lorde de religio, ab aytals riquees ti covendrá a entrar e perseverar.

6. Entre Deu e home no ha tan alt grau com es religiós, ¿e sabs per que? car benuyrat religiós gita totes coses de son coratge, per so que noy sia altra cosa mas Deu. On, sil pus noble coratge qui sia es de religiós, lo pus fals coratge qui sia es de fals ypocrita religiós: ¿e sabs per que? per so car es pus contrari a religio que altre home.

7. Si ver religiós es lum e eximpli a les gents, malvat religiós es tenebra de duptansa de fe, e es comensament de erros e infamia de santa vida; e malvat religiós es lo pus menyspreable home qui sia.

8. Tant es amable cosa religio, que desemparats son delits, parents, fills, diners, possessions, volentat e libertat per aver religio; e no ten solament los homens desemparen aquestes coses damunt dites per religio, que les vèrgens e les vidues e les altres fembres qui son en religio se meten en cárcers e en monestirs, dels quals null temps no ixen, per tal que adoren e servesquen Deu.

Cap. 83. De convertir los errats.

Convertir es endressar los errats a via de veritat, per esser participants ab los cathòlics en vida perdurable. On aytal obra, sapies, fill, que ha mester tres coses: poder, saviea e volentat; de les quals tres coses promès .ij. nostre Senyor Deus Jhesu Christ a Sent Pere, con li dix el pregá tres vegades que pasqués les sues ovelles.

2. Si Deus a Sent Pere dix en persona de Santa Esgleya que convertis los errats e no lin donava poder e saviea, Deus auria defalliment en ses paraules: e si Deus constrenyia la volentat al home que ho volgués per forsa, destroyria lo franch arbitre, e per la destruccio del qual seria destruit mèrit e no seria Deus just. On, a conservar franch arbitre e a encarregar Santa Esgleya que endressás los errats, volc lo Fill de Deu pendre mort en carn humana per salvar son poble e per exalsar Santa Esgleya, en la qual Deus ha honrat tant home.

3. Amable fill, poder de convertir los errats está en la volentat de Deu: e car bona cosa es convertir hom errat, segons bonea,

justicia, misericordia, pietat, larguea divina, la volentat divina cové que vulla; e car ho vol, per assò ha donat poder al papa e als cardenals e als altres prelats e clergues, de riquees e de gents e de savies persones qui han lo saber.

4. Molts jueus e sarrains son en la senyoría dels crestians, qui no han conexensa de la fe catholica: e los crestians han poder que a alcuns infants fills dels infeels la mostren per forsa, per tal quen agen conexensa, e per la conexensa agen consciencia de esser en error; per la qual consciencia es possibol cosa ques convertesquen e quen convertesquen daltres. On, prelat e príncep qui aquesta manera no ama, per so que los jueus e los sarrains no fugen en altres terres, ama més los bens daquest mon que la honor de Deu ne la salvacio de son proysme.

5. Molt jueu es, qui sería crestiá si avía de que vivís ell e sos infants e sa muyer. On, qui nols vols donar ne fa com vivissen, fa contra lo poder que Deus li ha donat en donar los bens temporals. E molt sarrahí sería crestiá si veya que aquells quis fan crestians eren honrats e no eren menys preats per les gents. On, qui la desonor que hom fa als bateyats

no castiga, no usa del poder que Deus li ha donat, ne no vol que ls altres sarrains agen conexensa de Deu.

6. Be sabs tu, fill, que l Apostoli ha missatges diverses que pot trametre en les terres on están idolàtrics e gentils, e que s en fassa venir de diverses terres e de diverses nacions cinc cents o mil o pus, e que ls fassa mostrar nostre lenguatge e nostra fe, e que ls do e ls age bon solás; e puxes los trameta en lur terra, per tal que aquells sapien la nostra fe, la qual ignoren, e la aurien si la sabien; car hom sens fe, idolàtric, leuger es a convertir.

7. Molt sant religiós es, fill, desijós a murir per honrar la passio de Deu e per salvacio de son proysme; e apendria si era qui li mostrás lo lenguatge, e iria preycar la paraula de Deu, si era qui l tramesés; mas no es qui fassa monestirs establits a diverses lenguatges a apendre, ne no es qui ls frares trameta.

8. Molts princeps son, qui a montiplicar la fe catholica metrien lurs rendes e lur persona e lurs gents, si avien ajuda de Santa Esgleya a conquerir les terres que han perdudes, les quals tenen a sa desonor los infeels. E si a un bisbe son donats cinc milia sous de renda, ¡a les coses damunt dites quants ne serien donats!

9. Qui no atroba hom qui volgués esser bisbe sens mil marcs de renda,. no serien homens aquells qui ab menys de renda consentirien a esser bisbes. E qui espera que Deus li meta en cor de ordonar aquestes coses demunt dites, tempta la volentat de Deu qui ho vol, segons que la crou ne dona significansa.

10. Si tots los frares religiosos qui son covinents a preycar eren mester al poble dels crestians, alcuna escusa aurien; mas Deus vol tant que per tot lo mon s escampen, que tants n a multiplicats que a tot bastarien; e los frares qui serien mártirs, preycarien, per fama e per devocio, pus fortment nosaltres a fe e a devocio que los frares qui son enfre nos.

11. Rahó demostra que veritat es pus forts cosa que falsetat: on, si Deus s i pren e sancta conversacio d omens es sacrifici de sanc sagrada en cors d ome qui mor per honrar Deu, e hom hi fa son poder per oracio e per almoyna e per penitencia, afliccio e devocio, ¿con poria esser que per longa continuacio e perseveransa los errats no gitás hom de la error en que son? E si assò era impossibol, seguir s ia que error e falsetat agués major poder que les coses demunt dites, e que hom fés mills son deute en convertir lo mon que Deu, e assò no es ver.

12. No som en temps de miracles, car la devocio era major, de convertir lo mon, en los Apòstols, que no es ara en lo temps en que som; ne rahons fundades sobre auctoritats no reben los infeels: doncs covinent es a convertir los infeels ab lo *Libre de Demostracions* e la *Art de trobar veritat,* la qual sia mostrada, per tal que ab ella los combata hom lur intelligencia per so que coneguen e amen Deu.

Cap. 84. De Oracio.

Oracio es elevament devot de piadós pensament a Deu, demanant eternal benuyransa o pregant Deu dels bens quis covénen en esta vida temporal.

2. Amable fill, oracio es en tres maneres: la primera es con la anima remembra e entén e ama Deu e so per que adora Deu: la segona es con la boca nomena e parla so que lanima membra e entén e ama; tersa es con hom faent bones obres e cogitant e amant be, fa oracio a Deu.

3. No es covinent oracio nomenar Deu ne pregarlo e que lo cor cogit vanitats: car lo

cor e la boca cové ques covénguen ensemps en un temps metex. On, si no pots tenir ton coratge en so que nomenes con pregues Deu, ages novelles rahons e novells pensaments a pregar Deu, per que per latrobament de les novelles rahons pusques costrênyer ton coratge concordat ab les paraules que dirás.

4. Fill, al mayti con serás levat, vé a lesgleya a orar Deu, e agenollat devant laltar, e fé devant laltar lo senyal de la creu: ab los ulls corporals guarda en la creu, per so que la tua anima aja remembrament de la passio de nostro Senyor Jesu Christ; leva los ulls de ta anima e tes mans a Deu, e besa la terra per humilitat e per significansa que della est vengut e sots ella tornarás. Saluda la crou dient: *Adoramus te Christe et benedicimus tibi, quia per crucem tuam redemisti mundum;* digues lo *Pater noster* en remembransa de la passio de Jesu Christ quil dix la nit que fo liurat a mort. Ab la *Ave Maria* saluda la regina del cel, nostra dona; e en los ángels e en los sants de gloria loa e adora nostro Senyor Deu.

5. Con aquestes coses aurás dites devant laltar, de jonollons, mudat en altre loc, si es pus covinent a adorar; car per la multitut de les gents es embargada oracio; e en aquell

loch tu fé oracio. Primerament adora Deu en los .xiiij. articles; enaprés adora Deu adorant sa bonea, granea, eternitat, poder, saviea, amor, vertut, veritat, gloria, compliment, justicia, larguea, misericordia, humilitat, senyoria, paciencia.

6. Demana, fill, a Deu fe, per so que crees si nol entens; demanali quet don esperansa, per so que en ell te confiys a tes necessitats; demana a Deu caritat, per so quel ams e ams tu metex e ton proysme; demana justicia, per so que temes la justicia de Deu e que tu metex te jutges en est mon a sostenir trebays per amor de Deu e per satisfer a tes colpes; demana a Deu lum de saviea, per so que illumin ta anima de les carreres de Deu, e que sapies e vulles illuminar aquells qui son en tenebres; demana a Deu fortitudo contra gola, luxuria, avaricia, enveja, accidia, ergull, ira; demana trempansa a ton menjar, boure, parlar, vestir, despendre, dormir, vetlar.

7. Sapies, fill, que mellor cosa es, sens tota comparacio, demanar a Deu les vertuts demuntdites que demanar sanitat ne vida ne dinés ne honrament ne fills ne possessions ne altres coses semblants a aquestes; car per totes estes coses pot hom esser en la ira de Deu e

pot hom anar a infinits trebays, e per les vertuts va hom esser benuyrat en la celestial gloria qui tots temps dura.

8. Amable fill, prega per ton pare e per ta mare, car dells has reebut lesser que has, lo qual no daries per tot lo mon; prega per ta muller e per tos infants, si tant ses quen ages, car gran gracia fa Deus a home con li dona muller e infants qui sien sos servidors; prega per lo senyor terrenal, car lo ta donat per so quet ajut hit defena, e quet castic per tal que no perdes la gloria de Deu.

9. Fill, fé cumuna oracio, car molt es agradable a Deu; e prega per lo Sant Pare Apostoli e per los cardenals e per los prelats e per los princeps, per los religiosos e per tot lo poble dels crestians, que lur do gracia que sien defenedors de la sancta fe catholica, e con la exalsen a honor de la santa passio del Fill de Deu, la qual sia honrada per la Sancta Esgleya e tot lo poble dels crestians. Per los jueus, serrayns, tartres e per tots los altres infeels fé, fill, oracio, per so que Deus lur do lum de gracia con pusquen esser convertits a la sancta fe catholica, e que Deus per sa pietat los do procuradors qui ls adoctrinen en la via vera, sens paor de mort.

10. En la tua oracio no oblits los morts qui son en porgatori, los quals soferen grans trebays per los peccats que han fets; als quals trebays son ajudats en est mon per los vius, con preguen Deu e con fan almoynes per amor de Deu.

11. Ages, fill, en ta oracio especial sant o santa en lo qual ages devocio, e pregal e honral, per so que ell te tenga loch ab Deu; car los sants de gloria son ten amables a Deu, que per muntiplicar lur gloria, son exoits aquells qui en est mon los preguen els honren.

12. Acusat, fill, e confessa tos pecats e demana perdó a la misericordia de Deu, e fé gracies a Deu con ta donat esser en so que has, e féli gracies con no ta fet contret ne infeel ne pera ne altra cosa qui no es tan noble com lesser quet ha donat.

13. Si has trebays per servir Deu o per tes culpes, fén gracies a Deu, car grans son los bens qui vénen per trebays; car per trebays en paciencia es hom agradable a Deu, e trebays mortifiquen en la anima les vanitats d aquest mon.

14. Tu no pories grair, fill, a Deu lo be quet ha donat ne cell quet vol donar: e per assò recurri a la Regina de tot lo mon e als

Sants de parays, e pregals que ells graesquen per tu so que tu no pots grayr; car aytant con son més e pus nobles que tu, son pus covinents a grayr los bens quet ha donats, que tu no est.

15. No ages vergonya de pregar Deu, car honrat senyor es Deus; e en lesgleya no guarts los homens ne les fembres ne escolts lurs paraules, car torbament nauries en ta oracio; no demans de noves, per so que no gits Deu de ta anima. Aprín tant de latí que enténes la missa; car si la entens, pus agradable ne será ta oracio a Deu.

16. ¿Sabs per que tenujes de larc offici e lonc sermó? per so car no has devocio ne sabs contemplar longament en Deu per affeccio de coratge e per exalsament denteniment a Deu e per remembrament de paraules de Deu.

17. Molt hom ha memoria qui no sab membrar, e molt hom ha enteniment qui no sap entendre, e molt hom ha volentat qui no sap amar. On si tu, fill, sabies membrar e entendre e amar les paraules de Deu, tu seríes reposat en oir les paraules de Deu, e seríes las e ugat con no les oiries.

18. Si est, fill, irat ne has nulla tristicia en ton cor ne si has negun trebay, si vols alegrar,

consolar, reposar ta anima, en continent te dona en oracio; car oracio ha ten gran vertut, que tot home trebayat, irat, desconsolat, ahontat, honra, consola, reposa, alegra; ¿e sabs per que? per so car oracio es mijá enfre home e Deu.

19. Fill, ab oracio se covénen dejunis, affliccions, plors, suspirs, contriccions, humils vestiments, estranya vida: ¿e sabs per que? per so car les contraries coses daquestes embarguen oracio e giten Deu de la humana pensa.

20. Plora, fill, en ta oracio; car lagremes e paraules se covénen en oracio: e si has ten dur cor que no pusques plorar, defalliment has damor e datriccio. On, per mortificar ta sensual natura quet veda plorar, imagina que ton pare e ta mare o alcun teu amich que molt ams, hom tauceya devant, e que ell te requesés aiuda e quet reguardás piadosament e que tu no li poguesses aiudar: e con ta natura corporal se comensará a moure, gita totes coses de ta anima si no Deu, e remembra la sua passio, la qual sostenc per tu, e remembra los grans pecats que has fets, car totes estes coses te serán occasio de plorar.

21. Si per totes estes coses no pots plorar, puja fer penitencia en los alts munts, e fug al segle e fé aspra vida e está sol, y ymagina les

grans penes infernals les quals sostenen los infernats; esta ymaginacio muda en diverses maneres de turments, car adonchs plorarás; e dementre que est en loch e en temps, plora e adora, fill, lo Rey del cel: car tots los infernats aurien perdurable gloria e fugirien a trebays infinits, si sol una hora pudien plorar e adorar nostro Senyor Deu.

Cap. 85. De Anima.

Anima es substancia spiritual rahonable donant forma al cors humanal. On aquesta anima, sapies, fill, que nostro Senyor la crea de no re, e en lo ventre de la fembra puis l'ajusta ab lo cors engenrat, e del cors e de la anima es fet l'infantó en lo ventre de la fembra.

2. A la anima son donats tres poders, e aquests poders obren en tres maneres, segons ques conté en la *Art d'atrobar verilat:* car una obra ha la anima en sos poders con pren lo sobject menbrant, entenent, ayrant; altra com lo pren oblidant, innorant, amant o desamant; altra com lo pren compostament de les tres maneres demunt dites.

3. Cinch potencies son universalment en anima: vegetativa, sensitiva, ymaginativa, racional, mutiva; mas en los arbres no ha anima ne en les besties racionalitat, e en la anima del home son totes cinch, fill; per assó diu hom que anima d ome participa ab totes creatures.

4. Anima vegetable es lo creximent que fan les plantes e lo cors del home o de la bestia, per rahó de la elemental natura. Anima sensitiva es lo poder per lo qual han les besties e les aus e los homens cinch senys corporals. Anima ymaginativa es poder ab lo qual ymagina les coses corporals. Anima racional es la essencia qui ha poder de menbrar e entendre e voler. Anima mutiva es lo poder per lo qual se mouen les plantes e les besties a assò que desigen e la anima del home a assò que ama.

5. Sapies, fill, que la anima ab la ymaginacio pren e ajusta en cumú tot so que li offeren los cinch senys corporals, veent, oent, odorant, gustant, sintent; e offerho ab la phantasia al enteniment; en aprés l enteniment puja més a en sús en entendre Deu e ángels e les coses entellectuals, les quals la ymaginacio no pot ymaginar.

6. La phantasía es cambra qui es en lo paladar sobre lo front, e en lo front; e la ima-

genativa ajusta so que pren de les coses corporals, e entra sen en la phàntasia ab so que pren, e enlumena aquella cambra per so que lenteniment pusca pendre so que la imaginativa li offer. On, con per alcun accident assò se desordona, adoncs esdevé lome phantàstich, e ha gros enteniment e es orat.

7. Sapies, fill, que con hom se mor, adoncs roman la anima racional qui es cosa immortal; e per vertut o per miracle de Deu qui segons ses obres la vol guardonar en parays o en porgatori o en infern, roman en sos tres poders demuntdits vertut; per la qual vertut pot menbrar e entendre les coses corporals.

8. Amable fill, molt hom cau en dupte e en error con cuida imaginar les coses espirituals e entellectuals les quals no poden esser ymaginades: car enaxi con los ulls han un offici e les oreyes nan altre, enaxi la ymaginativa ha offici de ymaginar so qui es corporal, e lenteniment que entena so qui es corporal e qui es spiritual. On, con lenteniment sia pus alt en vertut que la ymaginacio, per assò pot entendre so que la ymaginacio ymagena, e sobrepuja la ymaginacio qui no pot ymaginar so qui es natural entellectual.

9. Sobre son, fill, subtils aquestes rahons

de que parle a tu, segons lo temps en que ara est; mas vol les te dir, per so que les desigs saber en lo temps que les porás entendre.

10. Con lo cors del home mor, not cuyts, fill, que muyre la anima racional; ans va en paradis o en porgatori o en infern, segons que aurá servit. Mas la anima vegetable e sensitiva e ymaginativa moren en la mort del cors: ¿e sabs per que? per so car la natura del cors es de natura corrumpable.

11. Al dia del judici con resucitarem tuit, cobrará cada anima racional son cors; mas no y será mester lordonament de les potencies de la anima segons que es mester en aquest temps en que som: car del dia del judici en avant, no menjará hom ne bourá ne jaurá ab fembra ne aurá cors corrumpable: ¿e sabs per que? per so que eternalment sia significansa de la justicia de Deu.

Cap. 86. De cors humanal.

Lo cors humanal es, fill, compost dels quatre elements, e la composicio daquell se fa de la materia quel home met en la fembra

e de la materia que la fembra ha per manera de reebre con es emprenyada.

2. Con sia cosa quels quatre elements sien corrumpables en lo cors del home, per assò es lo cors corrumpable. On, a sostentar lo cors, cové que hom manuch e beva e dorma e vetle e alèn, per atrempar la concordansa e la contrarietat dels elements.

3. Amable fill, lo cors ha cinch senys: veer, oir, odorar, gustar, palpar: e per aquests cinch seyns participa ab les coses de fores, sens les quals no puría aver sostenta; car la calor natural consuma cada dia la humiditat del cors. On, si en lo cors no entrava, odorant, gustant, de la humiditat qui es en les coses de fores, com la calor auría consumada la humiditat, lo cors sería mort.

4. Amable fill, sens veer, oyr, odorar, pot hom viure; mas sens gustar, sentir, alenar, null hom no puría viure; on per assò sia a tu regla general que sies atrempat en ton menjar e en ton boure, e en odorar sà e subtil aer; e odora odors qui no corrompen les humors, en les quals se mesclen les coses don lo cors pren vida.

5. Fill, vista es en los ulls per triangle, so es, que laer es luent; e en los ulls ab que hom

vou, en aquells es lugor, e los objects que hom vou han lugor; car sens que lugor fos en estes tres coses, hom no puría veer. E con en alcuna destes tres coses no es lugor ne laer no es purificat a luyr per la lugor del sol o del foch, adonchs hom no pot veer.

6. Oyr es lo sò qui es fet en laer tocat per colp corporal; lo qual se forma en tes oreyes ab aiuda de laygua qui reeb lanprenta de lo naframent qui es fet en laer. On, con laer e laygua se descovénen en lo cervell e en les oreyes, per aquella inconveniença no pot passar la conveniencia del aer nafrat ab laygua on se forma lo sò, a donar oiment a tes oreyes; e per assò los homens son sorts e no oen; e per loir que no han, son muts e no saben parlar; car per oyr aprenen los infants a parlar e a menar la lengua, segons les vous que oen.

7. Odorar se forma de calor e de humiditat, la qual calor e humiditat son del foch e del aer; car lo foch e laer han manera de pujar aensús lalè que dexen e puja per ton nas, tirant layre qui participa ab lo cors de les coses odoratives qui son vaporatives; e aquella materia amenala ton alèn a ton nas on sents la odor, e en aquell loch prenen ne tes humors secor a lur mesclament, segons que les odors

se covénen ab la disposicio de les humors; e per assò pur aer fortifica les humors, e aer corrumput les corrump.

8. Gustus sengenra per la humiditat qui está en les venes plenes daer qui son dejús la lengua; e en lo glutto on les venes han lur rail, comensa lo mesclament de la humiditat de les viandes e de la humiditat qui es en les venes; e adoncs vén, fill, sabor a ton carcanyell, segons la calitat de les viandes; mas con se descové laer qui es en les venes de la lengua ab les viandes que manugues, e assò per malautia del carcanyell e per no usansa de les viandes, adoncs les viandes qui son dolces te paren amares.

9. Sentir vé de la animalitat, so es en la carn viva on hom es sensible com es tocat en ella: on, laygua e la terra senten en primer, e lo foch e laer enaprés, empero cant son ensemps los sentiments que la ymaginacio no pot ymaginar temps primer ne darrer enfre lo sentiment de la terra e de laygua ab lo sentiment del foch e del aer; mas car lo foch e laer son dedins pus fortment que la terra ne laygua, per assò es entès que per la terra e laygua sent hom anans que per lo foch e laer; e encara car lo cors aytant con es de pus grossa

materia, aytant es pus tocable; e on més es tocable, més es sensible, ab que sia animat.

10. En axi com segons desig natural en les espheres dels elements lo foch es sobre laer, e laer sobre laygua, e laygua sobre la terra, en axí en los cors elementats composts es lo contrari; car la calor natural es més dintre los cors que neguna de les altres proprietats dels elements, e laer més que laygua ne la terra; e la terra es més prop als térmens forans del cors que laygua, e assò es segons més o menys de la simplicitat dels elements; car pus prop son los elements, segons esguardament de simplicitat, en los uns locs del cors que en los altres.

11. Amable fill, moltes rahons naturals te poría dir del cors; mas breument men pas: ¿e saps per que? per so car molt he a parlar de Deu.

Cap. 87. De Vida.

Vida corporal es actualitat per la qual viu lo cors, e vida espiritual es amar Deu. On si tu, fill, ames vida corporal, ama sanitat;

car per sanitat la anima el cors se covénen, per la qual conveniencia viu lom; e si ames vida espiritual, ama e tem Deu, car per amar e tembre Deu, viu lanima en vertuts e esquiva los vicis els pecats qui son occasio de infernal mort.

2. Sapies que tres carreres son, a significansa de dos vides: carrera jusana, mijana, subirana. La carrera jusana es de pecats; la mijana es vida activa, la subirana es vida contemplativa. On, con la vida contemplativa sia pus prop a Deu e pus luny de peccats que la vida activa, per assò la vida contemplativa es pus noble que la activa.

3. En la carrera jusana son, fill, los homens pecadors, amadors daquesta vida mundana per so que agen los delits temporals; on, aquells viuen quant al cors: mas quant a lanima moren en pecat e en colpa; e per assò, fill, no vages per aytal via que mena hom a foch perdurable.

4. En la via mijana son los homens qui han vida activa, so es a saber, los homens qui posseexen les benenanses daquest mon per entencio quen fassen be per la amor de Deu; e han muyer e infants, e han los delits daquest mon ordonadament, los quals graexen a Deu,

e en los quals esquiven obres de pecats: on, aytals homens han aquest mon per laltre.

5. En la vida contemplativa son los homens qui fan aspra vida e contemplen ab dejunis, oracions, pobretat, contriccio, menyspreament daquest mon. On, aquests homens, fill, han laltre segle mills quels homens qui van per la via mijana, ¿e sabs per que? per so car donen aquest segle per laltre e desemparen les benuyranses daquest mon.

6. Amable fill, en cas e en temps est que pots anar per qual carrera te volrás. On, si tes amable la carrera jusana, remembra con poch dura la vida daquest mon, ne con la mort no segura los homens jovens, ne hom no viu dementre dorm, ne dementre que es hom irat, temorós, e ha passio e trebay per malaltia o per altra cosa.

7. Si aquest compte fas, trobarás que aytant dorm hom con vetla, e més vegades es hom irat e trebayat que alegre ne pagat. On, con ten breu sia la vida desta carrera jusana e ten longa sia la mort infernal a la qual hom va per aytal carrera, foll serás, fill, si seguex la carrera jusana.

8. Elegirás, fill, la carrera mijana? Si ho fas, elig uffici qui sia pus luny de la via jusana,

car en la via mijana ha uns officis pus nobles e pus alts que altres: ¿e sabs per que? per so car son pus prop a la vida contemplativa.

9. Si tu, fill, elegs la vida contemplativa, elig e tria aquell orde qui sia pus luny de la via mijana; car enaxi com en la vida activa ha alcuns officis qui son pus prop que altres a la via jusana, enaxi en la via subirana ha alcunes religions pus luny de la vida activa que altres.

10. Amable fill, en una religio metexa ha alcuns officis quis covénen mills ab la vida contemplativa que los altres: ¿e sabs per que? per so car en la vida contemplativa ha alcuns officis qui son pus prop a la vida activa.

11. Si elegs vida activa, no liges en los libres qui fan la via jusana desirable, e ages lo *Libre de Contemplacio,* per lo qual la vida contemplativa es desirable, a contemplar nostro Senyor Deu.

Digitized by Google

Cap. 88. De la Mort.

Mort corporal es departiment de cors e danima, e mort espiritual es en lanima quis lunya de Deu; e per assò, fill, son dos morts: la mort corporal, qui acosta lanima vertuosa a Deu, la qual va en paradis con lo cors mor, e la mort espiritual, qui es en lanima pecadora e estoge lo cors a sostenir eternalment foch infernal, e fa esser sotsmesa a infinits trebays.

2. Cogita, fill, en la mort, per so que no sies ergullós; car la mort enclina lo cors en gran viltat, en quant lo fa despoderat e metre desús la terra, e fal menjar de vérmens, e fal orrible a veer e a tocar e odorar, e tornal en pols e en cendra.

3. Tim, fill, la mort, per so que vives en Deu servir, e tim la mort, car no sabs qual hora te vendrá, ne on vé, ne per que, ne a qual mort morrás; e car saps que a morir has e totes les coses demunt dites ignores, per assò mort es temabledora.

4. Fill, cada dia mors, car la mort s acosta tots jorns a tu; e los morts que vous soterrar

e podrir sots la terra te donen significansa que aytal com ells son serás; e en axi com ells son oblidats e desobeyts per los fills e per los parents, enaxí serás oblidat e desobeyt.

5. Tots los bens que has te tolrá la mort, e en menyspreament e en oblit te fará venir de les gents; e assò que has, temps será que ho possehirán homens qui not conexerán ne tamarán ne de tu parlarán, ni si tornaves viu, not darien un pa ne un anap daygua.

6. Aquesta mort ten orrible e ten greu amé yo en mon pare: ¿e sabs per que? per so que posseys sos bens; e assò es eximpli a tu e a ton fill sil has. E doncs, fill, ¿la mort de lanima amar la has, per so que tos fills agen tos bens, per los quals per aventura amarán ta mort?

7. Temedora cosa es, fill, la mort; mas pus temedora cosa es la mort de lanima, car a mort corporal no pots fugir, e pots fugir a mort danima. On, so a que hom no pot escapar ¿per que es temable? ni la mort del cors qui ten tost passa ¿per que es pus temable que la mort de la anima qui tots temps dura?

8. Fill, desija a morir, per ton Senyor Jesu Christ a honrar; car ell, qui no murire sis

volgués, volc murir per amor de tu; doncs si fos cosa que tu no murisses, si desiges murir voler per loar ton Deu, e si ara que no pots fugir a la mort no vols murir per honrar Deu als infeels quil desonren hil descreen, ¡quant menys no volgres murir, si fos possibol cosa que tu no murisses!

9. Amable fill, ¿qual te val més, o murir una vegada o murir tots temps en foch perdurable? ne qual te val més, o murir a mort desirable per honrar Deu, o murir a mort ahirable, la qual auciu home mal son grat, e sens que non ha grat ne mèrit de Deu?

10. Nulla cosa daquest mon no es ten prop al altre segle con es mort; car sens mort hom no hi pot passar, ne per nulla cosa no y pot hom anar ten honradament com per mort, ne per nulla manera no pot hom esser ten semblant a son Deu Jesu Christ con per mort. On, com assò sia enaxí, ¿per que tems murir per ton Deu, ne per que no tems murir a mort per la qual no ages grat de Deu?

11. ¿Hon son, fill, tants emperadors, reys, comtes, barons, prelats, qui son passats desta vida, ni hon es Alexandri, qui fo senyor de tot lo mon, ne qui es que parle dells, ne dells a honrar sentremeta? E veges, fill, con son

honrats, celebrats, remembrats, pregats los Apòstols els altres mártirs qui son morts per la amor de Deu.

12. Segur sies, fill, que segons lo temps en que som, més es hom fet a murir per honrar Deu, que per viure e honrar Deu: ¿e sabs per que? per so car major cosa es morir per honrar Deu que viure per honrar Deu: e assò qui es mellor e pus noble, es la mellor occasio per que hom es.

13. En tenebres son, fill, los ulls de nostra anima, e refredada es devocio, e defalliment es de caritat; e per assò no volem murir per so que Deus sia per hom honrat, ni fem so per que som, ni mortificam lo cors per so que lanima viva en Deu. E car en lo temps en que som no fem so per que som fets, es perill e paor quel mon no sia jutjat a esser en perillós estament per la justicia de Deu.

Cap. 89. De Ypocresía e de vana gloria.

Ypocresía es semblansa de vertut en so que es vici amagat; e per assò, fill, los homens ypocrites fan falses semblanses e fan

semblant a les gents que sien bons, e son mals e plens de vicis e de colpes.

2. Vana gloria es desordonat coratge mogut a propi honrament del qual no es digne; e per assò, fill, los homens qui han vana gloria fan alcunes coses bones e qui han semblansa de be, per so que sien loats, honrats per les gents.

3. En ypocresía ha dos carreres: per la una va hom en companya ab vana gloria; per l'altra va en companya ab falsía. Per la primera van, fill, los homens qui porten humils vestiments e dejunen e fan aspra vida e dien paraules humils e devotes e fan aparés que sien bons homens; e tot assò fan per so que agen honor e fama de les gents.

4. Per aquesta carrera metexa van los homens qui son ben vestits, qui ben son encavalcats e qui donen e despenen e fan d'armes per so que les gents los honren e que parlen d'ells: on, aquests han ypocresía en quant se mostren bons e son vils de coratge e de entencio; e de fets son vanagloriosos, en so que s donen gloria e bon saber de so qui no es durable ne assò per que hom es creat; car hom no es creat per donar laor de sí metex e que no sia loador de Deu.

5. Ah! fill, e tanta almoyna e tants dinés, draps, besties, armes e les altres coses semblants a aquestes son donades, per so que hom nage vana gloria! e ten leugerament e ten breument de temps es, fill, la fama e la benuyransa quels homens ypocrites e vanagloriosos han, en les carreres per on van!

6. Per la via on van los homens en los quals ypocresia e falsía sajusta, van, fill, tants homens qui fan aparés que sien bons homens, per so que pusquen enganar les gents; car en semblansa de be engana hom anans home leyal que ab semblansa de mal.

7. Con per aquesta via vagen tants homens, e con sia ten gran affany que hom se guart dome fals ypocrita, ¡ah, fill, e qui es qui daytals homens se pusca guardar, ne qui pot esser assegurat daytals homens?

8. Alcuns homens son qui fan be, e fanlo amagadament per so que hom nols escarnesca: on, en quant temen a sofferir blasme per donar bon eximpli e per fer bones obres, han alcuna rayl de ypocresía e de vana gloria, per la qual perden lo mèrit que aurien si vana gloria no avien ne ypocresia: on, fer be secretament no fo comensat per als, mas per so que hom non agués vana gloria.

9. Molt home es qui diu mal de son pare e de son frare o de alcú altre home, ¿e sabs per que? per so que hom lou ell, e ques lex de loar aquell del qual enveja sa laor: e molt hom es ypocrita e vanagloriós e noy cuyda esser; ¿e sabs per que? per so car tant ama esser honrat, que no conex sos falliments.

10. Si vols esser privat de vanagloriós, diguesli mal dalcun home; car dementre que li dirás mal daltre, te concebrá a amor, per so car se cuydará que dell vulles be dir. E si vols esser menyspreat, desamat dome vanagloriós, reprinlo en los fallimens que fa contra son senyor Deu.

Cap. 90. De Temptacio.

Temptacio es esprovament per lo qual enteniment es certificat, e temptacio es occasionament per lo qual vé la fi. On si tu, fill, vols aver conexensa de temptacio, en tres maneres te covendrá a sercar: la primera es temptacio angelical; segona es diabolical; la tersa es de un home a altre.

2. Temptacio angelical es, fill, con lángel

que Deus ta donat te conseya que fasses bones obres: e per so quet pusca enduyr a alcuna bona obra, ten conseya altra, per so que per aquella sies occasionat a fer be; car con tu sèus a la taula e manugues e beus ab gran atalentament, adoncs te conseya lángel en ta consciencia que tu ages atrempament en ton menjar e en ton boure: ¿e sabs per que? per so que sies obedient e que contrasts a glotonia qui es pecat mortal, e que ages abstinencia e continencia, que son vertuts.

3. Diabolical temptacio es, fill, con lo diable qui es ángel maligne te conseya que fasses almoyna o alcú altre be, per so que n ages vana gloria qui es pecat: o conseyar ta que fasses alcun pecat venial, per so que per aquell te pusca enduir a fer pecat mortal, e axí de les altres coses semblants a aquestes.

4. Si vols conèxer qual temptacio es angelical ne qual es diabolical, entín, fill, que la temptacio angelical en lo comensament dona trebay e gog a la natura del cors: ¿e sabs per que? per so car lo cors ha natura que enans es apareyat a fer mal que be; e con lo cors es pus contrari a fer be, mayor mèrit n a la anima si li fa fer bones obres.

5. Aprés quel cors es vensut per la anima,

e pererosament comensa a fer lo be, la anima, a qui més se cové a fer be que a fer mal, alegra del pagament del be que fa; e lo cors, qui en primer era nuuayós e pererós, fa esser diligent en aquelles coses en que lo fa trebayar, per so que fassa bones obres.

6. Amable fill, la temptacio diabolical fa tot lo contrari: car en lo comensament fa pagat lo cors a comensar mal, e fa a la fi trista la anima, quin ha consciencia del pecat e del mal que fa, adoncs con consent al demoni qui es son enemich.

7. Temptacio humanal es, fill, com bella fembra, qui pinta ses faysons e orna sos vestiments per so ques fassa mirar o desirar a les gents e que parlen de sa bellea: on, aquesta temptacio es engenrada de vana gloria e de luxuria.

8. Hom tempta ab semblansa de be, per so que pusca fer mal, o tempta hom altre ab semblant de mal, per so que atrop en ell paciencia, leyaltat. On, ab dessimulacio e ab les altres coses semblants a aquestes, tempten los uns homens los altres, segons ques recompta en lo *Libre de Contemplacio.*

9. Differencia es, fill, enfre temptacio espiritual e temptacio corporal; car la temptacio

espiritual se fa en la anima e en sos poders, so es memoria, enteniment, volentat; e temptacio corporal se fa en los cinc senys corporals.

10. Amable fill, gran es la gloria quels homens guanyen per contrestar a mala temptacio; mas car lome es frévol e es apareyat de obeyr al demoni e a sa natura metexa qui es corrumpuda per peccat, e car tant home es vensut per esser temptat, per assò te consell, fill, que tu aytant con pusques fuges a les temptacions diabolicals e a les temptacions de les fembres e dels mals homens, per los quals hom cau en la ira de Deu.

Cap. 91. De Nudriment.

Nudriment es acustumar altre a usansa per la qual sia pus prop a obra natural: car enaxi con natura seguex son cors e nos desvia de sa obra, enaxi los infants en lo comensament sacustumen a bons nudriments o a mals.

2. Sapies, fill, que dues maneres son de nudriments: la una pertany al cors, laltra a la

Digitized by Google

anima. Aquella qui es del cors se fa en los .v. senys corporals, los quals son veer, oyr, odorar, gustar, palpar. Los nudriments espirituals se fan en les .iij. proprietats de la anima, so es a saber, en la memoria e en lenteniment e en la volentat.

3. Amable fill, a home molt li deu esser car son infant; e per assò hom no deu esser cusc de son fill, per so que veja e perceba a quals nudriments sacustuma ne senclina; car per los nudriments del cors sacustuma als nudriments de la anima, e per los nudriments de la anima sacustuma als nudriments del cors.

4. Per vista corporal entra temptacio a la anima, e per assò deu hom nudrir son fill a veer tals coses don no sacustum a malvats pensaments ne a desijar bells vestiments on sengenra ergull e messio, e axí de les altres coses semblants a aquestes.

5. Acustumar son infant a oir vanitats, leges paraules, romansos, cansons e esturments e les altres coses semblants a aquestes qui donen moviment de lutxuria, es verí e túxech en lo remembrament e en lenteniment e en la volentat de son fill: per lo qual verí e túxech guasta e malmet los bens que li lexa, e enpresona sa anima en foch perdurable. On, a mor-

tificar aytal veri ha mester paraules e libres qui parlen de Deu e del menyspreament daquest mon, anans quel veri nel túxech sia multiplicat en custuma.

6. Per odorar lambre e almesch sengenra luxuria, e per corrupcio daer senmalautex lo cors; e per assò linfant no deu esser nudrit en loch malsà, ne nol deu hom acustumar a odors quil mouen a vanitats ne a descovinents cogitacions.

7. En lo comensament que linfant es nat, entrò que ha presa forsa e calor natural, no deu esser nudrit sino ab let tant solament; car altra vianda no li cové, per so car la calor natural no es en sa forsa e no pot coure la vianda; e per assò son los infants tinyosos e postermats con hom los dona vianda per forsa, que natura no pot coure; e per la posterma moren molts infants qui viurien, si tant no menjaven ne bevien.

8. Con linfant es ten gran que va e corre e juga, adoncs li deu hom dar a menjar segons que ell ho requer; e no lin deu hom donar a mayti ne a berenar sino pá sin demana; car per ast e per fruyta e per les altres coses no poden menjar, adoncs con es temps de menjar; e con los infants menjen de les coses deli-

cades més que no requer lur natura ne la riquea de lur pare, per assò son malauts molts infants e pobres molts homens.

9. Vi massa forts destruu la calor natural e l enteniment e abrevia los dies; e vi massa amarat es occasio que hom sia embriach si beu vin fort; e salces forts cremen les humors e destruen lo cervell e la calor natural. On, totes aquestes coses e moltes d altres son noables als infants.

10. Con l infant es massa vestit, adoncs se destruu la calor natural; car per lo trebay que fan los infants en jugar, s escalfen e s obren los porus d on ix la calor natural en vapor e en suor; e per massa vestir, los porus no han ab que fredor los tanch; la qual fredor los tremparía e seria conservada la calor natural en lo cors; e la digestiva ne seria pus forts, e les viandes que ls infants manuguen, més per lo trebay que fan ne serien enans digestes.

11. Lo manejar que hom fa ab los infants en lo bressol per so que no ploren, no es moviment natural, ans es contra lo cervell, qui s percut e no ha la disposicio que auría; e per assò més nou als infants lo bres que ls plors, e més ploren per so car no ls bressa hom, que no faría si hom no ls acustumave a bressar.

12. Conservar cabeys en cap bubelós es acustumar humors a pujar a ensús; e per assó destruuse lo cervell, e ha hom àvol alèn e àvols dents e àvols ulls, e glanoles e porselanes e molts daltres mals; e per assò los infants qui son tosos son pus sans, e les humors males son acustumades a anar a enjús, on no donen tant de dan con fan en los lochs subirans.

13. Sapies, fill, que pus savia es natura a nodrir los infants que no es ta mare; e so que natura pert en los infants fills dels richs homens, guanyen los infants fills dels pobres homens; e per assò obri tos ulls e veges de quals infants vourás més sans e bells, o de fills de richs homens o de fills de homens pobres: ¿e sabs assò per que esdevé? per so car natura dona covinentment als fills dels pobres so que han mester, e als fills dels richs homens no li pot donar so que volría: ¿e sabs per que? per so car massa vestedures e massa vianda li ho veda.

14. Moltes paraules he dites, fill, de nodriment qui pertany al cors, e més ten puría parlar; mas dirte vull de nudriment quis pertany a la anima.—Sapies, fill, que con linfant es vengut a covinent edat, que adoncs deu hom

mostrar a son infant a membrar e a entendre e voler; car enaxí con lo cors vol usar de sos membres com nes vengut en temps e en edat, enaxí la anima vol usar de ses vertuts, con linfant nes vengut en edat que usar ne dega.

15. Los homens richs qui no fan fer a lurs fills alcuna cosa e nodrexen los a ocietat, aquells no fan perque lurs fills sapien membrar ne entendre ne voler: car ocietat e oblidar e innorancia e no voler se covénen; e per assò esdevénen, fill, los infants dels richs homens mals nudrits, e son pererosos, flachs, niscis, e malmeten so que hom los lexa, car no han manera ab que ho sapien guardar ne defendre als homens certs, falses, traydors, enganables.

16. Home qui vulla ben nudrir son infant, no deu tenir en son alberch home mal nudrit, per so que son fill non aprena. E tal dona lexa sa filla en casa con va defora, que valría més que la menás, ¿e sabs per que? per so que no creegués la mala sirventa. E tal home comana son fill a home mal nudrit, que valría més quel comenás a Deu e a ventura.

17. Acustumar son infant a menbrar e entendre Deu e amar lesgleya, es acustumar volentat en amar Deu, e son pare e sa mare. Memoria qui membre e enteniment qui entena

e temor e vergonya, engenren volentat qui desama falliments e ama vertuts; e per assò infant deu crexer e deu esser nudrit ab temor e vergonya, per so que aja amor a be e desamor a mal.

18. Si infant no es nudrit a trebayar, con aurá trebay no aurá paciencia ni noblea de coratge per la qual vensa son trebay. E si l'infant es nudrit a dir mal, con oirá ben dir aurá enveja, accidia, ira, qui son pecats mortals; e si infant es privat e nudrit ab vils homens, fugirá als bons homens.

19. Vols be nudrir ton infant? acustuma sa memoria e son enteniment a cogitar nobles fets, per so que la volentat am privadea de bons homens. E vols nodrir l'enteniment de ton fill a esser exalsat e levat a entendre? mostreli sciencia divina e natural. E vols que aja molt alt enteniment a entendre subtilment? mostrali *Art de trobar veritat* e lo *Libre de peticions e de comensaments e de questions.* E vols que ton infant am molt Deu? fèli menbrar e entendre la viltat daquest mon, e la bonea, granea, eternitat, poder, saviea, amor e les altres vertuts de Deu.

Digitized by Google

Cap. 92. De Moviment.

Moviment racional es cogitacio moguda de cogitar una cosa aprés altra: e moviment racional es atalentament o ahirament d'anima a esser o a no esser.

2. Amable fill, en axi con tu pots ton cors moure de un loch en altre, en axi ta anima pot moure tes cogitacions de una cosa en altra e amant una cosa e airant altra.

3. En aquest moviment de que yo parle, ha molts d'altres moviments; car la memoria se mou de menbrar a oblidar e d'oblidar a menbrar, e l'enteniment es mogut de entendre a innorar e de innorar a entendre, e volentat es moguda de amar a desamar e de desamar a amar.

4. En moviment racional son, fill, dues entencions: primera e segona. On, si tu sabs la natura e la propietat d'estes dues entencions, moltes coses sabries: e si les sabs ordonar en ta anima, moltes vertuts aurás.

5. Primera entencio es la cosa final; segona es la materia e la forma: e la forma es primera entencio a esguardament de la forma: ¿e

sabs per que? per so car la forma es pus prop a la causa final que la materia.

6. Segons que son los uns graus pus nobles quels altres, ha Deus volgut que la primera entencio se covénga ab los uns graus e la segona entencio ab los altres.

7. En larbre son ses fulles per so que sia lo fruit; e car lo fruit val més que les fulles, per assò natura ha la primera entencio al fruit e la segona a les fulles: e car home es pus noble cosa quels arbres ne les besties ne les altres coses qui son dejús home en nobilitat, per assò ha Deus volgut que hom sia per la primera entencio, e les coses qui no son ten nobles sien per la segona.

8. Deus es, fill, pus noble cosa que hom ne nulla creatura; e per assò Deus vol que hom age en ell a servir, amar e conèxer, la primera entencio, e a les altres coses la segona, On, si tu has a Deu la primera entencio, amar las més per so car es bo, que per so car ta creat ne per so quet don gloria.

9. Sabs, fill, que es pecat? Pecat es com hom ama menys les coses que deu amar per la primera entencio que les coses que deu amar per la segona; e per assò pequen los

homens contra Deu, con amen Deu per la segona entencio e sí metex per la primera.

10. Primer moviment es, fill, con lanima mou sos poders ten sobtosament que rahó noy pot consentir; e lo segon moviment es con la anima consent raonablement o desconsent al primer moviment, e per assò es feta differencia enfre peccat venial e mortal; car lo primer moviment no es en libertat de rahó; mas car la rahó ha en libertat de consentir al primer moviment, per assò es lo mèrit o la colpa en lo segon moviment.

11. En moltes maneres te poria parlar, fill, de moviment espiritual; mas de moviment corporal te a parlar, lo qual es en tres maneres: la primera es en tres moviments: la un es moviment circular, so es lo moviment del cel; laltre es lo moviment quel foch e laer fan a ensús, e lo ters es lo moviment que laygua e la terra fan a enjús.

12. Segona manera de moviment es en tres: la una es moviment de un loch en altre; segona es aquell quels elements fan a engenrar les coses crexents quis mouen de menor quantitat a maior e de no esser a esser; e lo ters moviment es lo moviment quels elements

fan en corrumpre les formes naturals e tornarles a no esser.

13. La tersa manera de moviment es, fill, en los cinc senys corporals: car un moviment es per veer, altre per oir, altre per odorar, altre per gustar, altre per palpar: e assò son cinc moviments diverses los uns dels altres.

14. Amable fill, si ames sciencia ne bones obres, enfre los altres capítols daquest libre, molt te sia car aquest capítol: car molt es illuminada la anima con sab aver conexensa dels moviments demuntdits, a entencio de honrar e servir son gloriós Deu.

Cap. 93. De Custumes.

Custuma es envellida perseveransa en semblants coses agradables; e car bones custumes sien amadores e males custumes sien ahirables, e car tot hom ha libertat de elegir bones custumes, ¡con savi serás, fill, si lexes malvats nudriments e prens bones custumes!

2. Bones custumes son, fill, agradables a la anima: ¿e sabs per que? per so car enfre bones custumes e consciencia es feta pau: on,

per assò malvats nudriments e consciencia son contraris.

3. Con lo cors sia natura corrumpuda per pecat, per assò se cové mills a malvada custuma que ab bona: ¿e sabs per que? per so que lanima naja major mèrit, si costreny lo cors a reebre bones custumes.

4. Savi mercader es aquell qui iría per diverses terres goanyar diners e aportar les mercaderíes en sa terra per goanyar riqueses; mas pus savi mercader seríes tu, fill, si anaves per diverses terres e elegíes les mellors custumes que trobasses.

5. Custuma vella no la ams per sa antiquitat més que la nova, ne la nova no la ams més que la vella per sa noveletat: ¿e sabs per que? per so que eleges la mellor e ages en ira la pijor.

6. Si per antiquitat malvats nudriments son bons, son bones les obres dels demonis qui tant han perseverat en mal; e si les custumes novelles eren totes males, comensament de be seria mal.

7. Ages, fill, en custuma de fer almoyna, per so que tacustums a aver esperansa en Deu; e acustumet a oracio, per so que desigs la celestial gloria e ages en menyspreament esta

vida mundana; e ages en custuma que ta consolacio sia en Deu, per so que li graesques los trebays quet dona per tos pecats e per los meus: e per so que graesques a Deu los bens que sens trebay posseeyx, acustuma conexensa en ton coratge.

8. Acustuma ton cors a trebayar, per so que ages sanitat e que no sies gros ne pererós; e acustuma ta anima a membrar, per so que no oblits; e acustuma ton enteniment a entendre, per so que hom no tengan; e acustuma ta volentat a amar, per so que a Deu sies agradable.

9. Obediencia ages en us, per so que no sies ergullós; e confessio usa, per so que no oblits tos pecats; trempansa usa, per so que no sies glot; fortitudo ages, per so que no sies vensut; abstinencia usa, per so que sovin demans consey.

10. Acustumet, fill, en aver contriccio, per so quet aveus a plorar tos pecats; e si vols aver audacia ne noble coratge, acustumet a parlar devant nobles homens; e sit vols aprivadar ab bons homens, ama lurs custumes e desama so qui es desamat per ells.

11. Fermetat ages en ton coratge, per so que not penedes; mesura ages en tes mans,

Digitized by Google

per so que no sies pobre; refrena ta lengua, per so que no sies reprès; escolta, per so que entenes; demana, per so que sapies; dona, per so que atrobs; rit so qui tes comenat, per so que sies leyal; mortifica ta volentat, per so que no sies suspitós; remembra la mort, per so que no sies cóbou; ages veritat en ta boca, per so que no ages vergonya; ama castedat, per so que no sies sutze; ages temor, per so que ages pau; ages ardiment, per so que no sies pres.

12. Moltes son, fill, les custumes bones que pots aver, les quals te seguirán on que vages e quit ajudarán a tes necessitats, e not poden esser toltes ne emblades, e tro a la mort serán ab tu e representarán la tua anima a Deu.

Cap. 94. Dels quatre elements.

Elements son la materia en la qual son conservats los individuus naturals, en los quals son conservades les espicies desirades per la ordial materia.

2. Amable fill, quatre son los elements: foch e aygua e aer e terra: daquests quatre es

compost e ajustat lo teu cors; e tot so que manugues ne palpes ne odores ne sents e tot so que tos ulls voen desús la luna, tot es dels quatre elements.

3. Lo foch es sobre laer, e laer sobre laygua, e laygua sobre la terra: e lo foch e laer son leugers, e laygua e la terra son fexuchs; per assò lo foch e laer se covénen a ensús, e laygua e la terra se covénen a enjús.

4. Fill, lo foch e laygua han poder e accio sobre laer e la terra, qui han passio; e lo foch e laygua son contraris al aer, e laer e la terra son contraris: ¿e sabs per que? per so car lo foch es calt, e laygua es freda, e laer es humit e la terra es seca.

5. Lo foch en quant es calt es simple; laer en quant es humit es simple, e laygua en quant es freda es simple, e la terra en quant es seca es simple.

6. ¿Sabs, fill, que vol dir simplicitat? cosa estant en sa natura metexa, sens composicio daltra cosa: ¿e sabs que vol dir composicio? ajustament de diverses coses mesclades en una cosa.

7. En dues maneres se fa composicio: una es con lo foch es sech per la terra, e laer es calt per lo foch, e laygua es humida per laer,

e la terra es freda per laygua. Laltra manera es con tots los elements son ajustats en un cors elementat, axí com en lo meu e en lo teu e en les altres coses on son ajustats los quatre elements.

8. En la primera composicio comensa generacio, e en la segona corrupcio; ¿e sabs per que? per so car en la primera son diverses e concordants de dos en dos, e en la segona son diverses, concordants e contraries de dos en dos.

9. Lo foch escalfant laer, passa escalfar laygua e la terra; ¿e sabs per que? per so car laer dona la humiditat escalfada a laygua, e laygua dona la fredor escalfada a la terra, e laygua refredant la terra refreda lo foch e laer; ¿e sabs per que? per so car refreda la sequetat que lo foch reeb de la terra e la calor que laer reeb del foch e la humiditat que reeb del aer.

10. Laer donant humiditat a laygua, dona humiditat a la terra, qui reeb fredor de laygua e qui dona secor al foch; e per assò laer ret al foch la secor que n reeb, en quant lo foch reeb la secor ab la calor on ha humiditat.

11. Donant la terra secor al foch, deseca la humiditat escalfada per lo foch, e ret a lay-

gua la fredor quen reeb, desecant la humiditat que laer dona a laygua.

12. Per les .iiij. operacions diverses e concordants e contraries demuntdites, se liguen e sajusten los elements en un cors, es departexen en altre: e car cascun element volría esser cors simple per sí metex, per assò cascun element serca com pusca aver simplicitat per sí metex, sens que no agués passio per altres elements; e per assò es, fill, significada resurreccio e glorificament en cors resuscitat.

13. Dels quatre elements devallen, fill, quatre compleccions: colera, sanc, fleuma, malencolía. Colera es calda e seca e es del foch; la sanc es calda e humida e es del aer; la fleuma es freda e humida e es de laygua; malencolía es freda e seca e es de la terra.

14. Cascun daquests elements es per los metjes jutjat en .iiij. graus: ¿e sabs per que? per so car en les unes coses son pus forts les compleccions que en les altres; e per assò segons los graus son fetes concordanses dels uns elements ab los altres per sanar los malautes.

15. Sapies, fill, quels elements simples son invesibles, jatsía que sien de natura corporal; e per assò donen significansa que Deus es, jatsía que sia cosa invesible; car si so qui

es corporal es, jatsia invesible, bés seguex que sia cosa invesible qui no sia de corporal natura, e sia Deu.

Cap. 95. De Fat e de Ventura.

Fat es natural ordonament de coses vinents per la providencia divina: e ventura es so qui es desirat e vé a aventura, sens ordonament de pensa, e ventura es esdevenir so qui no es aút en entencio per cogitacio de pensa.

2. Amable fill, Deus ha ordonat que los dotze signès e les set planetes agen poder sobre los corses terrenals. On, segons que es la natura e lo punt sots lo qual nex lome, es aestrat e es fadat aquell home quant deu viure ni qual mester li cové mills, ni en qual terra li ixen mills sos negocis.

3. Los corses celestials no han poder sobre la anima, mas sobre lo cors; e car la anima es forma del cors, per assò la senyoria que los corses celestials han sobre lo cors no ha poder contra la libertat de la anima; e per assò moltes vegades sesdevé que no esdevé a home so que li es fadat segons los corsors celestials, e

accidentalment per la libertat de franch arbitre e per discrecio esdevé a home lo contrari de so que li es fadat.

4. Fill, Deu no es contrari a son poder metex ne a sa justicia e misericordia; e per assò son poder moltes vegades fa esdevenir lo contrari de so qui es a home fadat, per so que us en home de justicia o de misericordia o de gracia; car si la anima qui es creatura pot desviar lo cors de so a que es fadat, per so que us de sa libertat, ¡quant més Deus pot desviar la natura quel cors ha per los corses celestials, per so que us de les vertuts en home!

5. Los arbres e les besties seguirien la natura que los corses celestials lur donen, segons que es ordonat; mas car home tala los arbres e arranca les erbes, per assò tol als corsos terrenals accidentalment so que li es aestrat substancialment. On, si hom ha poder destes coses en les plantes contra astre e fat, ¡quant Deus na més poder en home!

6. Ventura vé per natura a les vegades, axi com sis dits en la mà, e néxer home contret, e les altres coses semblants a aquestes; e a ventura atroben los homens alcunes coses que no cuyden trobar, e a ventura han so que desigen, sens que non fan lo perque.

7. Fill, membra e entén aquestes coses e not sots metes a astre ne a fat ne a ventura, e entín lo poder de Deu e usa de rahó en so que farás; car los homens quis confien en astre, menyspreen lo poder e la justicia e la gracia de Deu: e aquells qui fan a ventura so que fan, son enamichs de discrecio e de rahó, qui es lum per lo qual lumá enteniment veja so que hom deu fer, per tal que sia endressat en ses obres e que no caya en la ira de Deu.

Cap. 96. De Antecrist.

Antecrist será home carnal tramés en est mon en semblansa de Crist per lo demoni infernal: car enaxí con lo celestial Pare tramés son Fill nostre Senyor Deus Jesucrist en lo mon per restaurar lo poble qui era perdut, enaxí lo demoni qui es ple de malicia ferá tot son poder e trametrá missatge Antecrist per destruir lo poble de Crist.

4. Amable fill, Antecrist naxerá de fembre e será nodrit en Babilonia; e con será de edat on fo Jesucrist, comensará a preycar, e preycará aytant de temps con Jesucrist preycá, e

fará falsament miracles e prometrá grans dons, e dará dels bens temporals als homens so que li demanarán, peroque ladoren e quel creen e que reneguen nostro Senyor Jesucrist.

3. Grans menasses e grans morts ferá a aquells qui nol creurán nel obeyrán, e fortes rahons e semblanses dará, per so que parega ver so que dirá. On per assò, fill, sería mester que hom se apareyás de devocio e de caritat, per so que no temés ses menasses, e que hom age fortes rahons e demostracions contra les sues.

4. Aesmar pots, fill, que moltes gents lo seguirán el creurán per so que ell fará; car ara en est temps en que som, son tants homens en error, sens que no han so que desiren, ne no han semblanses de miracles ne los menassa hom a mort nels preyca ab forts demostracions, ¡quant més ne será en aquell temps, con Antecrist será!

5. En Jerusalem vendrá, e preycará en la plassa contra Jesucrist, e vendrán Elies e Enoch, e esputar san ab ell, e contrastarli han a ses falses rahons, e ell auciurá aquells en aquella plassa: e adoncs nostre Senyor Jesucrist non volrá pus sostenir la malicia daquell, e auciurálo, devant tot lo poble.

6. Amable fill, en paraís terrenal fo lo de-

moni contrari a la divinal gracia que Deus fou a home, e per assò fou Adam e Eva esser desobedients a Deu; e en lo loc on nostre Senyor Jesucrist nos recreá, en aquell loch cové que Antecrist muyre e perda son poder, a manifestar lo poder e la ordinacio de Deu.

Cap. 97. De les .vij. Edats en que es departit lo mon.

Edat es temps mesurat e espay de vida a les coses vivents per lur vida. On, la primera edat fo, fill, de Adam a Noe, e en aquella edat aucís Caim son frare Abel, qui foren los primers fills que hach.

2. En aquell temps foren gents molts amants los delits daquest mon e qui desconegueren Deu, e vivien molt; e per assò tramès Deus lo diluvi, per tal quel mon renovellás de les gents qui fossen bones.

3. La segona edat fo de Noe a Abraam; e Noe fo sant home, e per la santetat en que era, Deus dixli quell faés una gran archa e ques mesés en ella ab sa muller e ab tres fills que avia e ab les mullers de aquells, e que de cada

linatge de les besties e de les aus mesés un parey, per so que sen poblás lo mon qui perí per lo diluvi.

4. Con Noe e totes aquestes coses foren en la archa, adoncs tramès Deus tanta de pluja del cel, que la mar pujá sobre la terra e sobre los munts, e perí tot lo mon, ecceptat aquells qui eren en larcha.

5. Con Noe viu que la pluia cessá, adoncs tramès lo corp, per so que anás voure si trobaría terra: e lo corp no torná; e puxes tramès la coloma, qui aportá per senyal un ram dolivera en sa bocha, en significansa que la mar era baxada e que la terra aparía.

6. Arribá Noe e aquells qui ab ell eren, e daquells es poblat lo mon: e los altres moriren per lo diluvi, e cresqueren e montiplicaren les gents; e car agren paor que altra vegada no retornás lo diluvi, volgren fer tan alta torra en Babilonia, que si lo delubi retornás, que estorcessen en aquella torra; mas ans que la torra fos tan alta con ells la volien fer, tramès Deus a aquells qui la torra feyen diverses lenguatges, que los uns no entenien los altres; e per assò no pogren pujar la torra segons que volgren: e ladoncs comensá la diversitat dels lenguatges que ara son.

7. Tersa edat fo, fill, de Abraam a Moyse: e Abraam hac conexensa de Deu e hac un fill qui hac nom Isach, lo qual volch degollar per fer sacrifici a Deu, a significar lo sacrifici que Jesuchrist feu de sí metex a morir per son poble; mas Deus tramès un moltó a Abraam, don feu lo sacrifici, a significar que la humanitat de Jesuchrist fo en la creu per reembre lo humanal linatge, enaxí com per lo moltó fo reemuda la mort de Isach.

8. En aquella edat foren, fill, molts prophetes e los .xij. tribs qui foren lo poble de Israel; e en aquells hac molts bons homens qui amaven Deu e qui speraven e desijaven lo aveniment de nostre Senyor Deu Jesuchrist.

9. Quarta edat fo de Moyses a Daviu: e Moyses fo propheta e sant home e parlá ab Deu, qui li doná la ley vella en lo munt de Sinay: e Moyses fo aquell qui trasch lo poble de Israel del poder de Farao, adoncs con per la vertut de Deu tocá la mar ab la verga, e passá a peu ab son poble per la mar qui sabrí; e Farao ab son poble persegui Moyses; e con Moyses e son poble agueren passada la mar, adoncs se cloí la mar, e morí Farao e son poble.

10. Cinquena etat fo, fill, de Daviu a la

transmigracio de Babilonia. Daviu fo rey molt savi, e trobá estruments a loar Deu; edificá lo temple on fos adorat Deu, e feu lo salteri e feu molt de be; e en aquesta etat fo Salomó qui fo son fill e era molt savi hom, e fo Absalon qui fo soń fill e fo lo pus bell hom qui anc fos; e en aquella etat hac molts reys jueus qui faeren e venceren moltes batalles contra los infeels qui volien destroir lo poble de Israel.

11. Sisena etat fo de la transmigracio de Babilonia dentrò a Jesuchrist fill de Deu: e en aquella etat perderen, fill, los jueus lur príncep e non agueren puys. Abucadenasor fo rey gentil molt poderós e molt ergullós, e entrá per forsa d armes en Jerusalem e destruhí los jueus e lurs libres; e per lo pecat que feu, Deus lo puní .vij. anys, en so que li fo vijarés que fos axí com a bestia: e so que feya, feya axí com bestia.

12. Setena etat es de Jesuchrist tro a la fi del mon: e en aquesta fo, fill, nostre senyor Deus Jesuchrist encarnat e crucificat, e foren los Apòstols, e en aquesta etat som ara e serem tro a la fi del mon.

13. Vuytena etat será aprés la fi del mon: e aquesta durerá tots temps en lautre segle, e en aquella serem resuscitats e jutjats, e en

aquella aurán los benuyrats gloria qui no aurá fi, e los maleyts aurán pena per tostemps.

14. Ans que sia aquesta etat, trametrá Deus los .xv. dies on serán fayts los senyals qui significarán la fi del mon: car la mar se levará .xl. coldes sobre tota la terra e no sestendrá, e la mar tornará en son estament; los peys cridarán sobre la mar, e les besties e les aus sobre la terra sajusterán e cridarán.

15. Foch cremará la mar, plorarán los homens, suor de sanc caurá en la terra, caurán los castells e les torres e tots los edificis, les peres se fendrán es combatrán; terratremol será, e null hom nos porá sostenir en peus; les terres se fendrán, irán los homens plorant per los camps, e aurán aytal paor que parlar no porán; los sepulcres sobrirán, exirán ossos de fora, les esteles caurán del cel e volarán per laer; e tan grans serán, fill, aquells senyals e tanta de paor farán a home, que adoncs será manifestat molt fortment lo poder de nostre senyor Deu.

Digitized by Google

Cap. 98. De Ángels.

Angel es substancia invisible, incorporal, tots temps veent Deu. Aquests ángels creá, fill, Deus en lo comensament, ab materia e temps e moviment, e aquests ángels están devant Deu en lo cel emperial on están los sants de gloria; lo qual cel nos mou, e es sobre lo cel crestallí, qui es cel de lugor e de resplendor e no es movible; e aquest cel crestallí es sobre lo cel qui es del fermament en lo qual son les esteles que tu veus e quis mou; e aquest terç cel es sobre los .vj. cels qui son los cels de les .vj. planetes que tu veus.

2. Negun cel, fill, no es sobre lo cel emperial; e enaxi com los ángels benignes están en lo pus sobirá cel, enaxi los demonis qui son ángels malignes caúts del sobirá cel, están en los inferns, qui es lo pus bax loch que sia; lo qual loch es dintre lo cor de la terra, qui es redona, a la qual va en gir lo fermament e lo sol e la luna; mas car los homens son pecadors, per temptar aquells e per aportar en infern les animes daquells qui moren en pecat, vol Deus que los demonis pusquen esser en-

fre nosaltres, e maiorment per so que contrastem a lurs falses consells.

3. Cascú hom ha, fill, un ángel benigne qui li consella que fassa bones obres e qui li aiuda contra lo demoni; e cascú hom ha un demoni qui li consella que fassa mal: e per assò, fill, tot hom es tengut de obeyr son ángel benigne e que cascun dia li fassa alcuna honor, e que cascun any una vegada dell ne fassa festa.

4. Tot so que hom fa, veu lo bon ángel qui nos partex dom, on que hom vaja; e gran desonor fa hom, fill, al bon ángel con nol obeex e con obeex lo demoni qui li es contrari; e gran vilanía es fer devant ángel luxuria e los altres pecats.

5. Fill, los bons ángels aporten en paradis les animes dels homens qui moren en santedat e en bones obres, e los ángels preguen Deu e servexen Deu, e cascú ángel prega Deu per aquell home que Deus li ha posat en guarda.

6. Com has, fill, menjat e begut covinentment e vols més menjar o beure e has consciencia que més menuchs, adoncs lo teu ángel benigne te aconsella que més no menuchs ne begues: ¿e sabs per que? per so que ages

tempransa, abstinencia, continencia, fortitudo, que son vertuts, e assò metex te consella con vols fer luxuria o vols dir mal dalcú.

7. Con jaus en ton lit e ous lo seny qui sona per so que vajes a la missa pregar Deu, adoncs lo bon ángel te consella quet leus e que vajes fer gracies a Deu quit ha creat e donat lo matí e lo lit on has jagut la nit; e lo maligne sperit te consella que dormes, per so que no fasses gracies a Deu.

8. Con lo pobre, magre, malvestit, te está davant et demana per amor de Deu, lo malvat ángel te consella que no li dons almoyna: ¿e sabs per que? per so que ages avaricia e que not confiys en la larguea de Deu; mas lo bon ángel te consella que dons, per so que ages caritat e quet confius en la riquea de Deu.

9. Moltes vegades sesdevé, fill, que los ángels prenen en laer forma dome o daltra cosa, e assò metex fan los demonis; ¿e sabs per que? per so que pusquen enduir los homens a lur volentat. On, si los ángels se transfiguren en formes que no lur son covinents, per so que pusquen enduir hom a bones obres, ¡quant doncs son los homens colpables, con lur son desobedients!

10. Ama e honra, fill, ton ángel, car not

costará res del teu e no y pots res perdre; e en tot quant obeirás al demoni, perdrás en tu metex e en tots tos bens; e a la fi si li obeeys, fer ta esser en la ira de Deu.

Cap. 99. De Infern.

Infern es en lo cor de la terra, lo qual loc es tancat e clos e en lo qual tots temps es pena, la qual pena es en quatre lochs: en la un es infern on son los damnats qui null temps non exirán; lautre es lo infern qui es apellat purgatori, en lo qual hom fa penitencia per so car no la cumplida en aquest mon; lo ters infern es lo loc on entraren los prophetes ans que fos encarnat lo Fill de Deu, e aquest infern es apellat *sinus Abrahæ;* quart infern es aquell on entren los infants albats qui no son bateyats.

2. Amable fill, enaxí com es bona cosa considerar en la gloria de paradis per so que hom am Deu, enaxí es bona cosa considerar en les penes infernals, per so que hom tema Deu qui les pot donar a quis vol. On, per assò que tu temes Deu, vull mostrar que tu degues

cogitar en les infernals penes, en diverses maneres.

3. Cogita, fill, e imagina una gran multitut de gent que stiga a la ribera de la mar; e considera que la mar sia tota bullent e plena de foch ardent, e que de la mar isquen los grans peys qui meten en la mar adés un home adés altre. On, si aytal cogitacio has, aesmar pots con grans serán los crits e les veus e les paors daquells homens qui nos porán defendre a aquells peys, qui serán dracs infernals, als quals no porán fugir.

4. Con siurás al foch e veurás bullir la olla de les faves o dels ciurons, e les unes faves pujarán a ensús e les altres devallarán a enjús, aesma, fill, con los peys de la mar enaxí pujarien a ensús e devallarien a enjús, si laygua de la mar era enaxí bullent com l aygua de la olla qui está sobrel foch. On, pensar pots qual dolor será en aquells homens qui serán enaxí en aygua bullent com lo pex es en la mar, e bullirá molt pus fortment aquella aygua que la olla de les faves.

5. Amable fill, con veurás les rieres els grans torrents on passa laygua e cau per les roques a enjús, aesma con molts son los pecadors e los infeels qui no cessen cascun dia de

caure en la boca del drac infernal. On, pensar pots si tu eres en una alta riba e que caiguesses en una boca de drac plena de foc aflamat, e que lo drac agués grans dents agudes, con gran paor auríes.

6. Veus, fill, en lo gran foc estar los uns tions sobre los altres e les unes brases sobre les altres? en axí, fill, estarán los infernats los uns sobre los altres tostemps: e lo cors de cascú será en axí ple dins e defora de foc ardent, con son los grans tions que veus estar en lo foch.

7. Fill, per so que ages paor del infernal foch qui tots temps dura, vé a la fornal on fan lo vidre e al forn on coen lo pa, e considera per quant estaríes una hora en aquell foc. On, si per tot lo mon quil te donave tu noy estaríes en aquell foch una hora, ¡quant més deus tembre que per un delit temporal que leugerament passa, estíes en lo foch infernal qui tots temps dura!

8. Con veurás fondre lo plom o laur o largent, imagina que fos un gran pou ple de plom o daur fus: e si tu eres a la boca del pou, auries paor si hom te ligava les mans e los peus et metia en un sac, e quet ligás una gran pera al coll e quet gitás en lo pou: donc

ajes paor, fill, del estany qui es ple daur e dargent fus, on estarán los homens qui per aur e per argent aurán perduda la gloria de Deu.

9. Con veurás lo glas en laygua, e en lo mig daquell glas aurá pera o fust o alcuna altra cosa, cogita, fill, con los pecadors qui per calor de luxuria aurán perdut lo regne celestial, estarán tots nuus dintre los grans munts qui son de glas e de neu en los inferns.

10. Con irás foral mur de la ciutat e trobarás les besties mortes que hom gita al vall, e veurás molts cans grans e pochs que rourán a aquelles besties les orelles e los ulls e la cara e los brassos e les cames e entrarán dints lur ventre e rourán lurs ossos e menjarán lur cor e lurs entranyes, adoncs es raó, fill, que tu cogites en los infernats qui serán per los camps, e venrán los demonis en semblansa de cans e de leons e de serpents, e mordrán a aquells homens lurs caps e lurs brassos e lurs membres, e morir no porán.

11. Con serás a la carneceria e veurás que los carnicers ab los grans coltells degollarán los moltons e ab les maces auciurán los bous e escorxarán ab los coltells bé tallants aquells, e puxes ab los grans coltells trenquen e pecegen aquells, cogita adoncs, fill, con gran es la

pena infernal en aquells homens que los demonis turmenten en infern, e no poden morir.

12. Si vas a cassar e veus los cans ajustar sobre una lebra o cunill, e aucien e trenquen e tiren e escorxen aquell de totes parts, e aquell no ha nulla aiuda nes pot defendre, albira con los demonis qui son tants e tant mals, s ajusten a les animes dels pecadors a turmentar e a donar pena inaesmable.

13. Si eres Rey e eres en un gran desert, tot sol, e no avies ulla cosa que menjasses ne beguesses e per gran fam e per gran set eres a punt de mort, daries tot ton regnat per un pa e per un anap daygua; e si tot un regnat ne donaves, doncs guardet que per un pecat mortal no ajes en infern fam e set perdurablement, sens que no porás aver una crosta de pa ne una gota daygua.

14. Vé a la mar, e aesma quantes gotes hi ha daygua; e guarda larena, e aesma quants grans darena ha en si; e leva los ulls e conta les esteles, e cogita quants grans de mill cabrien en lo spay qui es enfre lo cel e la terra: sapies, fill, que més danys sens comparacio estará un pecador en les penes infernals, que no es lo nombre de les coses demuntdites.

15. Entin, fill, con gran pena ha la anima

del home infernat: car la memoria membrará que tots temps aurá pena, e lenteniment entendrá que ha perduda la gloria qui no ha fi, e la volentat airará la memoria qui membra infinida pena e lenteniment qui entén la gloria que ha perduda: on, per assò cascuna daquestes potencies aurá pena en laltra e en sí metexa.

16. ¿Sabs, fill, que fan los mariners qui van sobre la mar, com han mal temps? giten en la mar les caxes on es laur e largent e giten la mercaderia que porten: ¿e sabs per que? per so que pusquen estorçre a mort. On, per so que pusques estorçre e fugir a les infernals penes, gita totes coses de ton cor, e no hi ages altra cosa mas nostre senyor Deu e so que sia plaent a Deu.

Cap. 100. De Paradís.

Paradís es veer Deu e esser ab Deu en gloria. On, si ls meus ulls no poden veer tota la mar, les mies mans not poden, fill, escriure tota la gloria de paradís, con sia cosa que la gloria de paradís sia molt major, sens

tota comparacio, que tota la mar; ne encara tot lo mon no es tan gran con es la gloria que los sants de paradís han en nostre senyor Deu.

2. Tot so quet poría dir e significar, fill, de la gloria de paradís not vull dir ne escriure, car daltres coses avem a pensar, e massa te parría gran aquest libre; mas breument te direm alcunes poques de paraules de la celestial gloria.

3. Amable fill, en paradís demostras Deu en sa unitat e trinitat e essencia al remembrament e enteniment e voler de la anima: e aquesta demonstracio es tan gran, que lo remembrament e lenteniment e lo voler han tot lur compliment; lo qual compliment no poríen aver si tot lo mon o mil milia mons avien, sens lo demostrament demunt dit.

4. Si tu, fill, entres en paradís, los teus ulls corporals veurán lo cors de nostre senyor Deu Jesuchrist, e los teus ulls spirituals veurán la sua anima, e ton enteniment veurá una semblant natura de la tua ab la deitat.

5. Devant nostre Senyor Deu Jesuchrist veurás, fill, estar nostra dona Sancta María, e veurás professó e rencs de tots los Ángels, Arcángels, martires, prophetes, vèrgens, confessors, abbats; e oyrás que tots ab cants de

molt gran dolsor loarán e beneyrán nostre senyor Deu, aytant de temps con Deus estará al cel ne durará en sa gloria, so es perdurablement sens fi.

6. Con la memoria membrará e lenteniment entendrá que la gloria tots temps durará e que fi no aurá, la gloria que la volentat aurá ¿qui lat poría nomenar ne significar, fill? Voler tot Deu e aver tot Deu, e voler tots temps esser, e esser tots temps, e amar tota la gloria dels sants de paradís e aver gloria en tota lur gloria, e membrar e entendre esta gloria, pensar pots con es gran la gloria qui es en los sants de gloria, qui han tota la gloria demunt dita.

7. Amable fill, si entres en paradís, cors aurás glorificat qui null temps no morrá, e on te vulles será e per qual loc te vulles passará; e tantost con volrás esser en un loc, tantost hi serás; pus luent serás quel sol; fam, set, calt, fret, dolor ne nulla passio no aurás, e tots temps en esta benanansa e en molt major serás.

8. Amable fill, considera sovin en esta gloria de quet parle, per so que hi sies; e remembra lo breu temps desta vanitat mundana per la qual molt hom pert la celestial gloria; e fé en ta consideracio comparacio de la bena-

nansa daquest mon e de la gloria del altre segle, e entén con savi mercader es qui per un diner sab aver major tresor que tota la benenansa daquest mon.

9. Com siurás al tauler dels escachs, aquest nombre mit, e compara a la primera casa tota la benananansa daquest mon; en la segona mit tota la benenansa qui fos en dos segles semblants a aquest, e en la tersa casa mit la benananansa de quatre mons; e axí multiplica la benenansa per totes les cases del tauler; e con les cases del tauler not bastarán, fé més cases de les esteles del cel e de les gotes de laygua de la mar e dels grans de la arena e de tots aytants punts com cabrien enfre lo cel e la terra; e con tot assò not bastará a multiplicar lo nombre, pren tots los noms qui son estats e son e serán en lo temps passat, present e sdevenidor; e si assò pots fer, encara per tot assò not abastará a fer comparacio de la gloria de tots los segles demuntdits ab la gloria de paradis; car tota esta gloria demuntdita será finida, e la celestial null temps no aurá fi.

10. ¿On es, fill, gloria qui sia semblant ab gloria qui sia amada per volentat infinida, eternal, tota poderosa, tota savia, tota justa, tota acabada, so es la volentat del Deu de gloria?

ne qual gloria es semblant ab la gloria que los Sants han, en so que son amats per la humana natura de Jesuchrist e per nostra dona Sancta María, qui son mellors creatures que totes les altres creatures?

11. On pus te parle, fill, de la celestial gloria, més trob en mi de defalliment a recomptar e a significar la gloria de parays; e per assò lexar me n he, e parlarem del *Libre de Evast e Blanquerna.*

12. Mas aytant te vull dir que pensar pots con benuyrats serán aquells qui entendrán en aytal gloria e ferán per que los infeels isquen de error e no sien en foch perdurable e agen la gloria demuntdita, per gracia de nostre Senyor Deu.

¶ Acabat es lo libre de la DOCTRINA PUERIL per gracia e aiuda de nostre Senyor Deu; lo qual libre metem e comenam en guarda e en benediccio de nostra dona Sancta María verge gloriosa e de son fill nre. Sr. Jesu Xst.

ILLUSTRACIONS Y NOTES

I

TEXTES ORIGINALS Y VERSIONS

DELS diferents manuscrits qu'hem poguts veure fins ara, ahon s'hi conté el text original de la *Doctrina Pueril,* el més antich de tots y que'ns ha servit principalment per ferne aquesta edició, es el qui's conserva a la Biblioteca Episcopal de Barcelona, reinstalada en el nou Seminari Conciliar. Forma un volum bastant revellit, compost de 95 fols, que miden uns 24 cm. de llarch per 18 d'amplaria; essent de pergamí els 88 primers, y de paper verjurat la resta. Les cobertes, de vedellet, están casi despreses del volum, y reclamen, com alguns plechs interiors, una nova relligadura. Els primers fols, més gastats y borrosos que'ls demés, están repassats de ploma, ab tinta més negra; n'hi ha qualcun d'escantonat, altres de tacats, y la foliació en tinta vermella s'hi veu retallada en casi tots, per reenquadernacions successives. Al 88 li manca el terç superior; però la porció de text que li correspon, se troba en els fulls següents, sens interrupció ni llacuna.

Per una nota final que du'l volum, escrita y segellada del notari arxiver En Matheu Nebot, se

veu que pertanyía a l'Universitat de Mallorca, y que de son arxiu el tragueren, l'any 1616, de manament dels Jurats, pera entregarlo al Dr. Fra Joan Riera, definidor franciscá y agent postulador de la *Causa pia lulliana* a Roma. No sabem quant ni com degué anar a parar a la Biblioteca Episcopal barcelonina, ahon probablement ja'l trobá En Torres Amat, segons la breu descripció qu'en fa, *(Dicc. Crit. de Escrit. Catal., pag. 699)* registrant-lo entre'ls anònims.

Tant per son aspecte paleográfich com per les formes de llenguatge y d'ortografía, se veu que aqueix manuscrit pertany a-n el sigle XV. De lectura avinent y clara, com solen esser-ho els m.ss. d'aquell temps en la lletra anomenada gòtica-monacal, no du cap indicació concreta del lloch ahon fou escrit ni de qui'n va esser el copista.

Sols per algunes formes que ofereix, de parla vulgar, subsistents avuy a Mallorca *(nostro* y *vostro,* per *nostre* y *vostre; trebay, fiy, muyer, oreya,* ab altres similars en que la *ll* hi es suplantada per *y)* cabría sospitarli procedencia originaria mallorquina, si aquelles formes vulgars no subsistissen també a l'Empordá y altres regions catalanes.

Si bé la lliçó textual d'aqueix m.ss. acusa una molt antiga y excel·lent font d'origen, a cada plana s'observa que'l copista qui l'escrigué era home de poques lletres, y distrèt de més a més, a judicar per les omissions y errades que cometía. Algunes d'aquestes resulten tan evidents com fàcils de rectificar; y la transcripció textual demostra que no entenía sovint aquell *scriptor* el sentit o significat de lo que copiava.

Es de notar en aqueix text la freqüent abundancia y mescladiça de dobles formes gráfiques (a vegades triples, quádruples y tot) d'una meteixa

paraula. Bé prou s'en adonarán els replegadors de variants. Les hem respectades generalment, en la mida que permetíen la correcció y les conveniencies d'un text destinat, més que al estudi filològich, a la general lectura. Així haurá notat el lector, a cada moment, aquelles diferents formes d'un meteix mot, a vegades tan poch distants, que les ha pogudes trobar dins el meteix paragraf, casi a la meteixa linia. Ho advertim així, per que no les cregui algun lector menys espert incorreccions o errades de caixa.

Dels altres dos trellats m.ss. ab los quals, segons va indicat en el proemi, hem pogut compulsar el de Barcelona, bastará dir que'l pertanyent a la Bibliot. Prov. mallorquina segueix generalment al peu de la lletra y ab poquíssimes variants el barceloní, del qual tal volta n'es copia. En tot cas, se pot suposar que procedeixen els dos d'idèntica font.—El m.ss. cartoxá es una transcripció modernisada d'algun text de la bona època; y aventatja y millora en alguns endrets la més desgarbada que's feu pera l'edició de 1736 a Palma.

Poch o gens de profit n'hem trèt de la incorrecta y pobríssima traducció llatina siscentista que seguida d'altres textes lullians y no lullians, conté un volum en 8ª, de dita Bibliot. Prov. de Mallorca. Escrita de lletra molt menuda y ben estreta, com si'l traductor planyés el paper, apenes compensa la fadiga que produeix la seua lectura.

Dels altres dos antichs textes originals de la *Doctrina Pueril* qui's conserven, segons noticies, un a la Bibliot. Real de Munich y l'altre a l'Ambrosiana milanesa intolat *De la Doctrina dels infants,* no n'hem tenguda encara, fins al present, avinentesa de veure'ls.

A la meteixa biblioteca de Milan hi ha de la

Doctrina un antich text provençal, del que'n va donar el romanista italiá V. de Bartholomaeis breu noticia, publicant el pròlech y alguns dels primers capítols, en els *Rendiconti della R. Accad. dei Lincei*, de Roma (1902). Celebrarem veure prest realisat el propòsit qu'anunciá de publicar aquell text, interessantíssim per la data que li assigna (s. XIII), y que vendrá a confirmar o desvaneixer la suspita que diu que té (y qu'ara per ara creym mancada de fonament) de que la primitiva redacció de la *Doctrina Pueril* no sia la catalana.

II

TRANSCRIPCIÓ Y PUNTUACIÓ

Com ja deixam indicat abans, seguim en aquesta edició generalment el meteix sistema o norma que adoptárem per la del *Amich e Amat*, feta dos anys endarrera. Lo que en aquesta hem modificat, per fer encara més entenent el text als novells lectors, se redueix a sustituir per *v* la *u* consonant, imprimint *aver, viva, vulla, serv,* en lloch de la grafía manuscrita *auer, uiua, uulla, seru,* etc., y a regularisar en la majoría dels casos les varies formes que ofereix la *l* palatal *(trebal, trebayl, trebayll, treball)*, ab la adopció d'aquesta última, qu'es la qu'arreconant les altres ha subsistit y perdura encara avuy en dia. (1) De les dues formes coexistents de *cor* y *car (quare)*, de les de *sent, sant y sanct (sanctum), ten, tan* y *tant (tam, tantum)* y alguns altres mots con-

(1) Hem respectada, no obstant, la més antiga forma que aquesta *l* ofereix en el començament de paraula, transcrivint *laor, lexar, libre, lur, longament*, etc.

semblants, no'ns hem decidits a suprimir del tot la més arcaica o inusitada actualment; y per no defugir massa de la fesomía del manuscrit, les hem deixades simultanear, especialment en els primers capítols.

Y respecte a puntuació, hem emprats sobriament els signes de la notació ortográfica usual, que lluny de mancabar ni estrafer l'exactitut del text manuscrit, servissen pera aclarirlo y obviar dificultats y confusions que la falta de comes y punts y accents ocasiona moltes vegades.

III

NOTES ESPLICATIVES

MANCARÍA aquí espay y oportunitat per fer un comentari analítich o estudi complet del text de la *Doctrina Pueril,* relacionant-lo amb el d'altres obres lullianes. Com a mínima contribució a tal estudi, que podría resultar molt interessant y curiós, posarem solament unes breus notes aclaratories.

PROLECH, *1:* «*e fassa hom configer a son fill*». Així diuen els m.ss. de Barcelona y de Palma; però sembla que hi manquen els mots «*en vulgar*» que figuren en tots els demés textes, y se desprenen del contingut d'aqueix paragraf. Així llegim en el text cartoxá y en l'estampat de 1736: «*y deu fer que son fill en lo principi componga en vulgar assò que apendrá*»: en l'antich provençal «*e fassa hom ajostar en vulgar son filh*»; y en la versió llatina «*et faciat quod suus filius in principio in vulgari componat hoc quod addiscet*».

Ibid., *3:* «*apendre los .xiiij. articles*» diu el text barceloní, y lo meteix el provençal; però el llatí y el cartoxá en lloch de *catorze* posen «*duodecim*» y «*dotze*». Sembla que aqueixa divergencia numèrica en la distribució dels Articles de la fe, que s'observa comparant diversos textes lullians, dependís a vegades, de ferne un sol article o tres diferents, de la unitat divinal y la trinitat de persones. Confronti's, sobre això, el text original del *Libre de Cavalleria,* part IV, y l'antiga versió francesa que'n publicam del meteix, en les OBRES DE R. LULL, vol. I de la edició col·lectiva. Observi's ademés que en el text de la *Doctrina Pueril,* consta solament de 12 capítols la secció corresponent als articles, per englobarse dins el 2.n, lo relatiu a trinitat: y la derrera part del n.º 1 d'aqueix capítol podría esser una adició que posteriorment s'hi hagués feta.

CAP. 4, *3:* «*Deus ¡beneyt sia ell!..*» arabisme que's troba sovint en aquest y altres textes lullians (v. cap. 51, 6, «*nostra dona Sancta Maria ¡beneyta sia ella!*») locució que entre nosaltres s'es conservada y perdura en frases familiars, quant anomenam persones mortes: «*mon pare, al cel sia ell; ma mare, que Deu tenga; mon avi, en gloria sia*», etc.

CAP. 5, *1, 2 y 3.* Si haguéssem tenguts presents aquests tres paragrafs ahon tant s'hi repeteix el mot *gloria,* tal volta hauríem modificada la suspita d'interpolació apòcrifa que'ns va fer concebre l'observar una repetició consemblant, en alguns versicles del *Amic e Amat:* (v. la nota al vers. 286, pag. 183 de l'edició de Mallorca, 1904).

CAP. 6, *6:* «*Jhesu Christ con fo creegut...*» Els copistes erraven y confonien sovint, entre molts d'altres mots consemblants, aquests dos «*creegut*» y «*cregut*». Antigament, *cregut* era el participi de

crèxer (cretum, de *crescere)* y *creegut* el de *creure (creditum,* de *credere).* Així es que's troba tergiversat el sentit en aquest passatge y algun altre (cfr. *cap. 15, 7)* y emprat rectament «*creegut*» en el n.º 7 del cap. 14.

Cap. 8, *1:* «*Ab amor e ab pau...*» Així comencen aquest capítol els dos m. ss. de Barcelona y Palma. Sembla, però, que la lliçó més exacta fos «*Ab amor e ab plant...*» conforme tradueix la versió llatina, «*cum amore et cum ploratu*» y «*ab amor y ab plor*» que diu l'edició moderna.

Cap. 10, 7. Segueix l'autor en aquest passatge la creencia comuna y admesa en son temps, de situar l'infern en la profonditat central del món, «*en lo mig loc de la terra:*» y la torna repetir més endavant, *caps. 98, 2,* y *99, 1,* lo meteix que en diferents endrets d'altres llibres.

Cap. 14, *3.* Formes de jurament y d'imprecació, en l'època mitjeval. D'altres més irreverents y oyoses n'emprava encara la gent mal-parlada y grossera, a les quals aludeix l'autor, en el final del meteix capítol.

Cap. 21, *2 y 3.* En aquest passatge hi senyalava l'inquisidor Eymerich una de les assercions que censurá com a herètiques, a la derrería del s. XIV, y que fins al nombre de cent va insertar en el seu *Directorium Inquisitorum.* Les altres pertanyents a la *Doctrina Pueril* les assignava al *cap. 28, 3* (sobre estament de matrimoni o de religió), al *24, 2 y 3* (confirmació) y al *54, 10* (que sens caritat no hi ha altra virtut possible). La defensa o vindicació d'aqueixes censures pot trobarla el curiós lector en el *Memoriale* que'ls Jurats mallorquins elevaren a la Curia romana en 1614 (edic. lull. de Maguncia, tom I), y a les *Vindiciæ* del P. Pasqual, tom II, p. 570, y IV, 381.

Cap 71: *De Mafumet.* Les indicacions, històriques y llegendaries, que en aqueix capítol fa En Lull sobre l'orígen, propagació y vicissituts del mahometisme, se troben llargament ampliades y comentades en altres obres y tractats seus, especialment en el *Libre del Gentil e los tres Savis.*—Lo que diu en el cap. 72, dels *Gentils,* ho esplana també y en tracta ab més detenció, desde molts d'altres punts de vista polítichs, religiosos y doctrinals, en els llibres de *Contemplació,* de *Demostracions, Blanquerna,* de *Sancta María, Felix, Arbre de Sciencia,* etc.

Cap. 73, *3.* El P. Pasqual y altres bibliografs ja senyalen el *Libre de Definicions e de Questions* citat en aquest passatge, com un dels textes lullians definitivament perduts; lo meteix que la *Logica rimada en romans,* indicada en aquest meteix capítol, *v. 8,* com un apendiç de la *Doctrina,* y el *L. de peticions e de comensaments e de questions,* que cita l'autor en el cap. 91, 19. Tal volta era aquest el meteix *Libre del Gentil,* que designa alguna vegada *Libre de questions e demandes.*—Poch inclinat Ramon Lull a eruditejar citant obres d'altri, encara es aquesta *Doctrina* un dels llibres ahon més sovint trenca la costum; puis no solament hi anomena, ademés dels indicats llibres seus, el de *Contemplació (cap. 87, 11,* y *90, 8),* l'*Art de trobar veritat (83, 12—85, 2,* y *91, 19),* el *L. del Orde de Cavalleria (81, 2)* y el de *Evast e Blanquerna (100, 11),* sinó que retrèu també els més coneguts tractats aristotèlichs *(cap. 77),* l'*Alcorá (c. 71),* els *Evangelis (c. 70, 5* y *6),* el *Genesi (c. 69, 3),* el *Salteri de Daviu (c. 97, 10),* etc.

El n.° 5 d'aquest meteix cap. 73 va transcrit tal com el duen els dos més antichs trellats barceloní y mallorquí; però segons el context y confrontant

les transcripcions posteriors, se veu que hi manca un mot a la enumeració dels *cinch universals;* de manera que hauría de dir «*los genres, les especies, les diferencies, les proprietats e los accidents*».

CAP. 74, *5:* «*les figures del algurisme e de la alba*» diuen els més vells m.ss.; frase que la versió llatina tradueix per «*figuras algorismi et abbaci*» y l'edició impresa per «*algorismas y figuras de taula de conte*». El consell que aquí l'autor donava a son fill, de que deixás anar l'aprendre astronomía y ciencies matemátiques, no impedí que més avant ell en compongués un de tractat d'*Astronomía,* y un altre *De nova Geometría.*

CAP. 78: *De Medicina.* Es interessant y curiós confrontar el contingut d'aqueix capítol amb el text dels *Començaments* de dita ciencia, que va compondre l'autor; y més encara amb el cap. 115 del *L. de Contemplació:* «*Com hom se pren guarda de so que fan los metges*».

CAP. 83, *9.* Els m.ss. barceloní y mallorquí duen igual aqueix paragraf, de sentit un poch incoherent y boyrós, que no aclareixen gran cosa els textes posteriors ni la traducció llatina. Aquest passatge y el del paragr. 11 subsegüent, son casi bé els ùnichs de la *Doctrina Pueril* que ofereixen dificultat o interpretació dubtosa.

De bon grat hauríem completada la il·lustració d'aqueix curiós doctrinari lulliá, ab més copiosos comentaris o anotacions y ab l'inserció d'un breu *glosari* esplicatiu dels pochs mots de significació menys fácil o coneguda, si no'ns ho privava l'escassedat de temps y d'espay, arribats ja al punt y hora d'haver de cloure aquest llibre.

Qui'n vulla fer més espinzellat estudi de la *Doctrina Pueril,* ab les més notables variants aclaratories que ofereixen els diferents trellats y ab

major copia de comentaris filològichs y notes esplicatives, la trobará en el volum de les OBRES DE R. LULL, imprès y publicat casi al meteix temps d'aquest, en dues edicions: en 8u major y en 4t *gran marge,* juntament ab altres obres doctrinals lullianes.

Errades a corregir.

L'esment qu'hem posat en la revisió de proves no ha bastat per veure del tot cumplit el nostre desitx de donar un text absolutament correcte, sense cap errada tipográfica.

Veus aquí les qu'hem observades, repassant els fulls ja estampats:

Pag.	Lin.	Diu	Ha de dir
35	25	constrestar	contrestar
46	21	ne la ira	ne en la ira
52	13	confesar	confessar
63	27	major coses	majors coses
128	14	fa hom	fa home
142	16	los homs	los homens
220	22	no ls vols	no ls vol
236	19	cant son	tant son

Ja romanen advertits els lectors no molt versats en práctica paleográfica que farán bé de no considerar com a faltes d'impressió la diversitat de formes ab que, seguint el text manuscrit, hem estampada arreu una meteixa paraula.

Digitized by Google

TAULA

	Pags.
PROEMI	V
Del Pròlech	I
DELS .XIIII. ARTICLES.	
Cap. 1. *De un Deu*	3
Cap. 2. *De Trinitat*	5
Cap. 3. *De Creacio*	7
Cap. 4. *De Recreacio*	10
Cap. 5. *De Gloria.*	13
Cap. 6. *De Concepcio.*	16
Cap. 7. *De Nativitat*	19
Cap. 8. *De la Passio*	21
Cap. 9. *Con nostro Senyor Deus devallá als inferns.* . . .	27
Cap. 10. *De Resurreccio*	29
Cap. 11. *De la Ascensio*	31
Cap. 12. *De Judici*	33
DELS .X. MANAMENTS.	
Cap. 13. *Amaràs un Deu*	37

Pags.

Cap. 14. *No sies perjur* 39
Cap. 15. *De colre* 41
Cap. 16. *Honrarás ton pare e ta mare.* 44
Cap. 17. *No ferás honey* 45
Cap. 18. *No ferás fornicacio* . . . 47
Cap. 19. *No emblarás* 49
Cap. 20. *No ferás fals testimoni* . . 51
Cap. 21. *No envejarás la muller de ton proysme* 52
Cap. 22. *No haurás, fill, enveja dels bens de ton proysme* . . 54

DELS .VII. SAGRAMENTS.

Cap. 23. *De Baptisme*. 57
Cap. 24. *De Confermacio*. . . . 59
Cap. 25. *De Sacrifici* 61
Cap. 26. *De Penitencia* 64
Cap. 27. *De Ordines* 66
Cap. 28. *De Matrimoni* 68
Cap. 29. *De Uncio*. 71

DELS .VII. DONS DEL ST. ESPERIT.

Cap. 30. *De Saviea* 73
Cap. 31. *De Enteniment* 75
Cap. 32. *De Consell* 78
Cap. 33. *De Fortitut* 80
Cap. 34. *De Sciencia* 82
Cap. 35. *De Pietat*. 84
Cap. 36. *De Temor*. 86

DE LES .VIII. BENUYRANSES.

Cap. 37. *De Regnar* 89

Pags.

Cap. 38. *De Possessio* 91
Cap. 39. *De Consolacio* 93
Cap. 40. *De Compliment* 95
Cap. 41. *De Misericordia* 97
Cap. 42. *De veer Deu* 100
Cap. 43. *De Paciencia*. 102
Cap. 44. *De Guardó* 103

DELS .VII. GOIGS DE NRA. DONA.

Cap. 45. *De la Salutacio* 106
Cap. 46. *De la Nativitat* 108
Cap. 47. *Dels .iij. Reys* 110
Cap. 48. *Del goig que nostra dona hac de la Resurreccio.* . 112
Cap. 49. *Del goig que nostra dona hac con son fill li apparech* 114
Cap. 50. *De la Cincogesma que es dit Pentagosta* 116
Cap. 51. *De la assumcio de nostra dona* 118

DE LES .VII. VERTUTS.

Cap. 52. *De Fe*. 122
Cap. 53. *De Esperansa* 125
Cap. 54. *De Caritat* 128
Cap. 55. *De Justicia* 132
Cap. 56. *De Prudencia* 135
Cap. 57. *De Fortitudo* 138
Cap. 58. *De Trempansa* 141
Cap. 59. *De Salvacio* 143

Pags.

DELS .VII. PECCATS MORTALS.

Cap. 60. *De Glutunia* 146
Cap. 61. *De Lutxuria* 149
Cap. 62. *De Avaricia* 152
Cap. 63. *De Accidia* 155
Cap. 64. *De Superbia* 157
Cap. 65. *De Enveja* 161
Cap. 66. *De Ira.* 164
Cap. 67. *De Dampnacio* 166

DE LES .III. LIGS.

Cap. 68. *De Ley de natura* 168
Cap. 69. *De Ley vella* 170
Cap. 70. *De la Ley nova* 173
Cap. 71. *De Mafumet* 175
Cap. 72. *De Gentils* 180

DE LES .VII. ARTS.

Cap. 73. *De Gramatica, Logica, Retorica* 183
Cap. 74. *De Geometria, Arismetica, Musica, Astronomia.* . 186
Cap. 75. *De la sciencia de Teologia* . 189
Cap. 76. *De la sciencia de Dret* . . 191
Cap. 77. *De la sciencia de Natures* . 193
Cap. 78. *De la sciencia de Medicina.* 200
Cap. 79. *De les Arts mecaniques.* . 208
Cap. 80. *De Princeps* 211
Cap. 81. *De Clergues* 214
Cap. 82. *De Religio* 216
Cap. 83. *De convertir los errats* . . 219

Pags.

Cap. 84. *De Oracio* 223
Cap. 85. *De Anima* 230
Cap. 86. *De Cors humanal* . . . 233
Cap. 87. *De Vida* 237
Cap. 88. *De la Mort* 241
Cap. 89. *De Ipocresia e de vana gloria.* 244
Cap. 90. *De Temptacio* 247
Cap. 91. *De Nudriment* 250
Cap. 92. *De Moviment* 257
Cap. 93. *De Custumes.* 260
Cap. 94. *Dels quatre Elements* . . 263
Cap. 95. *De Fat e de Ventura* . . 267
Cap. 96. *De Antecrist.* 269
Cap. 97. *De les .vij. Edats en que es departit lo mon* . . . 271
Cap. 98. *De Angels* 276
Cap. 99. *De Infern.* 279
Cap. 100. *De Paradis* 284
ILLUSTRACIONS Y NOTES 289

Digitized by Google

Digitized by Google

Ramon Lull

Doctrina Pueril

BARCELONA
Gustau Gili editor
1906

Preu: 4 pts.

Digitized by Google

Digitized by Google

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA
3 0112 063151929